

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Růt Benešová

Komentovaný překlad: Reiseführer (Quedlinburg, Goslar)

Commented Translation: Reiseführer (Quedlinburg, Goslar)

Praha 2016

Vedoucí práce: Mgr. Monika Žárská

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Monice Žárské za vedení práce, cenné rady a připomínky a za čas věnovaný konzultacím. Dále PhDr. Tomáši Svobodovi, Ph.D. za užitečné rady, prof. Ing. arch. Jiřímu Škabradovi, CSc. a Mgr. Filipu Srovnalovi za odborné konzultace. Poděkování patří i mé rodině a všem, kteří mě podporovali.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. května 2016

.....

Rút Benešová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí: překladu a odborného komentáře. Jedná se o překlad informací pro turisty, které lze najít na webových stránkách německých měst Quedlinburg a Goslar. Cílem bylo vytvořit funkčně ekvivalentní překlad. Komentář sestává z překladatelské analýzy originálu, založené na teoretickém modelu Christiane Nordové, vytyčení překladatelské metody a postupů, typologie a řešení překladatelských problémů a typologie posunů (dle Jiřího Levého), ke kterým při překladu došlo.

Klíčová slova

překlad, překladatelská analýza, překladatelská metoda, překladatelský problém, překladatelský posun, Quedlinburg, Goslar, turistický průvodce

Abstract

The thesis consists of two parts: the translation and its theoretical commentary. The translation covers tourist information, which is available on the websites of two German towns Quedlinburg and Goslar. The aim was to create a functionally equivalent translation. The commentary comprises translation analysis of the source text based on the model of Christiane Nord, translation method and translation procedures. Furthermore, topics such as typology and solutions of translation problems and typology of translation shifts which occurred during the translation process (in accordance with Jiří Levý) are covered in the theoretical part of the thesis.

Key words

translation, translation analysis, translation method, translation problem, translation shift, Quedlinburg, Goslar, travel guide

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Překlad	8
3. Komentář překladu.....	29
3.1 Překladatelská analýza originálu.....	29
3.1.1 Vnětextové faktory.....	29
3.1.1.1 Vysílatel	29
3.1.1.2 Záměr vysílatele	29
3.1.1.3 Příjemce	29
3.1.1.4 Médium	30
3.1.1.5 Místo vzniku textu.....	31
3.1.1.6 Čas vzniku textu.....	31
3.1.1.7 Důvod vzniku textu	31
3.1.1.8 Funkce textu	31
3.1.2 Vnitrotextové faktory	32
3.1.2.1 Tematika.....	32
3.1.2.2 Obsah	32
3.1.2.3 Presupozice	33
3.1.2.4 Výstavba a členění textu	33
3.1.2.5 Nonverbální prvky	34
3.1.2.6 Lexikum	35
3.1.2.7 Syntax.....	35
3.1.2.8 Suprasegmentální prostředky	37
3.2 Chyby ve výchozím textu.....	38
3.3 Překladatelská metoda a postupy	39
3.4 Typologie a řešení překladatelských problémů.....	40
3.4.1 Lexikální rovina	40
3.4.1.1 Termíny.....	40
3.4.1.2 Názvy	41
3.4.1.3 Historismy, archaismy, regionalismy a anglicismy.....	45
3.4.1.4 Verbální substantiva.....	46
3.4.1.5 Kompozita.....	46
3.4.1.6 Funktionsverbgefüge, frazémy.....	49
3.4.2 Morfologická rovina.....	50
3.4.2.1 Pasivum.....	50

3.4.2.2 Konstrukce se zájmenem „man“	51
3.4.2.3 Modální slovesa	52
3.4.3 Syntaktická rovina.....	53
3.4.3.1 Slovosled a aktuální členění větné	53
3.4.3.2 Interpunkce.....	53
3.4.3.3 Vsuvky a přístavky.....	55
3.4.3.4 Dělení souvětí na kratší celky a naopak	57
3.4.3.5 Nahrazení větného členu vedlejší větou a naopak	58
3.4.3.6 Infinitivní konstrukce	59
3.4.3.7 Participiální konstrukce.....	59
3.4.3.8 Pasivní konstrukce	62
3.4.4 Pragmatická rovina.....	62
3.4.4.1 Oslovení příjemce	62
3.4.4.2 Vysvětlivky	63
3.4.4.3 Popisky obrázků	63
3.5 Typologie posunů.....	63
4. Závěr	67
5. Seznam použité literatury a internetových zdrojů.....	68
5.1 Primární zdroje.....	68
5.2 Sekundární zdroje	68
5.2.1 Translatologické a lingvistické příručky	68
5.2.2 Faktografická literatura k tématu zadaného textu	68
5.3 Slovníky a jazykové příručky.....	69
5.4 Internetové slovníky a jazykové příručky	70
5.5 Internetové zdroje	70
6. Přílohy.....	72
6. 1 Výchozí text	72
6.2 Tisková verze webových stránek, z nichž pochází výchozí text.....	95

1. Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila překlad informací pro turisty, které jsou dostupné na webových stránkách dvou německých měst – Quedlinburgu a Goslaru. Na stránkách obou měst mohou čtenáři v sekci o památkách najít informace o jednotlivých pamětihodnostech, výchozí text mé práce je tedy složen z vybraných samostatných článků.

Pro texty typu turistických průvodců jsem se rozhodla, jelikož se oblast cestovního ruchu dynamicky rozvíjí a zájem českých turistů o německé destinace je stále značný. Navštívil-li turista zahraniční město, informace o něm by měl mít k dispozici ve svém rodném jazyce. Může se v něm pak lépe orientovat, seznámit se s cizím kulturním prostředím a může se jím nechat obohatit. Také já sama ráda poznávám cizí země, města a zajímavá místa, což by bez turistických průvodců bylo mnohem komplikovanější.

Tato konkrétní dvě města jsem si vybrala, protože jsem je sama navštívila a byla jsem jimi okouzlena. Ačkoli jsou obě zapsaná na seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO a obě zaujímají významné postavení v německých dějinách, nejsou v českém prostředí příliš známá. I proto mi připadá důležité zabývat se právě jimi. Obě města v podhůří Harzu mají turistům co nabídnout a je tedy škoda, že na jejich webu nenajdeme informace v češtině. Kdyby tomu tak bylo, mohl by potenciální turista tomuto důvěryhodnému zdroji bez obav věřit a rozhodnout se tato města navštívit.

K překladu jsem kromě slovníků a jazykových příruček musela použít řadu odborných publikací, jelikož text obsahoval mnoho termínů z oblasti výtvarného umění a architektury. Rovněž mi byl nápomocný internetový vyhledávač Google, díky němuž jsem mohla zjišťovat frekvenci výskytu a Český národní korpus (zejména paralelní korpus InterCorp a databáze překladových variant Treq).

Za překladem následuje komentář, který sestává z překladatelské analýzy originálu, určení překladatelské metody a postupů, typologie a řešení překladatelských problémů a posunů.

2. Překlad

Pamětihodnosti

Quedlinburg – Světové dědictví UNESCO

Vítejte v Quedlinburgu, městě světového dědictví. Hrázděné stavby vás zvou k procházce minulými staletími. Ponořte se do více než tisícileté německé historie a nechte se okouzlit jedinečným pohledem na středověké město.

Město Quedlinburg, historické centrum o rozloze více než 80 hektarů se Stiftsbergem, Münzenbergem a sv. Wipertem, bylo 17. prosince 1994 vyhlášeno světovým dědictvím lidstva. Výjimečná hodnota Quedlinburgu spočívá v jeho významu pro historii městských staveb a německé dějiny. Středověký půdorys města a velká část středověké zástavby jsou dodnes zachovány v autentické podobě. UNESCO ocenilo tento jedinečný soubor více než 2000 hrázděných staveb z několika staletí.

Vrchy Schlossberg a Münzenberg, Staré a historické Nové město tvoří souborné umělecké dílo vzácné celistvosti. Je těžké z tohoto množství a rozmanitosti vybrat a představit jednotlivá místa. My se o to chceme přesto pokusit.

Klášteří kostel sv. Serváce s chrámovým pokladem, tisíc let starý kostel sv. Wiperta a zbytky kláštera Panny Marie na Münzenbergu připomínají výsadní postavení, které tomuto místu připisovali otonští panovníci v 10. století. Když byl roku 919 zvolen králem saský vévoda Jindřich, byly položeny základy pro vznik prvního německého státu. Na své oblíbené falci na quedlinburském Schlossbergu byl roku 936 pochován. Ženský klášter podléhající pouze pravomoci císaře, který v téže době založila vdova po Jindřichovi Matylda, postupně získal výsostné postavení jako politická a kulturní metropole říše. Jako velikonoční falc¹ otonských císařů, jako místo významných dvorských sněmů a synod stál Quedlinburg více než 100 let v centru dění.

Quedlinburský Schlossberg

Quedlinburskému Schlossbergu hrozilo nebezpečí, a to nejen pískovcové skále a s ní i proslulému románskému klášternímu kostelu sv. Serváce a klášterním budovám, ale

¹ Falc, kterou panovník pravidelně navštěvoval o Velikonocích. Falc sloužila jako sídlo císařského dvora v době, kdy panovník v říši ještě nevládl z jediného místa a s celým dvorem se přesouval.

také četným hrázděným domům města, zapsaného roku 1994 na Listinu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

30 V historii se již několikrát objevily problémy se statikou. Už roku 1571 musela být zčásti nově postavena jižní stěna příčné lodi, stejně jako jižní stěna hlavní lodi roku 1708.

Hlavními problémy jsou dezolátní stav pískovcového masivu a po několik století stále vzrůstající zastavění vrchu, částečně přes hranice vlastní plošiny. Na kulturní suti byly později postaveny ještě větší stavby a chyběla kanalizace. Z prostředků německého investičního programu pro péči o světové kulturní dědictví „Nationale Welterbestätten“ 35 byla provedena opatření, která v budoucnu spolehlivě odvedou srážkovou vodu ze střech domů na Schlossbergu stejně jako ze zámeckého dvora do kanalizace. K tomuto účelu byl položen kanál na srážkovou vodu od nejbližší možné přípojky až na Schlossberg. Tato opatření doprovázela úplná obnova všech ostatních inženýrských sítí 40 (plynového potrubí, vedení pitné vody, veřejného osvětlení, elektrického vedení). Oblast kolem Schlossbergu byla konečně napojena na vysokotlaký přívod pitné vody města. Tento okruh zajišťuje novému vysokotlakému vedení pitné vody dostatečné a bezpečné zásobení požární vodou pro Schlossberg a celé jeho okolí. Vítaným efektem těchto opatření je, že se předlážděním za použití původních dlažebních kamenů zlepšila 45 kvalita povrchu a dosáhlo se jednotného vzhledu veškerých ploch, jak tomu u historických památek má být. Turisté i obyvatelé už mohou opět chodit na Schlossberg bez omezení způsobeného stavbou. Současně byly provedeny sanace zdiva k zabezpečení Schlossbergu.

Kromě toho byly nevystavené předměty z depozitáře historické klášterní knihovny 50 a sbírky obrazů spolu s dalšími kulturněhistoricky významnými sbírkami zámeckého muzea přemístěny do bývalých kasáren. Z investičního programu byla rovněž podpořena oprava vnějšku kasáren, západního křídla a střechy, přestavba středního a východního křídla, vestavba skladu na historické stavební prvky, zřízení prostor depozitáře pro radniční archiv, výstavní a pracovní prostory pro konzervátory a vědce, 55 kteří tam pracují v době výstavy, a také čítárna.

Poté, co byl zajištěn depozitář v bývalých kasárnách, se začíná s protipožárními opatřeními v zámeckém muzeu. Je naplánováno statické zesílení nosné konstrukce a vertikální rozdělení požárních úseků jako základ a měřítko dalších staveb.

V klášterním kostele byl renovován závěsný systém ze šedesátých let 20. století a krov
60 byl uveden do původního gotického stavu. Než se to mohlo uskutečnit, musel být krov
sanován.

Nové město

Kolem roku 1200 vzniklo quedlinburské Nové město. Od Starého města jej odděloval
potok Mühlgraben. Jeho obyvatelé pocházeli z okolních vesnic, z nichž se nejméně 15
65 nacházelo před branami města. Obyvatelé otevřené krajiny se kvůli politickým
nepokojům a hospodářským nesnázím museli uchýlit pod ochranu opevněného města.
Zde si vystavěli své usedlosti, jež sestávaly z obytného domu, velkých vrat a rozlehlého
dvora se stodolami a stájemi. Ze sedláků se tak stali „rolničtí měšťané“ a z nového
obydlí se nadále starali o svá pole. Kostel sv. Mikuláše tvořil místo, kde krystalizoval
70 vznikající organismus města. Radnice tehdy stála na místě dnešní Matyldiny kašny.
Existence základů radnice byla prokázána při stavebních pracích před několika lety
a její základy tak mohly být opět odkryty.

Nové město mělo jak svou vlastní správu, tak vlastní hradby s branami a věžemi,
z nichž se řada dochovala dodnes. Hlavní dopravní tepny byly a stále jsou ulice
75 Steinweg a Pölkentraße, které se setkávají u Matyldiny kašny. Na Novém městě stával
augustiniánský klášter, na nějž dnes upomíná už jen název ulice Augustinern. Od
františkánského kláštera na Starém městě jej oddělovala pouze úzká ulice Stobenstraße.

Co stojí na Novém městě za povšimnutí

Kostel sv. Mikuláše

80 Farní kostel stojí na Novém městě u Matyldiny kašny. Je to největší kostel ve městě
a svými 72 m vysokými věžemi přesahuje všechny ostatní. Jak se traduje, byl tento
kostel postaven na rošttech z olšových kmenů zapuštěných do bažinaté půdy prau dolí
řeky Bode. Dříve se v těchto místech nacházela románská stavba, z níž se dochovaly jen
nepatrné zbytky. Gotický síňový kostel, jak jej známe dnes, vznikl až po mnoha
85 přestavbách a jeho plány se průběžně měnily. Vnitřní zařízení je převážně barokní.
Varhany postavila firma Röver, stejně jako varhany v kostele Marktkirche. Kostel sv.
Mikuláše je evangelický farní kostel.

Městské věže „Za hradbami“

Ve východní části hradeb Nového města se dochovaly tři strážní věže.
90 Schweinehirtenturm byla zabudována do malé skupiny domků a byla užívána k bydlení.
Gänsehirtenturm si ještě do značné míry zachovala svou původní podobu. Věž „op'n
Tittenplan“ byla přestavěna kolem roku 1900.

Špitál sv. Anny (Zwischen den Städten 2–3)

Špitál zřídili quedlinburští obchodníci se sukrem „k užitku a pomoci všem lidem
95 v nouzi“. Roku 1433 byl z ulice Weingarten přesunut na nynější místo. Po rozsáhlé
sanaci v letech 2000/2001 zde vznikly byty vhodné pro seniory.

Rodný dům Dorothey Christiany Erxlebenové (Steinweg 51)

V tomto domě se 13. listopadu 1715 narodila Dorothea Christiana Erxlebenová, dcera
lékaře Dr. Christiana Polycarpa Leporina. Quedlinburská klinika zde nechala provést
100 rozsáhlou sanaci a z domu vznikl malý, ale milý hotel.

Dům Dorothey Christiany Erxlebenové

Po svatbě s diákonem kostela sv. Mikuláše se Dorothea nastěhovala na faru v ulici
Kaplanei (dům č. p. 10). Zde žila se svou velkou rodinou a zde také napsala svou
disertační práci. Promovala roku 1754 a stala se tak první lékařkou v Německu.

105 Neustädter Kirchhof 7

Jedním z nejstarších hrázděných domů Nového města je budova u průchodu mezi
ulicemi Neustädter Kirchhof a Konvent. Styl tohoto domu značí přechod od nosných
konstrukcí s průběžnými sloupy (jako např. dům č. p. 3 ve Wordgasse) k následujícím
konstrukcím se sloupy, které svou délkou odpovídají výšce podlaží.
110 Dendrochronologický průzkum jednoho z trámů jej datuje do roku 1420. Obzvlášť
krásné hrázděné domy se nacházejí v ulicích Steinweg, Ballstraße, Kaiserstraße,
Augustinern, Pölkenstraße a u Matyldiny kašny.

Außenring

Na přelomu 19. a 20. století vyrostl za městskými hradbami prstenec ulic s vilami
115 z gründerského a secesního období. Díky šlechtění a prodeji semen město vzkvétalo
a přerostlo tak své středověké hranice. Pozoruhodné ulice jsou především
Adelheidstraße, Harzweg a Wallstraße.

Na jihu spojuje opatská zahrada zámek s historickým památkově chráněným parkem Brühl, který patří do projektu Zahradní sny Saska-Anhaltska (Gartenträume in Sachsen - Anhalt).

Hrázděné stavby v Quedlinburgu

Hrázděné stavby v Quedlinburgu tvoří ojedinělý semknutý celek a jako v učebnici zde můžete sledovat jejich proměny během všech epoch. Díky této jedinečnosti se město v roce 1994 dostalo na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

125 V Quedlinburgu se nachází hrázděný dům přibližně z poloviny 14. století, který má **nosnou konstrukci s průběžnými sloupy**. Jedná se o jeden z nejstarších hrázděných domů v Německu s průběžnými sloupy od prahu až po střechu.

130 Následující **pozdně gotický sloh** přinesl předsunutá patra. Na domě č. p. 33 v ulici Breite Straße lze tento stavební postup rozpoznat také podle charakteristických stupňovitých řezeb vlysu na horním prahu.

Pro **dolnosaský styl** jsou od poloviny 16. století typické ozdoby ve tvaru slunce v trojúhelníkových polích při patách sloupů a také válečkovitá trémová zhlaví. Nejvýraznější jsou geometrickými tvary (hvězdy, růžice nebo pletence na prazích) vyzdobeny domy v ulici Hölle.

135 Cechovní dům U Růže v ulici Breite Straße je krásným příkladem nadcházejícího **renesančního slohu**, což dokládají bohatě vyřezávané poprsnice a slepé arkády.

Po třicetileté válce nastala v Quedlinburgu čilá stavební činnost a rozvinul se takzvaný **Quedlinburský Sonderstil**. Zvláštním znakem je diamantový řez trémových zhlaví. Do módy přišly také arkýře.

140 **Barokní** architektura nepřála předsunutým patrům. Trémová zhlaví a horní prahy byly překryty bedněním. Typické pro barokní styl jsou zvýrazněné horizontální linie, štíty a mansardové střechy.

Jak se stavěly hrázděné domy v období **rokoka**, dokládá velkolepý dům č. p. 7 v ulici Neuer Weg.

145 Součástí **klasicistních** fasád se staly dvojité sloupy. Klasicismem však končí vrcholné období stavby hrázděných domů.

Advent v Quedlinburgu

Detailní informace k adventu v Quedlinburgu naleznete na stránkách www.adventsstadt.de

150 Přijedete-li do Quedlinburgu v prosinci, ocitnete se ve zcela zvláštním předvánočním snu. V kulise historického tržiště mezi hrázděnými domy si totiž můžete vychutnat všechny vjemy, které už od dětství spojujeme s Vánoce. Když už budete hýčkat své oči i chuťové buňky, ani vaše uši nesmí přijít zkrátka. V prosinci proto zaznívá vánoční hudba na radnici, v divadle, v kostelích a také na otevřených prostranstvích.

155 Rozhodně vám doporučujeme přijet vlakem nebo autobusem přímo do Quedlinburgu. Prosíme, dbejte při tom našich rad, které jsme pro vás připravili v sekci „Příjezd“.

Vánoční trh v kulisách velkolepých hrázděných domů na náměstí přináší pestrou nabídku. Oblíbené jsou především středověké stánky.

Goslar – živé světové kulturní dědictví při úpatí pohoří Harz

160 Tisícileté císařské město Goslar při úpatí pohoří Harz zve k putování v čase od středověku po současnost, které bude plné zážitků. Kdysi v těchto místech vládli císaři a králové. Dnes mohou návštěvníci pobýt v rušném městě s malebnými uličkami a náměstíčky, potulovat se jimi, nakupovat, nebo si zde jen užívat a odpočívat.

Při procházce Starým městem, které patří na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO, jasně pocítíte jedinečnou atmosféru Goslaru, tu zvláštní směsici tradice, historie a moderní doby. Kromě impozantních staveb z nejrůznějších epoch, kostelů a hrázděných domů narazíte na díla současných umělců z celého světa. Historické budovy, jako například Velký svatý kříž, dnes poskytují prostor pro práci uměleckých řemeslníků.

170 Těžba rud v Rammelsbergu kdysi učinila město významným pro středověké panovníky. Ve zdejší císařské falci se tak při říšských sněmech psaly německé dějiny. Dějiny Svaté říše římské jsou zde dnes ztvárněny na působivé nástěnné malbě. Těžba v rudném dole Rammelsberg skončila v roce 1988, důl je však přístupný veřejnosti a návštěvníci si v muzeu mohou připomenout významnou tradici těžby v Goslaru a v Harzu. V roce 175 2010 byl na Seznam světového kulturního dědictví k Rammelsbergu a ke goslarskému

Starému městu přidán i vodohospodářský systém Horního Harze. Jedná se o světově unikátní systém rybníků a kanálů, které sloužily k získávání vodní energie.

Rozmanitými akcemi, například čarodějnickými či středověkými trhy a trhy uměleckých řemesel, Staroměstskými slavnostmi nebo vánočním trhem s „vánočním lesem“² přiláká Goslar tisíce návštěvníků ročně. Při zábavných (někdy též kostýmovaných) prohlídkách města ožívá historie. Na oblíbených místech v Goslaru se nacházejí rozličné kavárny a restaurace, které zvou k odpočinku. Goslar nabízí útulné i moderní ubytování, ať už v prázdninovém bytě, penzionu nebo v hotelu. Nádhernou přírodu v okolí Goslaru a v Harzu si užijete při pěších výletech nebo také na horských kolech.

Zkrátka, ať už jde o jednodenní výlet, nakupování, dovolenou nebo obchodní cestu, navštívit Goslar, město světového kulturního dědictví UNESCO, se vždy vyplatí!

Goslar – objevte naše kulturní poklady

Většina návštěvníků začíná prohlídku města na náměstí. Kromě radnice s nádherným Holdovacím sálem a gotického domu Kaiserworth, dřívějšího cechovního domu obchodníků se sukny, přitahuje návštěvníky především zvonkohra s obíhajícími postavičkami. Čtyřikrát denně za zvuků hornické písně Steigerlied představují tyto pestré figurky historii města a hornictví.

Jen několik kroků odsud se návštěvníkům, kteří vystoupají po „Nebeském žebříku“ na kostelní věž, naskytne nádherný pohled na celé město.

Každý návštěvník Goslaru se musí podívat do císařské falce, postavené v letech 1040–1050 za vlády Jindřicha III. Může si tam prohlédnout nástěnné malby Hermanna Wislicena a výstavu o období, kdy císař ještě neměl stálé sídlo.³ Poblíž falce se nachází předsíň bývalého dómu, zbytek dřívějšího klášterního kostela sv. Šimona a Judy.

Každý, kdo se přijede podívat do Goslaru, by měl rovněž navštívit památku UNESCO Rammelsberg. Ve čtyřech muzejních budovách a při prohlídkách pod zemí je zde představena tisíciletá historie hornictví. Podle vašich zájmů vám můžeme doporučit

² Při vánočních trzích jsou stánky obklopeny ozdobenými jehličnatými stromy. Na tento jedinečný les má Goslar od roku 2006 patent.

³ viz pozn. č. 1

návštěvu některých dalších památek našeho města, prohlídku středověkých špitálů a kostelů nebo nenáročnou procházku podél středověkého opevnění...

205 **Náměstí a kašna**

Dominantou náměstí s radnicí jsou dvě odlišně vyhlížející kostelní věže. Jak významná je kašna na náměstí, je očividné. Značí totiž jeho střed, a tím i střed města a je korunována orlem, znakem Goslaru. Co se vám na první pohled zdá jako jednolitě umělecké dílo, je ve skutečnosti složitá skládanka: dolní mísa kašny z 12. století je největší románský bronzový odlitek vůbec. Asi o 100 let mladší horní mísa kašny tvořila spolu se svým podstavcem původně samostatnou kašnu. Ani orel není výjimkou – zatímco tělo pochází z počátku 13. století, korunu dostal až daleko později, v této podobě patrně až v 18. století.

Radnice a Holdovací sál

215 Goslarská radnice je stavba století ve zcela zvláštním slova smyslu. Se stavbou východního křídla, jehož arkády se otevírají do náměstí, se začalo v polovině 15. století. V následujících více než 400 letech však budovu rozšiřovaly další a další přístavby.

Pro celkový dojem bylo ovšem rozhodující 16. století, doba rozkvětu Goslaru, kdy toto hanzovní a svobodné říšské město profitovalo z rozmachu hornictví.

220 Svému původnímu účelu slouží radnice dodnes. Je sídlem goslarského primátora a v síni pod dřevěným stropem s překrásně vymalovanou hvězdnou oblohou radní pečují o dobro města.

Holdovací sál v goslarské radnici byl zřízen mezi lety 1505–1520 jako sál pro zasedání rady. Je to jedinečný skvost pozdně gotického umění pracovat s prostorem – jeho stěny, strop a dokonce i okenní výklenky jsou kompletně obloženy deskovými malbami. Každá z maleb je velmi kvalitní umělecké dílo, které zapadá do úchvatného celkového dojmu. Jednotlivé desky jsou korunovány rozmanitými řezbami s motivy šlahounů. Aby Holdovací sál nechátral, byl několik let restaurován, a tak je nyní toto umělecké dílo chráněno nákladnou bezpečnostní, klimatizační a světelnou technikou. Výstava uvádí 230 návštěvníky do historie a přibližuje její význam.

Prohlídky

Základem výstavy je snaha oživit zaniklý pocit z prostoru. Díky multimediální prezentaci se přenesete do minulosti – do zmenšené, ale věrné napodobeniny Holdovacího sálu. Posad'te se na lavičích, tak jako radní svobodného říšského města Goslaru kdysi před 500 lety.

Zvonkohra s obíhajícími postavičkami na náměstí

Čtyřikrát denně se všechny pohledy a fotoaparáty zaměří na mansardové okno budovy finanční správy města na východní straně náměstí. Otevřou se troje dvířka, zvonkohra se rozezní havířskými melodiemi a dokola začnou obíhat postavičky představující historii těžby v Rammelsbergu od jejího pověstmi opředěného počátku spojeného s objevem rytíře Ramma až do novověku. Zvonkohru s obíhajícími postavičkami zřídila v roce 1968 společnost Preussag při tisícím výročí zahájení těžby v Rammelsbergu. K tomu ještě v 8.30 zazní ranní a v 18.30 večerní píseň (bez obíhajících postaviček).

Kaiserworth

Krátce po dokončení stavby hlavní budovy radnice si kupci roku 1494 postavili cechovní dům v jejím bezprostředním sousedství. Kupci byli nejzámožnější a nejvlivnější občané města a demonstrovali to touto stavbou, kterou radnici téměř zastínili. V průběhu staletí bylo průčelí několikrát přestavováno, vedle sebe se tu tak nacházejí historické prvky různých uměleckých stylů a tím je dosaženo jeho mimořádného půvabu. Barokní sochy císařů se vyjímají ve výklencích s gotickou výzdobou.

Už téměř 200 let zde sídlí hotel Kaiserworth, z něhož mohou hosté pozorovat ruch na náměstí jako z lóže.

Schuhhof

Nedaleko od hlavního náměstí se nachází Schuhhof, nejstarší náměstí v Goslaru.

Je lemováno nádhernými hrázděnými domy a arkádami cechovního domu ševců. Ještě dnes je patrné, že tyto domy vznikly z někdejších skrovných krámků.

O Vánocích na tomto náměstí najdete překrásný vánoční les, který do Goslaru každoročně přiláká tisíce návštěvníků a pokaždé je znovu okouzlí svou překrásnou atmosférou.

Cechovní dům pekařů

Na východním průčelí cechovního domu pekařů si můžete povšimnout erbu se znakem cechu pekařů – nekorunovaného goslarského orla s žemlí jako srdečním štítkem a s dalším pečivem.

- 265 Hrázděné patro zdobí nádherný široce vyčnívající arkýř na dřevěných vzpěrách, který byl na mohutnou spodní část přistaven teprve později, v roce 1557. Z těchto domů je zřejmé, jak měšťanstvo stále více sílilo a vzkvétalo.

Dům Brusttuch

- 270 Brusttuch (česky šátek přes prsa)⁴, postavený v roce 1521, je jedním z nejkrásnějších patricijských domů v Goslaru. Pravý úhel byste v tomto domě lichoběžníkového půdorysu hledali jen těžko. Hrázděná i střešní konstrukce plně prověřily tesařovu zručnost. Také řezbář dal při výzdobě hrázděného patra své fantazii volný průběh. Společně tu tak nalezneme pestrou přehlídku postav z antické mytologie, zpodobnění zvířat a scény, jejichž symboliku lze dnes jen stěží rozluštit.

- 275 Téměř symbolem Goslaru je tzv. „Butterhanne“ – děvečka, která jednou rukou stlouká máslo a druhou si vyhrnula sukni až k zadnici. Dnes je v tomto domě hotel a restaurace. Hostinské pokoje svou neobvyklou výzdobou zprostředkovávají středověkou atmosféru.

Náměstí Mořice Saského

- 280 Náměstí Mořice Saského se nachází mezi ulicemi An der Abzucht, Schulstraße, Rundenienstraße a Kornstraße. Jméno tohoto saského kurfiřta nese náměstí až od roku 1996. Nachází se zde kurfiřtova socha s datem jeho narození a úmrtí.

- 285 Mořic Saský se narodil 28. 10. 1696 v Goslaru jako nemanželský syn Augusta Silného a hraběnky Marie Aurory von Königsmarck. Byl tak jedním z 355 (!!!) doložených dětí tohoto krále, manželské z nich však bylo pouze jedno. Když mu bylo patnáct let, otec ho uznal za vlastního, a Mořic tak získal titul hraběte saského. Roku 1720 přesídlil do Francie. Zde u Ludvíka XV. povýšil až na vrchního vojevůdce francouzského vojska. Mořic Saský zemřel 30. listopadu 1750 ve svém zámku Chambord na Loire, který dostal darem od krále.

⁴ Název domu je odvozen od šátku přes prsa, který ženy nosily ke konci středověku. Tvar šátku je podobný půdorysu této budovy.

290 Goslarské náměstí Mořice Saského sloužilo ve středověku jako jatka. Potoky Gose a Abzucht zajišťovaly zásobení čistou vodou, což byla nedocenitelná výhoda. V nedaleké ulici Knochenhauerstraße bydleli řezníci a měli tam své obchody.

Od 19. století se zde nacházela pila a obchod se dřevem. Poté, co byl jejich provoz ukončen, ležela tato oblast dlouho ladem a zjevně pustla. Nakonec v těchto místech vznikl park. Od roku 1989 stojí na náměstí originální anglická telefonní budka. Goslaru 295 ji věnovalo anglické partnerské město Windsor-Maidenhead u příležitosti 20. výročí tohoto partnerství.

Široká brána

Z daleka viditelné opevnění středověkého města (valy, příkopy, zdi, věže a parkán) symbolizovalo jeho obranyschopnost. Slabinu opevnění představovaly městské brány 300 a právě ty bylo třeba chránit. V 16. století bylo městské opevnění Goslaru naposledy zesíleno, brány byly přestavěny do podoby skutečně samostatných hradních staveb. Na Široké bráně je to ještě dobře poznat díky flankujícím parkánům a kasárnám „Werderhof“ pro strážné. Velká část městského opevnění byla na přelomu 18. a 19. století zbourána, protože dosloužila a stála v cestě rozšiřování a modernizaci města.

305 Hradby

Městské hradbě byl předsunut vnitřní příkop, vysoký a příkrý val, vnější příkop, který byl částečně zanesený nahromaděnou vodou, a polní hradba, jež zvenku opevnění uzavírala. Kvůli technickému pokroku už takové opevnění koncem 18. století neplnilo svůj účel. Městské brány byly proto odstraněny a prostory hradeb přeměněny v zahrady 310 a parky, které dnes kolem města tvoří idylické zelené pásma.

Tříselník

Na potocích Gose a Abzucht je přes 40 míst, kde se v posledních 1000 letech voda využívala k pohonu mlýnských kol.

315 Dnes už na šumícím potoce⁵ klape jen jeden mlýn. Mlýn Klapperhagen byl postaven začátkem 16. století a v poslední fázi provozu k němu patřil i mlýn na cement a tříselník. V jeho západním křídle se dochovala velká část historického hnacího

⁵ Odkaz na německou dětskou píseň „Es klappert die Mühle am rauschenden Bach“.

zařízení a stoupy. Z kůry stromů se zde získávala kyselina, kterou využívali koželuhové. Goslarské muzeum umožňuje tuto výjimečnou technickou památku navštívit.

... a muzeum cínových figurek

- 320 Ve zrestaurovaném tříselníku se nachází nejkrásnější německé muzeum cínových figurek. Návštěvníci si zde užijí světové kulturní dědictví Goslar, Staré město a hornictví v miniaturním provedení – přibližně v 50 dioramatech (obrazových znázorněních).

Velký svatý kříž

- 325 Roku 1254 byl zřízen Velký svatý kříž jako městské zařízení, které mělo pečovat o chudé. Lidem potřebným, nemocným a sirotkům, ale také poutníkům a jiným lidem na cestách zde poskytovali nocleh a stravu. Ještě dnes, 750 let od založení, plní moderní byty pro seniory v bočním křídle budovy svou sociální úlohu. To je v celém Německu naprostý unikát.
- 330 Malé místnůstky obročníků, které byly v době baroka odděleny od síně, dnes slouží uměleckým řemeslníkům jako prodejní dílny, a tak je tato významná památka místem, kde kultura žije.

Památník horských myslivců v bočním křídle Velkého svatého kříže

- Od roku 1989 jsou zde vystaveny exponáty z vojenské historie, které nashromáždili členové spolku goslarských horských myslivců a dali je k dispozici městu.

Císařská falc

- Tato jedinečná památka světské architektury byla vystavěna za vlády Jindřicha III. mezi lety 1040–1050. Více než 200 let byla císařská falc místem, kde se při říšských a dvorských sněmech psaly německé i evropské dějiny.
- 340 V kapli sv. Ulricha na jižní straně falce je pod náhrobní deskou s figurálním vyobrazením Jindřicha III. ukryto srdce tohoto císaře, zesnulého roku 1056. Koncem 19. století proběhla rozsáhlá rekonstrukce obou budov, sál císařského domu vyzdobil historickými malbami H. Wislicenus.

Obsáhlá výstava v císařské falci představuje historickou epochu, kdy císaři ještě neměli
345 stálé sídlo. Každý návštěvník Goslaru tak musí falc zahrnout do svého programu.

Siemensův dům

Rodový dům průmyslnické rodiny Siemensových v ulici Schreiberstraße byl postaven
roku 1693. Je jedním z největších a nejlépe dochovaných měšťanských domů v Goslaru.

350 Stavba působivě odhaluje „multifunkční“ charakter tehdejších domů – nesloužily pouze
k bydlení, ale skýtaly rovněž prostor pro hospodářské aktivity rodiny. Branou do haly
a vydlážděným průjezdem mohly projíždět povozy, dostatek prostoru pro skladování
zase poskytovaly přístavby a víceposchod'ová půda. Pivovar je památkou hospodářské
historie Goslaru – v 17. století zde mělo více než 380 domů právo vařit pivo a uvádět jej
na trh.

355 Röverův dům „Kemenate Röver“

Dům č. p. 11 v ulici Frankenbergerstraße patřil „rolnickým měšťanům“. Budova byla
postavena kolem roku 1500, její jádro je však ještě starší – dvě sklepní podlaží, která
sloužila ke skladování místního piva Gose, vznikla z původní románské komnaty. Do
průjezdu vede obloukovitá brána a v síni se nacházejí gotická okna s kamennými
360 lavicemi (sedílii) ve vnitřním výklenku. Všechny tyto prostory získal goslarský umělec
Hans-Joachim Röver. Výstavy, komorní koncerty a večery s recitací v jedinečném
prostředí tohoto domu mají obohatit kulturní život v Goslaru.

Malý svatý kříž

365 Stejně jako Velký svatý kříž a dům sv. Anny dnes již ani Malý svatý kříž neslouží jako
domov důchodců. Městskou budovu nyní užívá místní evangelický sbor⁶. Po nedělních
bohoslužbách se zde scházejí členové sboru. V několika menších místnostech a v síni se
setkávají skupinky mládeže, rukodělné kroužky a matky s dětmi. Také se zde konají
přednášky a malé koncerty. Nutné náklady na údržbu hradí sbor z vlastních zdrojů.

370 Bývalý špitál už je dnes neodmyslitelnou součástí života tohoto sboru. Církevní užití
městské budovy odpovídá jejímu původnímu účelu. Doufejme, že spolupráce města

⁶ Název goslarského evangelického luterského sboru „Frankenberger Gemeinde“ pochází od předků, kteří před více než 1000 lety přišli do těchto míst z jihu Německa, oblasti patřící tehdejší francké říši. Vrch, na němž se usídlili, se proto nazývá Frankenberg.

a evangelického sboru umožní zachovat budovu pro příští generace. Kromě církve využívají dům i další instituce, například se zde konají kurzy večerní univerzity nebo trhy uměleckých řemesel.

375 Jedna z místností je věnována památce Hermana Mengeho, překladatele Bible. Menge se narodil roku 1841 ve městě Seesen, v letech 1860–1864 studoval klasickou filologii a historii na univerzitě v Göttingenu a až do roku 1900 působil jako učitel na gymnáziích v Helmstedtu, Holzmindenu a Sangerhausenu, kde byl rovněž ředitelem. Poté, co byl předčasně penzionován, se nakonec roku 1905 usadil v Goslaru a ve svém domě v ulici Thomasstraße pracoval na překladu Bible.

380 V síni Malého svatého kříže jsou vystaveny fotografie z frankenberského kostela a z kaple Klauskapelle. Pozornost si zaslouží i románský kámen z městských hradeb, který sem byl umístěn teprve před několika málo lety. Značně zvětralý kámen znázorňuje dvě postavy – pravděpodobně sv. Petra a Pavla, patrony tohoto sboru.

Náměstí „Frankenberger Plan“ s kašnou

385 Frankenberger Plan je jedno z nejkrásnějších goslarských náměstí. Špitál Malý svatý kříž je působivě umístěn a architektonicky velmi dobře ladí s budovami kostela a frankenberského kláštera. Společně tomuto místu propůjčují nevšední půvab; jeho klid a poloha v ústraní jej zásadně odlišují od ostatních náměstí v Goslaru.

390 Ve středu náměstí stojí kašna, jejíž mísa patrně pochází z pozdního středověku. V roce 1951 byla zrenovována a na její vrchol přibyla socha od prof. Fürstenberga. Na západní straně stojí Malý svatý kříž a svým štítem vládne celému náměstí. Ve středověku se v Goslaru nacházelo asi 10 špitálů, první zmínka o tomto pochází z roku 1394. Na pravé straně s ním sousedí kostelnický dům (1504) a spolu s frankenberským kostelem v pozadí dotvářejí obraz, v němž jako by se zastavil čas.

395 Parkán

Až půjdete kolem goslarských hradeb, vaší pozornosti zajisté neunikne mohutný parkán, stejně jako Široká brána, jedna z městských bran.

Také návštěvníci, kteří se při procházce Goslarem projdou po hradbách, nemohou než parkán obdivovat. Parkán byl postaven jako jedna z nejmohutnějších staveb v Evropě,

400 aby chránil Rammelsberg a východní křídlo městských hradeb až k Široké bráně. Při obléhání města se do jeho čtyř pater mohlo vejít až 1000 mužů. Stavba má průměr úctyhodných 26 metrů, přičemž jen zdi jsou více než 6 metrů široké. Vystoupáte-li na střechu ve výšce 20 metrů, naskytne se vám výhled na střechy goslarských domů a na okolní vrchy, který stojí za to.

405 **Muzeum v parkánu**

V současnosti se v parkánu nachází soukromé Muzeum pozdního středověku. Naleznete v něm výbavu pro rytíře a mušketýry, mučicí nástroje nebo selské zbraně až z roku 1524.

Věž Harly

410 Věž Harly je oblíbeným výletním cílem s dlouhou historií. V 19. století nechal Žid Jakobsen na nejvyšším vrcholu pohoří Harly postavit rozhlednu. Jakobsen tehdy usiloval především o blaho občanů. Roku 1845 spravoval rozhlednu hajný Ahrens a později zde nechal postavit stany a malý kuželník. Již tenkrát byla rozhledna turistickým lákadlem. Stany a později i kuželník byly strženy a věž od té doby neustále
415 chátrala.

Aby byla rozhledna zachována, zajistil spolek Interessengemeinschaft Handel, Handwerk und Gewerbe Vienenburg e. V. (IGV) nákladné restaurování, které probíhalo do roku 1986. Od té doby bývá rozhledna otevřena o nedělích a svátcích, vždy od 10 do 17 hodin. Zda je věž otevřena, poznáte také podle vlajky – pokud vlajka visí, můžete
420 rozhlednu navštívit. Skupinám turistů může být na vyžádání rozhledna otevřena i v jiných dnech.

Turistická a přírodní chráněná oblast Harly

Harly je nízké pohoří, které se vine téměř souběžně s pohořím Harz. Nachází se severozápadně od goslarské městské části Vienenburg a táhne se podél Zeleného pásu⁷.
425 V bývalém vienenburském dole „Hercynia“, jehož zbytky se nacházejí na jižní straně pohoří, se těžila draselná sůl. Vznik důlní společnosti Hercynia vyvolal prudký rozvoj

⁷ Pruh podél bývalé železné opony představuje unikátní území, které bylo 40 let uzavřeno lidem. Po jejím pádu byl v jednotlivých zemích zachován jako chráněná oblast.

těžby draselné soli. V době největšího rozkvětu za první světové války zde bylo v provozu okolo 200 šachet.

Už je tomu dávno, kdy oblast dostala své jméno. Pohoří bylo pojmenováno po bývalém
430 hradě Harli, který dal roku 1203 postavit vestfálský císař Ota IV. Dnes už z hradu zůstávají jen trosky.

Množství skal a rozmanitá fauna a flóra vás zvou k pěším túrám i odpočinku. Žijí zde divoké kočky a různé druhy netopýrů. Když budete mít štěstí, můžete nějaké zhlédnout. Z vrcholu hory je daleký rozhled na krajinu Harzu. Díky těmto přírodním
435 podmínkám vyhlásily orgány ochrany přírody roku 1966 chráněnou krajinnou oblast Harly.

Také zde můžete podniknout různé pěší výlety. Kolem pohoří vedou značené turistické trasy s výchozím bodem na parkovišti u kláštera Wöltingerode, kde jsou cesty znázorněny na informačních tabulích.

440 **Goslar – město, které má svého ducha. Poznejte jeho duchovní místa**

Působivý obraz města utváří pět velkých farních kostelů a jejich věže. Goslaru se ve středověku přezdívalo „Řím severu“, jelikož byl církevním centrem se 47 kostely, kláštery a kaplemi.

Po stopách svatojakubských poutníků v Goslaru

445 **Goslar je zastávkou na svatojakubské cestě z Magdeburgu do Kolína nad Rýnem**

Svatojakubská cesta je stará poutní cesta do Santiaga de Compostela ke hrobu apoštola Jakuba Staršího. V celé Evropě se těší vzrůstající oblibě. Přes Goslar vede evropská dálková trasa, která spojuje stará obchodní města Magdeburg a Paderborn s Kolínem
450 nad Rýnem. Zanedlouho má být tato trasa prodloužena až do Berlína a na hranici s Polskem ve Frankfurtu nad Odrou, a tak napojit Východ na evropskou síť cest.

Poutníci, kteří do Goslaru přicházejí z východu od Magdeburské nížiny přes Hadmersleben, Halberstadt, Osterwiek a Vienenburg, vstupují do Starého města mohutnou Širokou branou ze 13. století a opouštějí ho u Růžové brány a hotelu

455 Achtermann poblíž kostela Neuwerk. Odtud pokračují dále na západ k dalším velkým městům Bad Gandersheim, Höxter, Paderborn a Kolín nad Rýnem.

Přítomnost poutníků ve středověku dnes ve městě ještě připomíná ulice Jacobistraße a kostel sv. Jakuba Staršího. Románský westwerk (západní průčelí) jej řadí k nejstarším trojlodním bazilikám ve tvaru kříže na území Dolního Saska. Poutníci do kostela kdysi
460 vstupovali gotickým Portálem poutníků, který je vyzdoben stylizovanými poutnickými holemi a mušlemi. Na vrcholu vstupního oblouku jižního portálu se nachází reliéf s vyobrazením sv. Jakuba Staršího a na špičatém štítu nad ním svatojakubská mušle. Z výklenku ve vnější severní zdi vítá dnešní poutníky moderní plastika patrona tohoto kostela.

465 Svatojakubští poutníci nemohou ve městě minout ani severní předsíň dómu, která pochází z druhé poloviny 12. století. Dóm chátral, až musel být roku 1819 zbourán. Předsíň je to jediné, co se z něj zachovalo. Vyškrabané žlábký na jeho sloupu jsou pozůstatkem po zbožných poutnících, kteří ze sloupu oškrabávali léčivý prach. Spodní část sloupu má podobu ležícího lva. Uvnitř dómu se kdysi nacházel slavný Krodův
470 oltář, vzácná schránka na relikvie s ostatky apoštolů Šimona a Judy. Ostatky apoštolů, jako například tyto, byly pro poutníky, kteří Goslarem procházeli, vždy důležité. Relikviář je významné dílo románského liturgického umění a dar císaře Jindřicha III. Nakonec byl umístěn v městském muzeu.

Procházka městem vás přenese zpět do středověku, do světa svatojakubských poutníků.
475 Přibližně 1000 domů v Goslaru je dnes památkově chráněno, což z něj z architektonického hlediska činí jednu z nejvýznamnějších klenotnic německého umění. Jak poutníci poznamenali podobu měst, kterými kdysi dávno procházeli, si snadno představíte právě v těchto ulicích.

Než svatojakubští poutníci opustí město, projdou kolem bývalé Růžové brány a kostela
480 Neuwerk. I dnes na vás v klášterním kostele z období na rozhraní vlády sálské a štaufské dynastie (1186) dýchne duch středověku. Součástí této trojlodní baziliky je westwerk se dvěma věžemi. Stejně jako kryptu kláštera Riechenberg, i tuto stavbu umně vyzdobili lombardští kameníci. Jejich výrazné plastické výtvořy, především na vnějších částech chórových apsid a na kapitolách uvnitř kostela, poutníci rovněž obdivovali
485 s úctou.

Z Goslaru pokračují poutníci podhůřím Harzu dále kolem bývalého kláštera Riechenberg do Langelsheimu. V myšlenkách jsou již poutníci v cíli další etapy – ve městě Bad Gandersheim. Tam dojdou přes město Seesen, které leží na starých císařských a obchodních cestách. Po nich se poutníci bezpečně dostanou dál na své
490 cestě k sobě samým a ke sv. Jakubovi Staršímu. Na vlídné přijetí v Goslaru budou jistě vzpomínat v dobrém.

Kostel sv. Kosmy a Damiána

První zmínka o tomto kostele pochází z roku 1151. Byl postaven podle vzoru dnes již neexistujícího dómu jako trojlodní sloupová bazilika ve tvaru kříže se dvěma západními
495 věžemi. Ve 14. a 15. století byl zvětšen chór a na každé straně přibyla nová loď. Kostel dnes není nápadný jen svým umístěním na náměstí v centru města, ale i svými dvěma vysokými, velmi odlišnými věžemi, které slouží jako orientační bod a je na ně zajímavý pohled z mnoha koutů Starého města. Za zhlédnutí stojí devět středověkých skleněných oken z první třetiny 13. století, stará knihovna, bronzová křtitelnice (1573), zbytky
500 pozdně gotických nástěnných maleb (kolem r. 1440) a vyřezávaný barokní oltář (1659).

Severní věž se podařilo pro návštěvníky zpřístupnit až do komůrky věžného.

Kostel sv. Jakuba Staršího

Poblíž kláštera Neuwerk se tyčí mohutné věže westriegelu⁸ kostela sv. Jakuba Staršího. Bývalé bazilice z roku 1073 se kolem roku 1500 nevyhnuly zásadní stavební změny, ale
505 ani náboženské nepokoje v době reformace. Vyslanci z Goslaru převzali roku 1529 od Martina Luthera dopis pro zdejší farnost, která se již rok předtím vyhlášením Articuli Jacobitarum obrátila na městskou radu se žádostí o zavedení reformace. V dopise Luther podporuje občany v jejich reformační činnosti, ale staví se rozhodně proti násilným excesům. Articuli Jacobitarum jsou v současnosti majetkem městského
510 archivu, Lutherův dopis naleznete v kostele na náměstí.

V roce 1803 byl kostel navrácen římskokatolické církvi a získal část cenného vybavení z později zničeného kláštera Riechenberg. Kunsthistorickou zvláštností je Pieta od Hanse Wittena z roku 1510. V současné době je sv. Jakub nejstarší stále užívaný kostel

⁸zvláštní druh westwerku

v Goslaru. K farnosti sv. Jakuba Staršího patří i kostely sv. Barbory (Goslar-
515 Sudmerberg) a kostel sv. Konráda (Goslar-Oker).

Kostel sv. Štěpána

Na místě křížové baziliky z 12. století, kterou zničil požár, stojí od roku 1734 trojlodní
síňový kostel sv. Štěpána s věží na západní straně.

Za povšimnutí stojí:

- 520
- vyřezávané torčované sloupy nesoucí kruchtu,
 - oltářní stěna z roku 1767 s vyobrazením Poslední večeře na predelle z roku 1610,
 - kazatelna se zdobenou stříškou.

Kostel Neuwerk

525 Bývalý klášterní kostel ženského cisterciáckého kláštera, založeného ve 12. století, svým půdorysem odpovídá půdorysu goslarského dómu. Stejně jako původně všechny kostely v Goslaru, i tento je trojlodní křížová bazilika. Všechny architektonické prvky tohoto kostela zůstaly zachovány v podobném stavu jako v době svého vzniku, což z něj činí raritu celého severního Německa.

530 Za povšimnutí stojí:

- kamenické práce v hlavní apsidě,
 - malby a jejich zbytky v hlavním portálu,
 - kruchta,
 - hrob říšského správce Volkmara v severním rameni příčné lodi,
- 535
- pieta a fresková výzdoba chóru.

Frankenberský kostel

Kostel sv. Petra a Pavla na Frankenbergu byl postaven ve 12. století jako trojlodní
pilířová křížová bazilika s plochým stropem. Kostel stojí na nejvyšším místě ve městě,
jeho věže byly součástí městského opevnění. První písemné zmínky o kostele pocházejí
540 z roku 1108, od roku 1234 jej začaly využívat i řádové sestry ze sousedního kláštera sv.
Marie Magdaleny. Chronologie stavby: kolem roku 1240 zaklenutí, ve 14. a 15. století

gotická proměna chóru a jižního ramene kříže, 1783 zbourání chátrajících věží, stavba barokní dřevěné helmice, 1873/80 důkladná sanace vnitřku i vnějšku.

545 Frankenberský kostel je původně farní kostel horníků, kteří žili ve čtvrti Frankenberg v blízkosti dolů. Na to ještě dnes upomínají nápisy na zvonech a hornická děkovná slavnost v neděli před Popeleční středou.

Za povšimnutí stojí:

- románská bazilika,
- vlys na konzolovém oblouku a tympanon z roku 1230 nad jižním vchodem,
- 550 • plastiky na románských hlavicích a sloupech uvnitř kostela,
- západní (ženský) kůr,
- nástěnné malby, především na vnitřní straně západního kůru (originál ze 13. stol.),
- náhrobní kámen zakladatelského manželského páru (13. stol.),
- 555 • vyřezávaný barokní hlavní oltář (1675), empora pro horníky (1689), kazatelna (1698) a průčelí varhan.

Dům sv. Anny

Dům naleznete 5 minut od náměstí v ulici Glockengießerstraße u potoka Abzucht. Jedná se o nejstarší zcela zachovaný hrázděný dům v Goslaru, kde stojí již od roku 560 1488. V roce 1494 zde vznikl klášter. Vedle zbytků románské komnaty jsou jeho součástí i středověká kuchyně v hale a kaple, již uzavírala dva metry vysoká závora. Za zmínku stojí barokní oltář od goslarského mistra Jobsta Heinricha Lessena a Markétin strop, na jehož 32 polích jsou znázorněny výjevy ze života svatých.

Židovský hřbitov

565 Na dolním konci ulice Glockengießerstraße se za nenápadnou branou v městské zdi nachází židovský hřbitov.

Hroby pocházející až z počátku 17. století jsou důkazem kontinuity života Židů v Goslaru, kterou ukončily až deportace a vyhlazení Židů za vlády nacionálních socialistů. 145 dodnes dochovaných náhrobních kamenů je vynikajícím dokumentem

570 židovské pohřební kultury, hřbitov jako celek je důležitou památkou téměř zapomenuté a vytěsněné historie.

3. Komentář překladu

3.1 Překladatelská analýza originálu

Výchozí text sestává z většího počtu článků, které se nacházejí na webových stránkách měst Quedlinburg a Goslar. Jejich zaměření je obdobné, jedná se však o texty různých autorů a je tedy nutné analyzovat je samostatně. Proto je ve svém rozboru označím jako text A (Quedlinburg) a text B (Goslar).

Výchozí text analyzuji podle teoretického modelu německé translatoložky Christiane Nordové, který přináší v knize *Textanalyse und Übersetzen: Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*.

Tento model zobrazuje důležité faktory výchozího textu, které musí mít překladatel na zřeteli, než začne na překladu pracovat. Nordová faktory rozděluje na vnětextové a vnitrotextové.

3.1.1 Vnětextové faktory

3.1.1.1 Vysílatel

Vysílatelem textu A je město Quedlinburg, vysílatelem textu B město Goslar, vysílatelé nejsou totožní s autory textů. Ani na jedné stránkách nejsou autoři uvedeni. Pro příjemce výchozího textu není osoba autora důležitá a recepce textu tedy není spojena s očekáváními ohledně autora.

3.1.1.2 Záměr vysílatele

Záměrem vysílatele je informovat příjemce o historii, památkách a zajímavostech města, a tak jej nalákat k jeho návštěvě, což odpovídá danému typu textu. V obou textech se příjemci doporučuje, aby se do města přijel podívat. Vysílatel textu A ale zároveň podává podrobné informace o stavebních úpravách ve městě, čímž plní úkoly, které pro něj vyplývají z konvence UNESCO o světovém kulturním dědictví.⁹ Některé pasáže jsou proto příliš detailní a pro předpokládaného příjemce nezajímavé.

3.1.1.3 Příjemce

Předpokládaný příjemce výchozího textu je člověk se zájmem dozvědět se fakta ze současnosti i minulosti Quedlinburgu, resp. Goslaru a případně i se záměrem tato města navštívit. Příjemce může být ve věku od 15 let, má přístup k internetu, pochází

⁹ <http://www.unesco.de/infothek/dokumente/uebereinkommen/welterbe-konvention.html>

z německé kulturní oblasti a hovoří německy. Zajímá se o cestování, umění a historii a má v těchto oborech jisté znalosti. V textu se totiž objevuje řada termínů, jimž by laik nemusel porozumět. Reakce příjemců na výchozí text, které by ovlivnily překlad, nejsou k dispozici.

Příjemce cílového textu se bude od příjemce originálu v některých ohledech lišit. Především bude pocházet z české kulturní oblasti, jeho mateřským jazykem bude čeština a bude mít skrovnější znalosti německých reálií. Lze u něj ovšem (stejně jako u příjemce originálu) předpokládat alespoň středoškolské vzdělání, jelikož text vyžaduje všeobecný kulturní rozhled a znalosti dějin a umění. Překladatel tedy mimo jiné musí posoudit, které informace může příjemce překladu znát a co už je třeba vysvětlit. Takových míst jsem našla v textu několik a vysvětlila je v poznámce pod čarou. Český příjemce bude o několik let starší než německý, protože lze předpokládat, že si sám plánuje cestu do zahraničí.

Ačkoli zde bude rozdílnost kultur hrát určitou roli, funkce překladu se nebude lišit od funkce originálu a cílový text může být českého příjemce přínosný, podobně jako výchozí pro německého.

3.1.1.4 Médium

Texty A i B existují v písemné podobě a jsou dostupné na internetu (http://quedlinburg.quedlinburg.braincms.de/de/kultur_tourismus.html a <http://goslar.de/tourismus/sehenswertes>). Během doby, kdy jsem na překladu pracovala, byly webové stránky Quedlinburgu aktualizovány a text A, který jsem použila k překladu, je tedy zastaralý a na současných stránkách se nachází v mírně pozměněné podobě.

Pro totéž médium by byl určen i český překlad – obě německá města by jej mohla použít na svých webových stránkách (Quedlinburg už nyní nabízí verzi v angličtině, francouzštině a japonštině, Goslar v angličtině a nizozemštině). V českém prostředí by jej mohly k prezentaci použít cestovní kanceláře, které nabízejí zájezdy do Harzu a jeho okolí, či různé cestovatelské servery. Po jistých úpravách by bylo možno vytvořit i tištěnou verzi výchozího i cílového textu.

3.1.1.5 Místo vzniku textu

Texty A i B vznikly v Německu, patrně přímo ve městech, o nichž pojednávají, či v jejich blízkém okolí (usuzují tak dle regionálních výrazů). Konkrétní místo vzniku se mi na webových stránkách nepodařilo najít. Díky četným reáliím hraje v tomto případě faktor místa důležitou roli.

3.1.1.6 Čas vzniku textu

Ani na jedné z webových stránek jsem nezjistila, kdy přesně text vznikl. Dle informací uvedených v textu lze určit, že text A nevznikl dříve než v roce 2009 a text B dříve než v roce 2010 (roku 2009 získal Quedlinburg dotaci na rekonstrukce, o nichž se v textu píše¹⁰; roku 2010 byl na seznam UNESCO zapsán vodohospodářský systém Horního Harze). Časový rozestup více než 7, resp. 6 let mezi originálem a překladem zde není zásadní.

3.1.1.7 Důvod vzniku textu

Texty A i B vznikly, aby se města na svých webových stránkách mohla prezentovat jako významná místa pro vývoj německých dějin, jako skvosty německého umění a architektury. Texty jsou zpracovány v elektronické podobě, aby všechny informace byly snadno dostupné.

3.1.1.8 Funkce textu

Podle Jakobsonova schématu (Jakobson, 1995: 78–82) mají oba texty primárně funkci referenční. Zanedbatelná není ani konativní funkce. Účelem textů je totiž informovat čtenáře o pamětihodnostech měst, nabídnout jim místa, která je mohou zajímat, a tím je nalákat k jejich návštěvě. Konativní funkci podporují oslovení adresáta, výzvy a doporučení. Tato funkce v textu nepřevažuje, přesto zde hraje svou roli, jež vyplývá ze záměru vysílatele.

Dle *Příruční mluvnice češtiny* (2001: 725) patří texty převážně k funkčnímu stylu odbornému (odborně popularizačnímu) a nachází se zde i prvky stylu propagačního. Text A patří částečně k funkčnímu stylu právně-administrativnímu, jelikož podává zprávu o opravách provedených ve městě, které byly financovány ze získané dotace.

¹⁰http://www.welterbeprogramm.de/INUW/DE/Projekte/Kommune/Quedlinburg/quedlinburg_node.html;jsessionid=7D3CC98CDE0EE1906B1222AB82ACD2DE.live1042

3.1.2 Vnitrotextové faktory

3.1.2.1 Tematika

Tématem textu A je město Quedlinburg, součást světového dědictví UNESCO, jeho památky, historie i současnost. Text je složen ze šesti samostatných článků, čímž je celková koherence oslabena. Pořadí článků by tedy mohlo být jiné a na výsledné porozumění by nemělo prakticky žádný vliv; jednotlivé články jsou však koherentní. Explicitně vyjádřené téma Quedlinburg je rozvinuto dílčími podtématy.

Tématem textu B je město Goslar, jeho památky a duchovní místa. Tento text je rovněž sestaven z několika článků a i zde je tedy koherence oslabena, ačkoli v tomto textu na sebe články navazují více. Také zde je téma explicitně vyjádřeno už v nadpisu, což musí být v překladu zachováno.

3.1.2.2 Obsah

V textu A je čtenáři postupně představováno město Quedlinburg jako památka zapsaná roku 1994 na seznam UNESCO. Nejprve je čtenář seznámen s historickým významem města, poté s vrchem Schlossberg a s průběhem zásadní renovace této části města. Dále text pojednává o Novém městě, jeho vzniku a památkách, které by turisté měli navštívit (od kostela sv. Mikuláše přes bývalý špitál až po měšťanské domy). Následuje představení prstence ulic za městskými hradbami a souboru hrázděných domů, který je tím nejpůsobivějším, co může návštěvník v Quedlinburgu spatřit. V závěru vysílatel čtenáři doporučuje navštívit město v době adventu, aby si mohl užít jedinečnou atmosféru zdejších vánočních trhů.

Text B představuje Goslar jako město s významnou minulostí, které má i nyní turistům co nabídnout (ať už jsou to památky, restaurace či různorodé akce). Začíná popisem náměstí s unikátním kostelem, kašnou a zvonkohrou a také radnice s gotickým sálem. Dále se věnuje menším náměstím a významným měšťanským domům. Čtenář se rovněž dozví o zdejší císařské falci, o zbytcích středověkého opevnění a o bývalých zařízeních pro chudé. Z okolí města je zmíněna věž Harly, která je součástí oblíbené turistické oblasti. Druhý velký oddíl seznamuje příjemce s duchovním významem města. Goslarem totiž vede svatojakubská cesta a procházející poutníci výrazně ovlivnili jeho podobu. Čtenáři je představeno několik kostelů, jejich výzdoba a na závěr židovský hřbitov.

Nordová ve své knize (Nord, 1995: 107) rozlišuje „vnitřní situaci“, popisovanou v textu, a „vnější situaci“, která odpovídá skutečnosti. V tomto textu jsou situace totožné, protože má primárně funkci referenční a jeho základem jsou fakta.

3.1.2.3 Presupozice

Pro porozumění výchozímu textu je nutný širší všeobecný kulturní rozhled, dobrá znalost německého jazyka a reálií, jelikož je text vázán na německé kulturní prostředí. Na příjemce překladu tedy text klade vyšší nároky ohledně reálií. Ty, které mu mohou být jen stěží známe a pro porozumění jsou nezbytné, jsem vysvětlila v poznámce pod čarou. Z pohledu příjemce překladu lze v textu za redundantní považovat výčty menších německých měst, která jsou mu neznámá a nemají vliv na porozumění.

Příjemce musí mít přehled o historii, architektuře a dějinách umění, jelikož se zde objevuje velké množství termínů z těchto oborů a nejsou vysvětleny. V textu A se termíny týkají především německého středověku a konstrukce hrázděných staveb, v textu B zejména sakrální architektury.

3.1.2.4 Výstavba a členění textu

Text A je sestaven ze šesti samostatných článků, které jsou dostupné na starší verzi webových stránek Quedlinburgu v sekci „Kultur & Tourismus“. Z hlediska makrostruktury je text na horizontální rovině členěn na nadpisy, podnadpisy a odstavce, na rovině vertikální na hlavní text a obrázky s popisky.

Při vypracovávání překladu jsem postupně zjišťovala, že části textu, který jsem si zvolila za výchozí pro svou práci, již byly přeloženy a uveřejněny na internetu.¹¹ Po dohodě s vedoucí práce jsem tyto části z překladu vynechala a to tak, aby nebyla příliš narušena koherence textu (například jsem rovněž vynechala úseky, které sice dosud přeloženy nebyly, ale nacházely se mezi dvěma přeloženými). Pro skutečnou překladatelskou zakázku bych mohla po drobných úpravách použít již existující překlad, ale pro účel bakalářské práce jsem zvolila vynechávku. Pro přehlednost však v přiloženém výchozím textu ponechávám i odstavce, které jsem nepřekládala (vynechané části zvýrazňuji kurzivou a neznačím jejich řádkování). Původně měly být součástí výchozího textu i články „Altstadt“ a „Münzenberg“ z webových stránek Quedlinburgu. Ty však již byly přeloženy téměř celé, proto jsem je ve výchozím textu

¹¹ <http://www.novinky.cz/cestovani/nemecko/334440-quedlinburg-od-zakladu-jedinecny.html>

nezanechala. Z webových stránek (Quedlinburgu ani Goslaru) jsem nepřevzala hypertextové odkazy, kontaktní údaje a doplňující informace pod články.

Text B je sestaven ze třiceti samostatných článků, které jsou dostupné na webových stránkách Goslaru v sekci „Sehenswertes“. Některé články tvoří nadpisy a jednotlivé odstavce, některé mají i podnadpisy. K hlavnímu textu patří ještě obrázky s popisky. Takovéto členění je pro internetové stránky typické, různá velikost nadpisů usnadňuje orientaci v textu a doplnění obrázky umožňuje představit si popisovanou skutečnost.

3.1.2.5 Nonverbální prvky

Součástí textu A jsou obrázky jednotlivých památek a rovněž panoramatické snímky míst, o nichž články pojednávají. Čtenář si je na webové stránce může zobrazit kliknutím. O těchto prvcích není v textu zmínka, pouze je doprovázejí (k jejich překladu viz 3.4.4.3 Popisky obrázků). Pro texty tohoto typu i pro dané médium je obrazový doprovod příznačný. Příjemce se prostřednictvím textu seznamuje s památkami, a je tedy žádoucí spojit popis dané skutečnosti s její podobou. Internetové články běžně oplývají množstvím obrázků, aby byl text pro čtenáře přijatelnější (nahromadění holých fakt v dlouhých úsecích textu příjemce od čtení odrazuje). U dvou článků jsou na webových stránkách ke zhlédnutí krátká videa, což umožňuje právě médium internetu. Ukázky dokreslují informace obsažené v textu a doplňují je. Dalším nonverbálním prvkem jsou nadpisy, díky nimž se lze v textu lépe orientovat. Od zbytku textu se odlišují typem, velikostí i barvou písma a jsou tučně zvýrazněny (tučně zvýrazněny jsou i podnadpisy a několik slov v textu). V překladu jsem zachovala stejný typ i barvu písma pro celý text, nadpisy jsem zvýraznila tučně a dle jejich hierarchie jsem použila různou velikost písma.

Text B je ohledně nonverbálních prvků velice podobný textu A, což je dáno stejným typem textu i médiem. Jeho součástí jsou též obrázky pamětihodností, jimž jsou články věnovány. Mají funkci informativní a zároveň usnadňují recepci textu. Jsou opatřeny popisky, které se zobrazí, když se na ně „najede“ kurzorem. Po poradě s konzultantem své práce jsem se rozhodla tyto popisky nepřekládat, jelikož se v tištěné podobě výchozího textu neobjevují. I v textu B jsou nadpisy od zbytku textu odlišeny velikostí písma a jsou zvýrazněny tučně; v překladu jsem postupovala stejně jako u textu A. Tři články jsou doplněny zvukovou stopou (zvuk tekoucí vody v kašně, záznam zvonkohry a kroků stoupajících po schodech kostelní věže). Takovýto prvek se běžně v psaných

textech typu turistických průvodců neobjevuje, v internetové podobě textu se však objevit může. Není to prvek rušivý, naopak rozšiřuje příjemcovu poznání o další vjem.

Žádný z užitých prvků není typický výhradně pro výchozí kulturu. Obrázky jsem do překladu nevkládala, jsou součástí přílohy bakalářské práce (viz 6.2 Tisková verze webových stránek, z nichž pochází výchozí text).

3.1.2.6 Lexikum

Výchozí text spadá do funkčního stylu odborného, konkrétně odborně-popularizačního (viz 3.1.1.8 Funkce textu). Text je psán převážně současnou spisovnou němčinou a jak je pro odborný funkční styl typické, nachází se zde velké množství termínů. Jedná se však o text popularizačního charakteru, v němž by měla být terminologie omezena na nezbytnou míru (Čechová, 2008: 224). To ale tento text nesplňuje – termínů se zde objevuje až příliš a autoři u příjemce předpokládají jejich znalost, takže je většinou nevysvětlují. Vzhledem k zaměření textu se jedná především o termíny týkající se konstrukce hrázděných staveb (*Saumschwelle, Ständerfuß, Balkenkopf*), sakrálního umění (*Westriegel, Konsolbogenfries, Holzhaube*) a historie (*Osterpfalz, Gildehaus, Wanderkaisertum*).

V textu se vedle slov neutrálních objevuje řada slov stylově příznakových, ať už jde o historismy (*Ackerbürger, Gewandschneider*), archaismy (*Kemenate, Pfründnerstübchen*), regionalismy (*Däle*), anglicismy (*Sightseeing-Tour, Button, Shoppen*) či další slova cizího původu, ať už latinského, řeckého, nebo francouzského (*Priorität, Medizin; Klinikum, Phantasie; Restaurant, profitieren*). Texty odborného stylu bývají nominálního charakteru (Čechová, 2008: 221), nejinak je tomu v tomto případě. Text obsahuje mnoho vlastních jmen (antroponym i toponym). Převažujícím slovtvorným postupem je kompozice, což je pro němčinu charakteristické. V textu se nachází i řada verbálních substantiv a verbonominálních spojení (*in Angriff nehmen, zur Verfügung stellen*).

Konkrétní překladatelská řešení jsou popsána níže (viz. 3.3 Typologie a řešení překladatelských problémů).

3.1.2.7 Syntax

„Často se mluví o tom, že odborné projevy mají složitou větnou stavbu, že jsou v nich dlouhé věty a souvětí, a že jsou tedy syntakticky složité. (...) Takové tvrzení nemusí

odpovídat pravdě; (...)“ (Čechová, 2008: 215). Výchozí text je tvořen zejména jednoduchými větami (holými i rozvitými), případně (většinou souřadnými) souvětími převážně o dvou větách. Proto zde převládá použití spojek parataktických nad hypotaktickými, nacházejí se zde i asyndetická spojení. Z vedlejších vět se v naprosté většině jedná o větu přívlastkovou (dále o několik vět podmětných a předmětných). Místo vedlejších vět jsou často užity participiální konstrukce, jež přispívají nominálnímu charakteru textu. Nachází se zde jak participium I, tak participium II, většinou v atributivní funkci. Participia rozvíjejí větné členy, a jsou tak jednou z příčin velkého počtu rozvitých jednoduchých vět. Jako příklady lze uvést:

*Die durch Saatzucht und Samenhandel **aufblühende** Stadt wuchs über ihre mittelalterlichen Grenzen hinaus.* (O: ř. 131–132)

*Das 1521 **erbaute** Brusttuch ist eines der schönsten Patrizierhäuser Goslars.* (O: ř. 301)

Dalším ekvivalentem vedlejších vět, který se v textu objevuje, jsou infinitivní konstrukce. Součástí výchozího textu jsou i apozice, například:

*Bestimmend für den Gesamteindruck ist allerdings das 16. Jahrhundert, **eine Blütezeit Goslars**, in der die Hansestadt und Freie Reichsstadt vom Aufschwung des Bergbaus profitierte.* (O: ř. 243–245)

V textu je nejvíce zastoupen minulý a přítomný čas; z časů minulých je to préteritum, což je pro psané texty typické. V textu B je užito i perfektní, plusquamperfektní a výjimečně futurum. V textu A najdeme věty způsobu oznamovacího i rozkazovacího, v textu B dokonce podmíňovacího.

Důležitým prvkem výchozího textu je pasivum, případně pasivní konstrukce. Nachází se zde pasivum průběhové (prézentu, préterita i perfekta) a v menší míře stavové (prézentu a préterita). Z pasivních konstrukcí jsou to konstrukce *sein + zu + infinitiv*, například:

*Am "Gildehaus zur Rose" in der Breiten Straße **ist** sehr schön die folgende Renaissancezeit durch reich geschnitzte Brüstungsplatten und Blendarkaden **zu erkennen**.* (O: ř. 151–153)

a reflexivní forma *sich lassen* + infinitiv:

Diese Situation lässt sich am "Breiten Tor" mit seinen Flankierungszwingern und der Torwächterkaserne "Werderhof" noch gut ablesen. (O: ř. 341–343)

Objevuje se zde i konstrukce s „man“. V textu se nachází mnoho výčtů, ať už v jednoduchých větách, souvětích či samostatných seznamech. Vybrané jevy blíže popisují níže (viz 3.4.3 Syntaktická rovina).

3.1.2.8 Suprasegmentální prostředky

Na zvukovou stránku výchozího textu má vliv interpunkce, vsuvky a aktuální členění větné. Z interpunkčních znamének jsou to zejména dvojtečky, pomlčky a uvozovky.

Dvojtečky jsou jedním z důvodů malého počtu vedlejších vět ve výchozím textu. V německých textech je tento prostředek hojnější než v češtině. Nejčastěji jsou užity v asyndetických spojeních jako prostředek vysvětlení, například:

Er ist ein einzigartiges Kleinod spätgotischer Raumkunst: seine Wände, die Decke und sogar die Fensternischen sind vollständig mit Tafelgemälden ausgekleidet. (O: ř. 250–252)

Dvojtečky se rovněž objevují v časových údajích.

Častým prvkem výchozího textu jsou pomlčky. Oddělují vsuvky, případně přístavky, od zbytku věty (v češtině tuto funkci většinou plní čárky), například:

Weithin sichtbar symbolisierten die Befestigungsanlagen einer mittelalterlichen Stadt – Wälle und Gräben, Mauern, Türme und Zwinger – ihre Wehrhaftigkeit. (O: ř. 337–338)

Pomlčky rovněž signalizují vysvětlení, a nahrazují tak vedlejší věty, podobně jako dvojtečky. Kromě toho vyznačují časový rozsah. Dvojtečky, pomlčky i vsuvky vedou čtenáře ke zpomalení tempa a poklesu hlasu, čímž usnadňují porozumění textu.

Uvozovka je užito u názvů ulic, domů a jiných staveb, dále při citování lidové písně či motta a u jednoho francouzského výrazu. V uvozovkách jsou psána i slova pocitovaná jako hovorová. Podoba uvozovek ve výchozím textu neodpovídá německé¹² normě, při překladu je však nutno zachovávat následující formu (, “), která vychází z *Pravidel českého pravopisu*. (2003: 70–71)

¹² <http://www.canoo.net/services/GermanSpelling/Regeln/Interpunktion/Anfuhrungszeichen.html>

Vykřičník se ve výchozím textu objevuje pouze dvakrát, ale přesto plní důležitý úkol.
Věta:

Kurz: ob Tagesausflug, Einkaufsbummel, Urlaub oder Geschäftsreise – ein Besuch in der UNESCO-Welterbestadt Goslar lohnt sich immer! (O: ř. 205–206)

uzavírá text A. Použití vykřičníku podtrhuje vyznění celého textu – vyzývá k návštěvě města.

Druhým případem jsou tři vykřičníky v závorce v následující větě:

Moritz von Sachsen wurde am 28.10.1696 als unehelicher Sohn von August dem Starken und der Gräfin Marie Aurora von Königsmarck in Goslar geboren, und zwar als eines von - überliefert - 355 (!!!) Kindern dieses Königs, von denen jedoch nur eines ehelich war. (O: ř. 317–320)

Tři vykřičníky upozorňují, jak zarážející je počet králových nemanželských dětí.

3.2 Chyby ve výchozím textu

V německém textu jsem narazila na několik chyb, a to na chyby na morfoložické rovině, chyby pravopisné (překlepy) a typografické (chybějící mezery, přebývající tečky). Ve třetím níže uvedeném případě je chyba závažnější – ve větě chybí předmět (nejspíše slovo *Veränderungen*). Chyby patrně vznikly z nepozornosti (nikoli z nevědomosti) a texty nebyly důsledně korigovány. Chyby jsou sice zjevné, avšak nenarušují porozumění textu, případně lze správné znění odvodit z kontextu, a proto na ně v překladu nijak neupozorňuji.

Der mittelalterlicher Stadtgrundriss, viele und der große Anteil mittelalterlichen Bebauung, sind bis heute authentisch erhalten. (O: ř. 9–11)

Aus Bauern wurden Ackerbürger, die von ihrem neuen Wohnort aus weiter ihre Felder bestellten. (O: ř. 80–82)

In seltener Geschlossenheit können Sie in Quedlinburg wie in einem Lehrbuch die aller Epochen des Fachwerkbaus verfolgen. (O: ř. 138–139)

*Seit 1989 werden in der Kemenate **militärhistorischen** Exponate ausgestellt, die von der Kameradschaft ehemaliger Goslarer Jäger gesammelt und der Stadt Goslar zur Verfügung gestellt wurden.* (O: ř. 377–379)

*Die eindrucksvolle Lage des Hospitals Kleines Heiliges Kreuz, der bauliche Zusammenklang mit den Gebäuden der Kirche und des **Frankenberger Kloster** machen den besonderen Reiz der Gesamtanlage aus, deren Stille und vergleichsweise Abgeschiedenheit sich deutlich von den anderen Goslarer Platzanlagen unterscheidet.* (O: ř. 435–439)

*Schon bald soll dieser Weg bis nach Berlin und an die polnische Grenze nach **Frankfurt/oder** verlängert werden und den Osten an das europäische Wegenetz anbinden.* (O: ř. 502–504)

***Ein weitere Wegmarke** für die Jakobspilger in der Stadt ist die nördliche Domvorhalle aus der zweiten Hälfte des 12. Jh..* (O: ř. 519–520)

*Die Articuli **Jacobifarum** sind heute im Besitz des Stadtarchivs, der Lutherbrief befindet sich in der Marktkirche.* (O: ř. 569–571)

3.3 Překladatelská metoda a postupy

Pro práci jsem zvolila metodu věrného překladu, aby byla zachována jak referenční, tak konativní funkce textu.

Jak vyplývá ze zásad Jiřího Levého (Levý, 2012: 50 nn.), bylo nutné nejprve pochopit předlohu (po stránce filologické i věcné). Jelikož se jedná o text odborný, mnoho skutečností mi nebylo známých. Abych se vyvarovala věcných chyb, musela jsem použít řadu odborných příruček a slovníků a také mnoho internetových zdrojů (viz 5. Seznam použité literatury a internetových zdrojů). Text jsem rovněž musela konzultovat s odborníky.

Dalším krokem je interpretace předlohy a následně její přestylizování. Držela jsem se při tom autorova záměru informovat příjemce o pamětihodnostech, které Quedlinburg (respektive Goslar) skýtá, a nalákat jej jeho návštěvě. Pro českého příjemce jsem text musela mírně upravit a doplnit jej o několik vysvětlivek.

Při překládání jsem užila postupů, které rovněž navrhuje Levý (Levý, 2012: 103 nn.). Levý vyděluje tři postupy: překlad v pravém slova smyslu, transkripci a substituci. Překlad lze dle Levého uplatnit pouze u čistě pojmového významu, což je vzhledem k povaze textu možné poměrně často (velké množství termínů). Transkripci jsem využila především u vlastních jmen, substituce se v mém překladu neobjevuje.

3.4 Typologie a řešení překladatelských problémů

Český a německý jazykový systém se v mnohém liší, proto jsem při práci musela řešit řadu překladatelských problémů, a to především na rovině lexikální, dále morfologické, syntaktické i pragmatické.

3.4.1 Lexikální rovina

3.4.1.1 Termíny

Jak je uvedeno výše, ve výchozím textu se objevuje velké množství termínů. „Termín je v rámci oboru ustálený a je buď definován, nebo fixován konvencí, jeho význam je tedy ostřeji ohraničený než u jiných vrstev slovní zásoby a bývá přesně identifikovatelný nezávisle na kontextu.“ (Čechová, 2008: 218). S překladem termínů mi značně pomohla odborná literatura a různé překladové i výkladové slovníky, zvláště *Německo-český a česko-německý stavební a architektonický slovník* Antonie Kejvanové (viz 5. Seznam použité literatury a internetových zdrojů). Užitečnou pomůckou mi byla německá webová stránka <http://www.bildindex.de/#home>, na níž je možné prohlédnout si řadu architektonických prvků na historických fotografiích. Termíny, jejichž definice se mi nepodařilo dohledat, jsem konzultovala s autorem knihy *Konstrukce historických staveb* prof. Jiřím Škabradou a s pracovníkem Národního památkového ústavu Mgr. Filipem Srovnalem.

Ačkoli již z podstaty termínu vyplývá, že v cizích jazycích většinou existuje jeho ekvivalent, jsou i případy, kdy v cílovém jazyce potřebný termín chybí. Tento problém jsem musela řešit například v následujícím případě:

*Er ist ein einzigartiges Kleinod spätgotischer **Raumkunst**: seine Wände, die Decke und sogar die Fensternischen sind vollständig mit Tafelgemälden ausgekleidet.* (O: ř. 250–252)

Slovo *Raumkunst* naznačuje umění, jehož dosahovali středověcí mistři, kteří se podíleli na výzdobě místností, a celý tento prostor vyzdobili do nejmenších detailů. Proto jsem zvolila toto řešení:

*Je to jedinečný skvost pozdně gotického **umění pracovat s prostorem** – jeho stěny, strop a dokonce i okenní výklenky jsou kompletně obloženy deskovými malbami.* (P: ř. 224–225)

I při překladu termínů jsem samozřejmě musela brát v potaz příjemce cílového textu. Projevuje se to kupříkladu u německého slova *Westwerk*, které se ve výchozím textu nachází dvakrát:

*Mit ihrem romanischem **Westwerk** zählt sie zu den ältesten dreischiffigen kreuzförmigen Basiliken in Niedersachsen.* (O: ř. 512–513)

*Als Stiftskirche aus der Salier- und Frühstauferzeit von 1186 atmet sie noch heute den Geist des Mittelalters als Idealtyp einer dreischiffigen Basilika mit zweitürmigem **Westwerk**.* (O: ř. 536–538)

Termín *westwerk* se v odborné sféře používá i v češtině. Předpokládaný příjemce však nemusí vědět, co si pod ním má představit. Proto při jeho prvním výskytu uvádím v překladu za slovem *westwerk* ještě jeho vysvětlení, druhý výskyt už překládám jen jako *westwerk*.

*Románský **westwerk** (západní průčelí) jej řadí k nejstarším trojlodním bazilikám ve tvaru kříže na území Dolního Saska.* (P: ř. 558–559)

*Součástí této trojlodní baziliky je **westwerk** se dvěma věžemi.* (P: ř. 481–482)

Podobný problém se vyskytl u německého polysémního slova *Sitz*. Může znamenat obecně *místo k sezení, sedadlo*, ale i *sed*, či dokonce *sídlo*. V tomto konkrétním terminologickém užití však značí přesný typ sezení, zvaný odborně *sedile*. Aby příjemce pochopil, o co se jedná, popisuji v překladu jeho podobu. Chci ale zároveň zachovat terminologickou přesnost, a proto v závorce uvádím český termín.

*Die Däle wird geprägt von dem rundbogigen Durchfahrtstor und den gotischen Fenstern mit den **Sitzen** in der Innenleibung.* (O: ř. 403–405)

*Do průjezdu vede obloukovitá brána a v síni se nacházejí gotická okna s **kamennými lavicemi (sedilii)** ve vnitřním výklenku.* (P: ř. 358–360)

3.4.1.2 Názvy

Překlad názvů jsem podřídila referenční funkci textu – má čtenáři sloužit k seznámení s městem, případně mu usnadnit orientaci v něm. Proto jsem se rozhodla zanechat v překladu německé názvy (adresy, ulice, potoky...). Mohly by být totiž součástí map či směrovek a český název by zde byl zbytečný. Aby bylo českému příjemci jasné, co se

za německým názvem skrývá, připisuji k němu (minimálně při jeho prvním výskytu), jakou skutečnost tento název označuje, například.:

vrchy Schlossberg a Münzenberg (P: ř. 12); *ulice „Augustinern, ulice Stobenstraße* (P: ř. 76, 77); *věž „op'n Tittenplan“* (P: ř. 91–92); *hornická píseň Steigerlied* (P: ř. 192); *dům Brusttuch, Röverův dům „Kemenate Röver“* (P: ř. 268, 355); *potoky Gose a Abzucht* (P: ř. 289, 290); *mlýn Klapperhagen* (P: ř. 314); *náměstí „Frankenberger Plan“ s kašnou* (P: ř. 384). Podnadpisy *Außenring* a *Kaiserworth* nepřekládám – význam prvního názvu je vysvětlen ve větě, která za ním následuje; význam druhého byl v textu uveden již dříve. V německém znění ponechávám také jméno postavičky *Butterhanne*, jelikož je jeho význam vysvětlen v téže větě, v níž se název objevuje:

Fast ein Wahrzeichen Goslars ist die "Butterhanne", eine Magd, die mit einer Hand "buttert" und mit der anderen Hand ihren Rock bis über das Gesäß geschoben hat. (O: ř. 308–309)

Téměř symbolem Goslaru je tzv. „Butterhanne“ – děvečka, která jednou rukou stlouká máslo a druhou si vyhrnula sukni až k zadnici. (P: ř. 275–276)

Bylo nutné zachovat oficiální názvy projektů a organizací, ale i v těchto třech případech jsem do překladu přidala vysvětlení:

*Mit den Mitteln des Investitionsprogramms **Nationale Welterbestätten** des Bundes wurden Maßnahmen umgesetzt, die das Niederschlagswasser der Gebäudedächer des Schlossberges sowie vom Schlosshof zukünftig zuverlässig in die Kanalisation ableiten.* (O: ř. 40–42)

*Z prostředků **německého investičního programu pro péči o světové kulturní dědictví „Nationale Welterbestätten“** byla provedena opatření, která v budoucnu spolehlivě odvedou srážkovou vodu ze střech domů na Schlossbergu stejně jako ze zámeckého dvora do kanalizace.* (P: ř. 34–37)

*In südlicher Richtung verbindet der Abteigarten das Schloß mit dem historischen Brühl, einer denkmalgeschützten Parkanlage, das zum Projekt **Gartenträume in Sachsen - Anhalt** gehört.* (O: ř. 134–136)

*Na jihu spojuje opatská zahrada zámek s historickým památkově chráněným parkem Brühl, který patří do projektu **Zahradní sny Saska-Anhaltska (Gartenträume in Sachsen - Anhalt)**. (P: ř. 118–120)*

*Bis 1986 die **Interessengemeinschaft Handel, Handwerk und Gewerbe Vienenburg e. V. (IGV)** mit aufwendigen Restaurierungsarbeiten den Erhalt des Turmes sicherte. (O: ř. 470–471)*

*Aby byla rozhledna zachována, zajistil **spolek Interessengemeinschaft Handel, Handwerk und Gewerbe Vienenburg e. V. (IGV)** nákladné restaurování, které probíhalo do roku 1986. (P: ř. 416–418)*

Některé názvy jsem však přeložila do češtiny, a to takové, jejichž lexikální význam je pro porozumění důležitý. Jsou to zejména antroponyma a k nim se vztahující názvy, jejichž české ekvivalenty se běžně používají, například:

Mathilde (O: ř. 24) – Matylda (P: ř. 21); am Mathildenbrunnen (O: ř. 94) – u Matyldiny kašny (P: ř. 75); Moritz-von-Sachsen-Platz (O: ř. 312) – náměstí Mořice Saského (P: ř. 278); unter Heinrich III. (O: ř. 381) – za vlády Jindřicha III. (P: ř. 337); Krodo-Altar (O: ř. 523) – Krodův oltář (P: ř. 469–470); Margaretendecke (O: ř. 626) – Markétin strop (P: ř. 562–563).

A rozvňž názvy kostelů zasvěcených různým svatým, například:

die Stiftskirche St. Servatius (O: ř. 18) – klášterní kostel sv. Serváce (P: ř. 15); Kirche St. Nikolai (O: ř. 93) – kostel sv. Mikuláše (P: ř. 79); Marktkirche St. Cosmas und Damian (O: ř. 549) – kostel sv. Kosmy a Damiána (O: ř. 492).

Pro překlad byl problematický název kostela *Marktkirche*. Označuje farní kostel, který se nacházel ve městě (konaly se zde trhy), ale přeložit jej jako *tržní kostel* není vhodné. Proto jsem jeho první výskyt přeložila jako *v kostele Marktkirche* (P: ř. 86), další už jsem přeložila volněji: přídatným jménem – *kostelní věž* (P: ř. 195); jako *kostel na náměstí* (P: ř. 510), případně pouze *kostel* (P: ř. 493), nebo jsem slovo vynechala úplně (P: ř. 501).

S osobními jmény souvisí přechylování příjmení. Podle *Akademické příručky českého jazyka* (2014: 206–207) jsem pro překlad německého jména *Dorothea Christiana*

Erleben (O: ř. 113) užila českou příponu *-ová* – *Dorothea Christiana Erlebenová* (P: ř. 98).

V případech, kdy v češtině existují exonyma pro německá města, použila jsem je, například: *Kolín nad Rýnem* (P: ř. 456); *Berlín* (P: ř. 450); *Frankfurt nad Odrou* (P: ř. 451). Výjimkou je město *Göttingen* (O: ř. 424) – ačkoli pro něj v češtině existuje název *Gotinky*, je již zastaralý, a proto jsem v překladu zanechala německou podobu (P: ř. 376).

Do češtiny jsem přeložila i názvy dvou goslarských špitálů *Großes Heiliges Kreuz* (O: ř. 367) – *Velký svatý kříž* (P: ř. 324) a *Kleines Heiliges Kreuz* (O: ř. 408) – *Malý svatý kříž* (P: ř. 363), jelikož odkazují na myšlenku křesťanské pomoci, která stála u jejich vzniku.

Specifický význam má také název goslarského evangelického sboru a jeho kostela *Frankenberger Kirche*, případně *Frankenberger Gemeinde* a do češtiny jej lze převést několika způsoby. Původ tohoto názvu jsem proto vyhledala na webových stránkách sboru¹³ a vysvětluji jej v poznámce pod čarou č. 6. Dle potřeby pak v textu využívám různé překladové varianty, například: *místní evangelický sbor* (P: ř. 365) nebo *tento sbor* (P: ř. 369). Jelikož oficiální název sboru zní „*Evangelisch lutherische Kirchengemeinde St. Peter und Paul auf dem Frankenberge*“, nevnímám české označení *frankenberský sbor* jako samostatný název, a píše jej proto s malým počátečním písmenem.

Nejzajímavější problémy se psaním velkých písmen jsem musela řešit v následujících třech případech:

Staré a historické Nové město (P: ř. 12) – Jelikož s jistotou nevím, zda tyto dvě quedlinburské městské části a Staré město v Goslaru byly původně samostatná města (podobně jako Staré Město a Nové Město pražské), píše v souladu s *Pravidly českého pravopisu* slovo *město* s malým počátečním písmenem (2003: 45)

Nebeský žebřík (P: ř. 194) – Toto sousloví odkazuje na biblický příběh o Jákobovi a jeho snu o žebříku sahajícím do nebe (Gn, 28), známý také jako Jákobův žebřík. Jelikož je v originálu slovo „*Himmelsleiter*“ (O: ř. 213) psáno v uvozovkách, domnívám se, že je užito jako název, a proto jej i v češtině píše s velkým počátečním písmenem.

¹³ http://www.frankenbergo-slar.de/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=53.

Východ (P: ř 451) – Vzhledem ke kontextu označuje v tomto případě německé slovo *Osten* (O: ř. 503) země bývalého tzv. východního bloku. Aby to vyplývalo i z překladu, píši na začátku slova velké písmeno.

3.4.1.3 Historismy, archaismy, regionalismy a anglicismy

Z historismů mi největší potíže činila slova *Ackerbürger* a *Gewandschneider*. Nejprve jsem musela prohledat řadu slovníků a provést rešerše na internetu, abych zjistila, jakou skutečnost slova označují. Když jsem dospěla k jejich definicím, následovalo hledání vhodného českého výrazu.

*Aus Bauern wurden **Ackerbürger**, die von ihrem neuen Wohnort aus weiter ihre Felder bestellten.* (O: ř. 80–82)

Pro slovo *Ackerbürger* jsem stále nacházela jen dlouhé definice, které nebylo možné v této větě použít. Nakonec jsem se rozhodla pro následující řešení. Jelikož však můj překlad plně nevystihuje podstatu německého pojmu, píši jej v uvozovkách.

Ze sedláků se tak stali „rolničtí měšťané“ a z nového obydlí se nadále starali o svá pole. (P: ř. 68–69)

Das Hospital war eine Stiftung der Quedlinburger Gewandschneider "Allen Elenden zu Nutz und Frommen". (O: ř. 108–109)

Oproti tomu jsem pro slovo *Gewandschneider* našla několik různých překladů (například *kráječ sukna*, *stříhač sukna*, *soukeník*) a snažila jsem se zjistit, který z nich nejlépe odpovídá skutečnosti). Rozhodla jsem se pro následující znění:

*Špitál zřídili quedlinburští **obchodníci se suknem** „k užítku a pomoci všem lidem v nouzi“.* (P: ř. 94–95)

Co se týče archaismů, postupovala jsem podobným způsobem; nejproblematictější byla slova *Kemenate* a *Pfründnerstübchen*. Slovo *Kemenate* může znamenat *komnatu*, či *vytápěný obytný prostor*. Ve výchozím textu se slovo objevuje několikrát a tyto dvě možnosti nelze užít vždy. Proto jsem se uchýlila k opisům *zde* (O: 377; P: ř. 334) a *tyto prostory* (O: ř. 405; P: ř. 360) a nadpis *Kemenate Röver* (O: ř. 400) jsem v české verzi ponechala a doplnila o *Röverův dům* (P: ř. 355). Slovo *Pfründner* může znamenat *obročníka* (člověk pobírající příjem, který souvisí s jeho službou, postavením či

úřadem; často v církevním prostředí), *Pfründhaus* zase *chudobinec*. Vzhledem ke kontextu jsem se rozhodla pro *malé místnůstky obročníků* (P: ř. 330).

Nejzákladnějším slovem celého překladu pro mě byl regionalismus *Däle*, který ve v textu objevuje několikrát. Nedařilo se mi jej najít v žádném slovníku a ani na internetu jsem nenarazila na žádnou jeho definici. Nakonec mi poradil rodilý mluvčí, který pochází z této oblasti. Vysvětlil mi, že je to pouze místní podoba slova *Diele*. Ve významu, který vyplývá z kontextu, jej lze přeložit jako *síň*, *předsíň*, *chodbu* nebo *halu*. Díky obrázkům, které se mi podařilo najít, jsem zjistila, jak dané místnosti vypadají, a proto jsem většinu výskytů přeložila jako *síň*, dva jako *halu* a dva (podobně jako *Kemenate*) opisem *zde a tyto prostory*.

Ve výchozím textu se objevuje několik anglicismů. V německých psaných textech je to jev poměrně běžný, v češtině se s anglicismy objevují spíše v mluvených projevech. Proto všechna tato slova převádím do češtiny: *Button* (O: ř. 174) – *sekce* (P: ř. 156); *Sightseeing-Tour* (O: ř. 208) – *prohlídka města* (P: ř. 189); *Shoppen* (O: ř. 181) – *nakupovat* (P: ř. 163); *Mountainbike-Touren* (O: ř. 204) – *na horských kolech* (P: ř. 184–185); *Puzzle* (O: ř. 232) – *skládanka* (P: ř. 209).

3.4.1.4 Verbální substantiva

Ve výchozím textu se nachází mnoho podstatných jmen, která byla odvozena od sloves. Jsou to například maskulina s příponou *-er* (*Herrscher*, *Besucher*, *Bibelübersetzer*), feminina s příponou *-ung* (*Entdeckung*, *Einführung*, *Erstehung*) nebo neutra s příponou *-en* (*Genießen*, *Entspannen*, *Entstehen*). Daná maskulina lze přeložit činitelskými substantivy se sufixem *-ník* či *-tel* (*panovník*, *návštěvník*; *překladatel Bible*), feminina substantivy či verby (*objev*, *zavedení*; *vznikly*), neutra infinitivy či substantivy (*užívat*, *odpočívat*; *vznik*).

3.4.1.5 Kompozita

Jak již bylo řečeno (viz 3.3.2.6 Lexikum), ve výchozím textu se vyskytuje mnoho kompozit. Kompozita podporují nominální charakter odborných textů a v němčině je jejich výskyt mnohem častější než v češtině. Pro jejich předklad jsem užila následující řešení:

1) podstatné jméno vzniklé jiným způsobem než kompozicí

*Dazu wurde ein Niederschlagswasserkanal vom nächstmöglichen **Anschlusspunkt** bis auf den Schlossberg verlegt. (O: ř. 43–44)*

*K tomuto účelu byl položen kanál na srážkovou vodu od nejbližší možné **přípojky** až na Schlossberg. (P: ř. 37–39)*

*Seine ursprüngliche Zweckbestimmung erfüllt das Rathaus bis heute: es ist Amtssitz des Goslarer Oberbürgermeisters und unter dem wunderschönen hölzernen Sternenhimmel der Däle beraten die **Ratsherren und -frauen** über das Wohl der Stadt. (O: ř. 246–248)*

*Svému původnímu účelu slouží radnice dodnes. Je sídlem goslarského primátora a v síni pod dřevěným stropem s překrásně vymalovanou hvězdnou oblohou **radní** pečují o dobro města. (P: ř. 220–222)*

2) podstatné jméno s přívlastkem shodným

*Schloßberg und Münzenberg , Altstadt und historische Neustadt bilden ein **Gesamtkunstwerk** von seltener Geschlossenheit. (O: ř. 14–15)*

*Vrchy Schlossberg a Münzenberg, Staré a historické Nové město tvoří **souborné umělecké dílo** vzácné celistvosti. (P: ř. 12–13)*

*Nur unweit der Pfalz liegt die Domvorhalle, der Überrest der früheren **Stiftskirche** St. Simon und Judas. (O: ř. 218–219)*

*Poblíž falce se nachází předsíň bývalého domu, zbytek dřívějšího **klášterního kostela** sv. Šimona a Judy. (P: ř. 198–199)*

3) podstatné jméno s přívlastkem neshodným

*Der mittelalterlicher **Stadtgrundriss**, viele und der große Anteil mittelalterlichen **Bebauung**, sind bis heute authentisch erhalten. (O: ř. 10–12)*

*Středověký **půdorys města** a velká část středověké zástavby jsou dodnes zachovány v autentické podobě. (P: ř. 9–10)*

*Bestimmend für den Gesamteindruck ist allerdings das 16. Jahrhundert, eine **Blütezeit** Goslars, in der die Hansestadt und Freie Reichsstadt vom Aufschwung des Bergbaus profitierte. (O: ř. 243–245)*

*Pro celkový dojem bylo ovšem rozhodující 16. století, **doba rozkvětu** Goslaru, kdy toto hanzovní a svobodné říšské město profitovalo z rozmachu hornictví. (P: ř. 218–219)*

4) podstatné jméno s přívlastkem neshodným vyjádřeným předložkovou vazbou

*Goslar, die tausendjährige Kaiserstadt am Harz, lädt ein zu einer erlebnisreichen **Zeitreise** vom Mittelalter bis in die Gegenwart. (O: ř. 178–179)*

*Tisícileté císařské město Goslar při úpatí pohoří Harz zve k **putování v čase** od středověku po současnost, které bude plné zážitků. (P: ř. 160–161)*

*Das Ausstellungskonzept basiert auf der Idee, das verloren gegangene **Raumgefühl** wieder erlebbar zu gestalten. (O: ř. 259–260)*

*Základem výstavy je snaha oživit zaniklý **pocit z prostoru**. (P: ř. 232)*

5) sloveso

*Neben dem Rathaus mit dem prächtigen Huldigungssaal und der Kaiserworth, dem früheren Gildehaus der Tuchhändler, ist vor allem das Glockenspiel mit Figurenumlauf ein **Besuchermagnet**. (O: ř. 209–211)*

*Kromě radnice s nádherným Holdovacím sálem a gotického domu Kaiserworth, dřívějšího cechovního domu obchodníků se sukny, **přitahuje** návštěvníky především zvonkohra s obíhajícími postavičkami. (P: ř. 189–192)*

*Die kleinen Stuben und die Däle sind **Treffpunkt** für Jugendgruppen, Bastelkreise und Mütter mit Kindern. (O: ř. 412–413)*

*V několika menších místnostech a v síni **se setkávají** skupinky mládeže, rukodělné kroužky a matky s dětmi. (P: ř. 366–367)*

6) vedlejší věta

*Ein willkommener Effekt dieser Maßnahmen ist, dass mit der Neuverlegung von gebrauchten Pflastersteinen sich die Oberflächenqualität verbesserte und ein **denkmalgerechtes** einheitliches Erscheinungsbild der gesamten Flächen erreicht wurde. (O: ř. 51–54)*

*Vítaným efektem těchto opatření je, že se předláždění za použití původních dlažebních kamenů zlepšila kvalita povrchu a dosáhlo se jednotného vzhledu veškerých ploch, **jak tomu u historických památek má být.*** (P: ř. 43–46)

Die Namensgebung hat eine lange Geschichte. (O: ř. 482)

*Už je tomu dávno, **kdy oblast dostala své jméno.*** (P: ř. 429)

Vzhledem k tomu, že se kompozita v němčině užívají mnohem častěji než v češtině, musela jsem některé případy řešit komplikovanějším způsobem, například:

*Als Stiftskirche aus der **Salier- und Frühstaufferzeit** von 1186 atmet sie noch heute den Geist des Mittelalters als Idealtyp einer dreischiffigen Basilika mit zweitürmigem Westwerk.* (O: ř. 536–538)

*I dnes na vás v klášterním kostele z **období na rozhraní vlády sálské a štaufské dynastie** (1186) dýchne duch středověku. Součástí této trojlodní baziliky je westwerk se dvěma věžemi.* (P: ř. 480–482)

3.4.1.6 Funktionsverbgefüge, frazémy

V němčině se hojně užívá tzv. Funktionsverbgefüge. Jedná se o ustálené formálně-významové lexikálně-sémantické jednotky složené ze slovesa a substantiva, které je často v předložkovém pádě (Štícha, 2003: 148). Ve výchozím textu se tato verbonominální spojení objevují například v následujících větách:

*Seit 1989 werden in der Kemenate militärhistorischen Exponate ausgestellt, die von der Kameradschaft ehemaliger Goslarer Jäger gesammelt und der Stadt Goslar **zur Verfügung gestellt wurden.*** (O: ř. 377–379)

Pro překlad do češtiny jsem užila obdobnou konstrukci:

*Od roku 1989 jsou zde vystaveny exponáty z vojenské historie, které nashromáždili členové spolku goslarských horských myslivců a **dali je k dispozici** městu.* (P: ř. 334–335)

*Schließlich **nahm** man die Umgestaltung als Grünanlage **in Angriff.*** (O: ř. 332)

nebo sloveso, které tomuto spojení odpovídá:

*Nakonec v těchto místech **vznikl** park.* (P: ř. 293–294)

Ve výchozím textu se nachází minimum frazémů, například:

*Das Dälentor und die gepflasterte Durchfahrt ermöglichten die Einfahrt mit dem Fuhrwerk, der mehrgeschossige Dachboden und Anbauten boten Speicherkapazität **in Hülle und Fülle**.* (O: ř. 395–397)

*Branou do haly a vydlážděným průjezdem mohly projíždět povozy, **dostatek prostoru** pro skladování zase poskytovaly přístavby a víceposchodová půda.* (P: ř. 350–352)

3.4.2 Morfologická rovina

3.4.2.1 Pasivum

Ve výchozím textu se často objevuje pasivum, jak je v textech tohoto typu zvykem (Čechová, 2008: 152). Pasiva se užívá, má-li být původce děje upozaděn. „V pasivní větě se podmět a agens nekryjí. Agens v ní není buď vůbec vyjádřen, nebo se vyskytuje v jiné podobě než jako podmět.“ (Povejšil, 2004: 91). Němčina rozlišuje dva druhy pasiva: průběhové (tzv. Vorgangspassiv) a stavové (tzv. Zustandspassiv). Do češtiny lze pasivní tvary přeložit pomocí pasiva opisného, například:

*In seiner Lieblingspfalz auf dem Quedlinburger Schlossberg **wurde** er 936 **begraben**.* (O: ř. 22–23)

*Na své oblíbené falci na quedinburském Schlossbergu **byl** roku 936 **pochován**.* (P: ř. 19)

*Nachdem der Huldigungssaal über Jahre hinweg **restauriert worden ist**, schützt heute aufwändige Sicherheits-, Klima- und Lichttechnik dieses Kunstwerk vor dem Verfall.* (O: ř. 254–256)

*Aby Holdovací sál nechátral, **byl** několik let **restaurován**, a tak je nyní toto umělecké dílo chráněno nákladnou bezpečnostní, klimatizační a světelnou technikou.* (P: ř. 227–229)

pomocí pasiva zvratného, například:

*So **wurde** in der Kaiserpfalz bei Reichstagen deutsche Geschichte **geschrieben**.* (O: ř. 189–190)

*Ve zdejší císařské falci **se** tak při říšských sněmech **psaly** německé dějiny.* (P: ř. 171)

*An Gose und Abzucht finden sich über 40 Stellen, an denen im Laufe der letzten 1000 Jahre das Wasser zum Antrieb von Mühlrädern **genutzt wurde**.* (O: ř. 355–356)

*Na potocích Gose a Abzucht je přes 40 míst, kde se v posledních 1000 letech voda **využívala** k pohonu mlýnských kol.* (P: ř. 312–313)

a prostřednictvím aktiva:

*Von der UNESCO **wurde** der einzigartige Bestand mit über 2000 Fachwerkbauten aus mehreren Jahrhunderten **gewürdigt**.* (O: ř. 12–13)

*UNESCO **ocenilo** tento jedinečný soubor více než 2000 hrázděných staveb z několika staletí.* (P: ř. 10–11)

*Die Orgel **ist** ebenso wie die der Marktkirche von der Firma Röver **gebaut worden**.* (O: ř. 99–100)

*Varhany **postavila** firma Röver, stejně jako varhany v kostele Marktkirche.* (P: ř. 86)

3.4.2.2 Konstrukce se zájmenem „man“

„Opisnému pasivu je významově blízká aktivní konstrukce *man* + 3. os. sg. (...) *Man* je podmětem věty a vyjadřuje všeobecný a neurčitý lidský agens. (...) Čeština, která nemá zájmeno odpovídající německému *man*, vyjadřuje všeobecný a neurčitý agens různými prostředky (...)“ (Povejšil, 2004: 99). Jelikož pro tyto konstrukce v češtině neexistuje univerzální překladový ekvivalent, musela jsem je překládat volně. Užila jsem k tomu několik různých řešení. S ohledem na konativní funkci textu (viz 3.1.1.8. Funkce textu) jsem nejčastěji zvolila překlad druhou osobou plurálu, například:

*Zur Weihnachtszeit **findet man** auf diesem Platz den wunderschönen Weihnachtswald, der jährlich viele tausende Besucher nach Goslar zieht und mit seinem wunderschönen Ambiente immer wieder verzaubert.* (O: ř. 289–291)

*O Vánocích na tomto náměstí **najdete** překrásný vánoční les, který do Goslaru každoročně přiláká tisíce návštěvníků a pokaždé je znovu okouzlí svou překrásnou atmosférou.* (P: ř. 258–260)

Rovněž jsem užila překlad reflexivní vazbou, například:

Im Mittelalter nannte man die Stadt das "Nordische Rom" – die Stadt war ein Zentrum des Glaubens mit 47 Kirchen, Klöstern und Kapellen. (O: ř. 495–496)

Goslaru se ve středověku přezdívalo „Řím severu“, jelikož byl církevním centrem se 47 kostely, kláštery a kaplemi. (P: ř. 441–443)

bezpodmětnou větou, například:

In der Breiten Straße 33 erkennt man diese Bauweise auch an den charakteristischen Treppenfriesschnitzereien auf der Saumschwelle. (O: ř. 144–146)

Na domě č. p. 33 v ulici Breite Straße lze tento stavební postup rozpoznat také podle charakteristických stupňovitých řezeb vlysu na horním prahu. (P: ř. 128–130)

opisným pasivem, například:

Geometrischen Formen, wie Sterne, Rosetten, Flechtbänder auf den Schwellen, sieht man am eindrucksvollsten an den Häusern in der "Hölle". (O: ř. 149–150)

Nejpůsobivěji jsou geometrickými tvary (hvězdy, růžice nebo pletence na prazích) vyzdobeny domy v ulici Hölle. (P: ř. 133–134)

nebo aktivem, například:

Heutzutage findet man dort nur noch eine Ruine vor. (O: ř. 484)

Dnes už z hradu zbývají jen trosky. (P: ř. 430–431)

3.4.2.3 Modální slovesa

V němčině se rozlišují dva druhy modality: modalita objektivní (deontická), která značí vztah mezi subjektem věty a dějem vyjádřeným infinitivem, a modalita subjektivní (epistemická), která značí vztah mluvčího k výpovědi vyjádřené subjektem a infinitivem (Helbig/Buscha, 2001: 116 nn.). Jedním z prostředků vyjádření modality v němčině jsou modální slovesa. Všechna modální slovesa ve výchozím textu vyjadřují modalitu objektivní, a proto jsem se při jejich překladu obešla bez modálních příslovcí či částic a většinou jsem užila ekvivalentních českých modálních sloves, například:

Bereits 1571 musste die Südwand des Querschiffes der Stiftskirche und 1708 die Südwand des Langhauses teilweise neu aufgerichtet werden. (O: ř. 33–35)

Už roku 1571 *musela* být zčásti nově postavena jižní stěna příčné lodi, stejně jako jižní stěna hlavní lodi roku 1708. (P: ř. 29–31)

3.4.3 Syntaktická rovina

3.4.3.1 Slovosled a aktuální členění větné

„Důležitou složkou syntaktické stavby textu je také jeho aktuální členění. V odborném sdělování výkladovém je základní pořádek objektivní, v němž se réma umisťuje na konec výpovědi a stává se tématem pro následující výpověď“ (Čechová, 2008: 217).

„V německém slovosledu hrají gramaticky podmíněné jevy daleko větší úlohu než v češtině. Jen zčásti se v něm uplatňuje hledisko aktuálního členění. Slovesné tvary mohou totiž v němčině zaujímat jen určité vyhrazené pozice.“ (Povejšil: 2004, 259). Tomuto teoretickému základu je podřízen i můj překlad, takže jsem v mnoha větách *musela* změnit slovosled, například:

Die besondere Atmosphäre Goslars, die Mischung aus Tradition, Geschichte und Moderne, wird bei einem Streifzug durch die zum UNESCO-Weltkulturerbe ernannte Altstadt deutlich. (O: ř. 182–184)

Při procházce Starým městem, které patří na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO, jasně pocítíte jedinečnou atmosféru Goslaru, tu zvláštní směsici tradice, historie a moderní doby. (P: ř. 164–166)

Die zwischen 1040 und 1050 unter Heinrich III. errichtete Kaiserpfalz ist ein einzigartiges Denkmal weltlicher Baukunst. (O: ř. 381–382)

Tato jedinečná památka světské architektury byla vystavěna za vlády Jindřicha III. mezi lety 1040–1050. (P: ř. 337–338)

3.4.3.2 Interpunkce

Jak už bylo řečeno výše (viz 3.3.2.8 Suprasegmentální prostředky), v němčině se dvojtečky užívají častěji než v češtině. Někdy bylo možné dvojtečku v českém textu zachovat, například:

Was sich dem Beschauer auf den ersten Blick als einheitliches Kunstwerk präsentiert, ist in Wirklichkeit ein kompliziertes Puzzle: Die untere Brunnenschale (12. Jahrhundert) ist der größte Bronzeguss der romanischen Zeit überhaupt. (O: ř. 231–234)

Co se vám na první pohled zdá jako jednolitě umělecké dílo, je ve skutečnosti složitá skládanka: dolní mísa kašny z 12. století je největší románský bronzový odlitek vůbec. (P: ř. 208–210)

nebo v případě uvedení výčtu, například:

Besonders sehenswert sind: (O: ř. 581)

Za povšimnutí stojí: (P: ř. 519)

Častěji jsem však dvojtečku musela vynechat a místo asyndetických spojení napsat dvě či více vět, například:

In ganz Deutschland einzigartig: mit modernen Altenwohnungen in einem Seitenflügel erfüllt die Einrichtung noch heute, 750 Jahre nach der Gründung, ihre soziale Aufgabe. (O: ř. 370–372)

Ještě dnes, 750 let od založení, plní moderní byty pro seniory v bočním křídle budovy svou sociální úlohu. To je v celém Německu naprostý unikát. (P: ř. 327–329)

Die große Bedeutung des Marktbrunnens ist augenfällig: er markiert den Mittelpunkt des Marktplatzes und damit der Stadt, er wird bekrönt vom Wahrzeichen Goslars, dem Adler. (O: ř. 229–231)

Jak významná je kašna na náměstí, je očividné. Značí totiž jeho střed, a tím i střed města a je korunována orlem, znakem Goslaru. (P: ř. 206–208)

V některých případech jsem místo dvojtečky užila pomlčku, například:

Ein um 1500 erbautes Ackerbürgerhaus in der Frankenger Straße 11 birgt einen noch älteren Kern: das Kellergeschoss, zweigeschossig zum Einlagern von Gosebier eingerichtet, geht auf eine romanische Kemenate zurück. (O: ř. 401–403)

Dům č. p. 11 v ulici Frankengerstraße patřil „rolnickým měšťanům“. Budova byla postavena kolem roku 1500, její jádro je však ještě starší – dvě sklepní podlaží, která sloužila ke skladování místního piva Gose, vznikla z původní románské komnaty. (P: ř. 356–358)

Er ist ein einzigartiges Kleinod spätgotischer Raumkunst: seine Wände, die Decke und sogar die Fensternischen sind vollständig mit Tafelgemälden ausgekleidet. (O: ř. 250–252)

Je to jedinečný skvost pozdně gotického umění pracovat s prostorem – jeho stěny, strop a dokonce i okenní výklenky jsou kompletně obloženy deskovými malbami. (P: ř. 224–225)

Pomlčky v německém textu jsem již komentovala výše (viz 3.3.2.8 Suprasegmentální prostředky). V překladu jsem je dle potřeby buď zanechala, nebo nahradila čárkami či spojkami. Užití pomlček ve vsuvkách okomentuji v následující podkapitole.

3.4.3.3 Vsuvky a přístavky

Dle *Akademické příručky českého jazyka* (2014: 103–107) se přístavkem rozumí větný člen (nikoli věta), který jiným způsobem označuje totéž co větný člen předchozí. Vsuvkou se chápe celek, který s danou větou významově souvisí jen velmi volně, není začleněn do gramatické stavby věty, do níž je vložen, a proto je zpravidla oddělen čárkami z obou stran.

K oddělení přístavků od zbylých částí vět jsou ve výchozím textu užity čárky nebo pomlčky. Pro překlad jsem zvolila různá řešení, například zachování přístavku odděleného čárkami:

*Am 17. Dezember 1994 wurde Quedlinburg, **über 80 Hektar historische Innenstadt mit Stiftsberg, Münzenberg und Wiperti**, zum universellen Erbe der Menschheit erklärt. (O: ř. 7–8)*

*Město Quedlinburg, **historické centrum o rozloze více než 80 hektarů se Stiftsbergem, Münzenbergem a sv. Wipertem**, bylo 17. prosince 1994 vyhlášeno světovým dědictvím lidstva. (P: ř. 6–8)*

přístavek v závorce, například:

*Weithin sichtbar symbolisierten die Befestigungsanlagen einer mittelalterlichen Stadt – **Wälle und Gräben, Mauern, Türme und Zwinger** – ihre Wehrhaftigkeit. (O: ř. 337–338)*

Z daleka viditelné opevnění středověkého města (valy, příkopy, zdi, věže a parkán) symbolizovalo jeho obranyschopnost. (P: ř. 298–299)

zrušení přístavku a jeho včlenění do hlavní věty, například:

*In südlicher Richtung verbindet der Abteigarten das Schloß mit dem historischen Brühl, **einer denkmalgeschützten Parkanlage**, das zum Projekt Gartenträume in Sachsen - Anhalt gehört. (O: ř. 134–136)*

*Na jihu spojuje opatská zahrada zámek s historickým **památkově chráněným parkem Brühl**, který patří do projektu Zahradní sny Saska-Anhaltska (Gartenträume in Sachsen - Anhalt). (P: ř. 118–120)*

zrušení přístavku a vznik samostatné věty, například:

*2010 wurde zudem die Oberharzer Wasserwirtschaft – **ein weltweit einzigartiges Teich- und Grabensystem zur Energiegewinnung durch Wasserkraft** – ergänzend zum Rammelsberg und zur Altstadt Goslar in die Liste des Weltkulturerbes aufgenommen. (O: ř. 193–196)*

*V roce 2010 byl na Seznam světového kulturního dědictví k Rammelsbergu a ke goslarskému Starému městu přidán i vodohospodářský systém Horního Harze. **Jedná se o světově unikátní systém rybníků a kanálů, které sloužily k získávání vodní energie.** (P: ř. 174–177)*

V německém textu jsou vsuvky od zbytku textu odděleny čárkami nebo pomlčkami. Pro zajištění plynulosti textu jsem v překladu pomlčky nepoužila a vsuvku jsem změnila na hlavní větu:

*Drei Türchen öffnen sich, und ein Figurenumlauf erzählt – **untermalt vom Glockenspiel, das bergbauliche Weisen intoniert** – die Geschichte des Rammelsberger Bergbaus von der sagenhaften Entdeckung durch den Ritter Ramm bis zur Neuzeit. (O: ř. 266–269)*

*Otevřou se troje dvířka, **zvonkohra se rozezní havířskými melodiemi** a dokola začnou obíhat postavičky představující historii těžby v Rammelsbergu od jejího pověstmi opředeného počátku spojeného s objevem rytíře Ramma až do novověku. (P: ř. 238–241)*

případně na vedlejší větu:

*Den Mittelpunkt des Frankenberger Plans markiert der Brunnen, der – **unter Einbeziehung einer wohl spätmittelalterlichen Brunnenschale** – 1951 umgestaltet wurde und eine von Prof. Fürstenberg geschaffene Brunnenfigur erhielt. (O: ř. 440–442)*

*Ve středu náměstí stojí kašna, **jejíž mísa patrně pochází z pozdního středověku**. V roce 1951 byla zrenovována a na její vrchol přibyla socha od prof. Fürstenberga. (P: ř. 489–490)*

3.4.3.4 Dělení souvětí na kratší celky a naopak

Aby byl text souvislý a dobře srozumitelný, rozdělila jsem některá souvětí (případně dlouhé věty) do více kratších vět/souvětí, například:

Vom Franziskanerkloster der Altstadt nur durch die enge Stobenstraße getrennt, erinnert heute nur noch der Straßename "Augustinern" an das Augustinerkloster in der Neustadt. (O: ř. 89–91)

Na Novém městě stával augustiniánský klášter, na nějž dnes upomíná už jen název ulice „Augustinern“. Od františkánského kláštera na Starém městě jej oddělovala jen úzká ulice Stobenstraße. (P: ř. 75–77)

Wo einst Kaiser und Könige regierten, finden Besucher heute eine lebhafteste Stadt mit malerischen Gassen und Plätzen zum Bummeln, Verweilen, Shoppen, Genießen und Entspannen. (O: ř. 179–181)

Kdysi v těchto místech vládli císaři a králové. Dnes mohou návštěvníci pobýt v rušném městě s malebnými uličkami a náměstíčky, potulovat se jimi, nakupovat, nebo si zde jen užívat a odpočívat. (P: ř. 161–163)

Méně často jsem za stejným účelem naopak jednu či více vět spojila do jedné věty nebo souvětí, například:

Darum erklingt im Dezember weihnachtliche Musik. Im Rathaus, im Theater, in Kirchen und auf offenem Platz. (O: ř. 171–172)

V prosinci proto zaznívá vánoční hudba na radnici, v divadle, v kostelích a také na otevřených prostranstvích. (P: ř. 153–154)

Die Stephanikirche ist eine dreischiffige Hallenkirche von 1734 mit einem Westturm. Vorher stand dort eine kreuzförmige Basilika aus dem 12. Jahrhundert, die durch einen Brand zerstört wurde. (O: ř. 578–580)

Na místě křížové baziliky z 12. století, kterou zničil požár, stojí od roku 1734 trojlodní síňový kostel sv. Štěpána s věží na západní straně. (P: ř. 517–518)

3.4.3.5 Nahrazení větného členu vedlejší větou a naopak

Vzhledem k odlišnosti jazykových systémů, jsem kvůli plynulosti často převedla větný člen na vedlejší větu, například:

Im Jahr 1254 wurde das Große Heilige Kreuz als Einrichtung der städtischen Armenfürsorge gegründet. (O: ř. 368–369)

*Roku 1254 byl zřízen Velký svatý kříž jako městské zařízení, **které mělo pečovat o chudé.** (P: ř. 325–326)*

***Zum Schutze** des Rammelsberges und zur Deckung der Ostflanke des Stadtwalles bis zum Breiten Tor wurde er als eines der stärksten Bauwerke Europas errichtet. (O: ř. 452–454)*

*Parkán byl postaven jako jedna z nejmohutnějších staveb v Evropě, **aby chránil Rammelsberg a východní křídlo městských hradeb až k Široké bráně.** (P: ř. 399–400)*

K opačnému kroku, náhradě vedlejší věty větným členem, jsem se uchýlila jen výjimečně, například:

*Das Ausstellungskonzept basiert auf der Idee, **das** verloren gegangene Raumgefühl wieder erlebbar zu gestalten. (O: ř. 259–260)*

*Základem výstavy je **snaha oživit** zaniklý pocit z prostoru. (P: ř. 232)*

*Mit dem nicht mehr existierenden Dom als Vorbild errichtete man die 1151 erstmalig urkundlich erwähnte Goslarer Marktkirche, **dessen** ursprüngliche Form eine dreischiffige, kreuzförmige Pfeilerbasilika mit zwei Westtürmen gewesen ist. (O: ř. 550–552)*

První zmínka o tomto kostele pochází z roku 1151. Byl postaven podle vzoru dnes již neexistujícího dómu **jako** trojlodní sloupová bazilika ve tvaru kříže se dvěma západními věžemi. (P: ř. 493–495)

3.4.3.6 Infinitivní konstrukce

Jedním z prostředků, kterým mohou být v němčině zahrazeny vedlejší věty, je infinitiv s „zu“. Tyto konstrukce jsem nejčastěji překládala určitým slovesným tvarem či infinitivem, například:

*Gerade hier fällt es besonders leicht, sich **vorzustellen**, wie sehr einst das Straßenbild der Städte von den durchziehenden Jakobspilgern geprägt worden ist.* (O: ř. 532–534)

*Jak poutníci poznamenali podobu měst, kterými kdysi dávno procházeli, **si** snadno **představíte** právě v těchto ulicích.* (P: ř. 477–478)

*Das Brauhaus ist ein Denkmal Goslarer Wirtschaftsgeschichte: auf über 380 Häusern lag im 17. Jahrhundert das Recht, Bier **zu brauen** und auf den Markt **zu bringen**.* (O: ř. 397–399)

*Pivovar je památkou hospodářské historie Goslaru – v 17. století zde mělo více než 380 domů právo **vařit** pivo a **uvádět** jej na trh.* (P: ř. 352–354)

3.4.3.7 Participiální konstrukce

Ve výchozím textu jsou vedlejší věty často nahrazeny participiálními konstrukcemi (participium I i II), což je v němčině běžné. Stejný útvar v češtině neexistuje, nabízí se tudíž několik možností, jak je přeložit. V svém překladu jsem k tomu užila:

1) vedlejší větu

*Das im gleichen Jahr von seiner Witwe Mathilde **gegründete** reichsunmittelbare Frauenstift entwickelte sich zu einer hochrangigen politischen und kulturellen Metropole des Reiches.* (O: ř. 23–25)

*Ženský klášter podléhající pouze pravomoci císaře, **který** v téže době **založila** vdova po Jindřichovi Matylda, postupně získal výsostné postavení jako politická a kulturní metropole říše.* (P: ř. 20–22)

*Vystoupáte-li na střechu ve výšce 20 metrů, naskytne se vám výhled na střechy goslarských domů a na okolní vrchy, **který stojí za to**.* (P: ř. 402–404)

*Vom Dach hat man aus 20 m Höhe einen **lohnenden** Ausblick auf die Goslarer Dächer und die angrenzenden Höhen. (O: ř. 456–457)*

2) zpřídavnělé participium a přechodník

*Die südlich anschließende Pfalzkapelle St. Ulrich birgt unter einer Grabplatte mit einer figürlichen Darstellung Heinrichs III. das Herz des 1056 **gestorbenen** Kaisers. (O: ř. 384–385)*

*V kapli sv. Ulricha na jižní straně falce je pod náhrobní deskou s figurálním vyobrazením Jindřicha III. ukryto srdce tohoto císaře, **zesnulého** roku 1056. (P: ř. 340–341)*

***Bestimmend** für den Gesamteindruck ist allerdings das 16. Jahrhundert, eine Blütezeit Goslars, in der die Hansestadt und Freie Reichsstadt vom Aufschwung des Bergbaus profitierte. (O: ř. 243–245)*

*Pro celkový dojem bylo ovšem **rozhodující** 16. století, doba rozkvětu Goslaru, kdy toto hanzovní a svobodné říšské město profitovalo z rozmachu hornictví. (P: ř. 218–219)*

3) rozdělení na dvě věty

*Um 1200 entstand vor den Mauern der Altstadt, **getrennt** durch den Mühlgraben, die Quedlinburger Neustadt. (O: ř. 75–76)*

*Kolem roku 1200 vzniklo quedinburské Nové město. Od Starého města jej **odděloval** potok Mühlgraben. (P: ř. 63–64)*

*Sie ist der einzige Rest des baufällig **gewordenen** und 1819 abgerissenen Domes. (O: ř. 520–521)*

*Dóm **chátral**, až musel být roku 1819 zbourán. Předsíň je to jediné, co se z něj zachovalo. (P: ř. 466–467)*

4) sloveso v určitém tvaru

*Das Erzbergwerk Rammelsberg, seit 1988 **stillgelegt**, zeigt als Museum und Besucherbergwerk die bedeutungsvolle Tradition des Bergbaus in Goslar und im Harz. (O: ř. 191–193)*

Těžba v rudném dole Rammelsberg **skončila** v roce 1988, důl je však přístupný veřejnosti a návštěvníci si v muzeu mohou připomenout významnou tradici těžby v Goslaru a v Harzu. (P: ř. 172–174)

Das rechts **anschließende** Küsterhaus (1504) und die Frankenger Kirche im Hintergrund vervollständigen ein Bild, das der Zeit entrückt scheint. (O: ř. 444–446)

Na pravé straně s ním **sousedí** kostelnický dům (1504) a spolu s frankenberským kostelem v pozadí dotvářejí obraz, v němž jako by se zastavil čas. (P: ř. 392–394)

5) elipsu

In der Stiftskirche wurden aus den 1960er Jahren **stammende** Abhängungen rückgebaut und der Dachstuhl wieder auf den gotischen Ursprungszustand zurückgeführt. (O: ř. 70–71)

V klášterním kostele byl renovován závěsný systém ze **šedesátých let 20. století** a krov byl uveden do původního gotického stavu. (P: ř. 59–60)

Den Mittelpunkt des Frankenger Plans markiert der Brunnen, der – unter Einbeziehung einer wohl spätmittelalterlichen Brunnenschale – 1951 umgestaltet wurde und eine von Prof. Fürstenberg **geschaffene** Brunnenfigur erhielt. (O: ř. 440–442)

Ve středu náměstí stojí kašna, jejíž mísa patrně pochází z pozdního středověku. V roce 1951 byla zrenovována a na její vrchol přibyla socha **od prof. Fürstenberga**. (P: ř. 389–390)

6) adjektivum

Ihre Bewohner kamen aus den **umliegenden** Dörfern, mindestens 15 davon gab es vor den Toren der Stadt. (O: ř. 76–77)

Jeho obyvatelé pocházeli z **okolních** vesnic, z nichž se nejméně 15 nacházelo před branami města. (P: ř. 64–65)

Es wurde vom Quedlinburger Klinikum **umfassend** saniert und zu einem kleinen, aber feinen Hotel umgestaltet. (O: ř. 114–116)

Quedlinburská klinika zde nechala provést **rozsáhlou** sanaci a z domu vznikl malý, ale milý hotel. (P: ř. 99–100)

3.4.3.8 Pasivní konstrukce

Pro upozadění agentu lze v němčině užít nejen pasiva nebo již zmíněné aktivní konstrukce *man* + 3. os. sg., ale také parafrázi pasiva. Jedná se o aktivní formy, v nichž subjekt nevyjadřuje agenta (Helbig/Buscha, 2001: 163). K jejich překladu užívám například bezpodmětné věty nebo slovesa v určitém slovesném tvaru. Existuje několik druhů parafrázi pasiva, ve výchozím textu se nacházejí dva:

sein + *zu* + infinitiv, například:

Die herrliche Natur rund um Goslar und im Harz ist bei Wanderungen oder Mountainbike-Touren zu erleben. (O: ř. 203–204)

Nádhernou přírodu v okolí Goslaru a v Harzu si užijete při pěších výletech nebo také na horských kolech. (P: ř. 183-185)

a reflexivní forma *sich lassen* + infinitiv:

Diese Situation lässt sich am "Breiten Tor" mit seinen Flankierungszwingern und der Torwächterkaserne "Werderhof" noch gut ablesen. (O: ř. 341–343)

Na Široké bráně je to ještě dobře poznat díky flankujícím parkánům a kasárnám „Werderhof“ pro strážné. (P: ř. 301–303)

3.4.4 Pragmatická rovina

3.4.4.1 Oslovení příjemce

Při překladu jsem vzhledem ke konativní funkci textu měla stále na zřeteli předpokládaného příjemce. Proto jsem vhodná místa přeložila pomocí oslovení (prostřednictvím osobního zájmena *vy* či slovesa ve 2. os. pl.), například:

Je nach Interessenlage empfehlen wir unseren Gästen auch einen Besuch in einem oder mehreren der weiteren Sehenswürdigkeiten der Stadt, eine Besichtigung der mittelalterlichen Hospitäler und Kirchen oder auch einen entspannten Spaziergang entlang der mittelalterlichen Stadtbefestigung... (O: ř. 222–226)

Podle vašich zájmů vám můžeme doporučit návštěvu některých dalších památek našeho města, prohlídku středověkých špitálů a kostelů nebo nenáročnou procházku podél středověkého opevnění... (P: ř. 202–204)

Gerade hier fällt es besonders leicht, sich vorzustellen, wie sehr einst das Straßenbild der Städte von den durchziehenden Jakobspilgern geprägt worden ist. (O: ř. 532–534)

Jak poutníci poznamenali podobu měst, kterými kdysi dávno procházeli, si snadno představíte právě v těchto ulicích. (P: ř. 477–478)

3.4.4.2 Vysvětlivky

Ačkoli pro texty typu turistických průvodců není typický výskyt vysvětlivek, musela jsem je v překladu několikrát použít. Jednalo se o případy, v nichž jsem usoudila, že německé reálie potřebné k porozumění textu předpokládaný příjemce pravděpodobně nezná. Vysvětlivky jsem uvedla v poznámce pod čarou nebo v závorce za daným slovem.

3.4.4.3 Popisky obrázků

Jak již bylo řečeno výše (viz 3.1.2.5 Nonverbální prvky), jsou texty A i B doplněny obrázky s popisky. Většina popisků se ale zobrazí pouze, pokud se na ně „najede“ kurzorem, a proto je nepřekládám. Šest panoramatických snímků z webových stránek Quedlinburgu je popisky doplněno stále. Po poradě s konzultantem práce nevkládám jednotlivé obrázky přímo do textu svého překladu, nýbrž k práci přidávám přílohu (6.2 Tisková verze webových stránek, z nichž pochází výchozí text), kde je možné si prohlédnout, jaká je původní podoba výchozí textu (i s obrázky a popisky šesti z nich). Překlad těchto popisků uvádím v následující tabulce (v pořadí, v jakém za sebou následují v článcích „Quedlinburger Schlossberg“ a „Neustadt“):

Německý popis	Český překlad
Blick vom Schlossberg	Pohled ze Schlossbergu
Panorama Stiftskirche Innenansicht	Panorama vnitřku klášterního kostela
Panorama Schlossberg	Panorama Schlossbergu
Mathildenbrunnen	Matyldina kašna
Mathildenbrunnen	Matyldina kašna
Panorama Augustinern	Panorama ulice Augustinern

3.5 Typologie posunů

Podle Jiřího Levého (Levý, 2012: 125 nn.) dochází k posunům v překladu při výběru slov a při zpracování vztahu mezi myšlenkou a výrazem. Pokud jde o volbu lexikálních

prostředků, dochází k posunům: a) mezi obecným a specifickým pojmenováním, b) mezi pojmenováním stylisticky neutrálním a pojmenováním expresivním, c) mezi opakováním a obměnami slovního označení. Ve snaze učinit dílo srozumitelným domácímu čtenáři, se překladatel uchyluje k intelektualizaci a zbavuje tak text účinného napětí mezi myšlenkou a jejím vyjádřením. Levý vyděluje tři typy intelektualizace: a) zlogičťování textu, b) vykládání nedořečeného, c) formální vyjadřování syntaktických vztahů. Také v mém překladu se objevily výše uvedené posuny (výrazněji nedošlo pouze k malému využití synonym k obměňování výrazu). Jejich příklady uvádím zde:

1) tři typy stylistického ochuzování slovníku:

a) užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení, například:

Všechny tyto prostory získal goslarský umělec Hans-Joachim Röver. (P: ř. 360–361)

Däle und Kemenate hat der Goslarer Künstler Hans-Joachim Röver erworben. (O: ř. 405–406)

b) užití stylisticky neutrálního slova místo citově zbarveného, například:

*Vielfältige Cafés und Restaurants **beleben** die beliebten Plätze Goslars und laden zum Ausspannen ein. (O: ř. 200–201)*

*Na oblíbených místech v Goslaru **se nacházejí** rozličné kavárny a restaurace, které zvou k odpočinku. (P: ř. 181-182)*

2) tři typy intelektualizace:

a) zlogičťování textu, například:

*Seine ursprüngliche Zweckbestimmung erfüllt das Rathaus bis heute: es ist Amtssitz des Goslarer Oberbürgermeisters und unter dem **wunderschönen hölzernen Sternenhimmel** der Däle beraten die Ratsherren und -frauen über das Wohl der Stadt. (O: ř. 246–248)*

*Svému původnímu účelu slouží radnice dodnes. Je sídlem goslarského primátora a v síni pod **dřevěným stropem s překrásně vymalovanou hvězdnou oblohou** radní pečují o dobro města. (P: ř. 220–222)*

*Neben dem Breiten Tor, einem der Goslarer Stadttore, ist es der dicke Zwinger, der schon im Vorbeifahren an den Wallanlagen einen besonderen **Anziehungspunkt** ausmacht. (O: ř. 448–450)*

*Až půjdete kolem goslarských hradeb, **vaši pozornosti zajisté neunikne** mohutný parkán, stejně jako Široká brána, jedna z městských bran. (P: ř. 396–397)*

b) vykládání nedořečeného, například:

*Kurz: **ob** Tagesausflug, Einkaufsbummel, Urlaub oder Geschäftsreise – ein Besuch in der UNESCO-Welterbestadt Goslar lohnt sich immer! (O: ř. 205–206)*

*Zkrátka, **at' už jde** o jednodenní výlet, nakupování, dovolenou nebo obchodní cestu, navštívit Goslar, město světového kulturního dědictví UNESCO, se vždy vyplatí! (P: ř. 186–187)*

Die Einstiege befinden sich beim Parkplatz des Klosters Wöltingerode. Dort werden mit mehreren Wandertafeln, die Wege rund um den Harly ausgewiesen. (O: ř. 490–492)

*Kolem pohoří **vedou** značené turistické trasy s výchozím bodem na parkovišti u kláštera Wöltingerode, kde jsou cesty znázorněny na informačních tabulích. (P: ř. 437–439)*

c) formální vyjadřování syntaktických vztahů, například:

Die große Bedeutung des Marktbrunnens ist augenfällig: er markiert den Mittelpunkt des Marktplatzes und damit der Stadt, er wird bekrönt vom Wahrzeichen Goslars, dem Adler. (O: ř. 229–231)

*Jak významná je kašna na náměstí, je očividné. Značí **totiž** jeho střed, a tím i střed města a je korunována orlem, znakem Goslaru. (P: ř. 206–208)*

1108 wird eine Kirche urkundlich erwähnt, ab 1234 wird sie auch von den Schwestern des benachbarten Klosters der Hl. Maria Magdalena genutzt. Um 1240 Einwölbung, 14. und 15. Jh. gotische Veränderungen an Chor und südlichem Kreuzarm, 1783 Abtragung der baufälligen Türme, Bau der barocken Holzhaube, 1873/80 gründliche Sanierung außen und innen. (O: ř. 601–605)

*První písemné zmínky o kostele pocházejí z roku 1108, od roku 1234 jej začaly využívat i řádové sestry ze sousedního kláštera sv. Marie Magdaleny. **Chronologie stavby:** kolem*

roku 1240 zaklenutí, ve 14. a 15. století gotická proměna chóru a jižního ramene kříže, 1783 zbourání chátrajících věží, stavba barokní dřevěné helmice, 1873/80 důkladná sanace vnitřku i vnějšku. (P: ř. 539–543)

4. Závěr

Tuto bakalářskou práci tvoří komentovaný překlad informací pro turisty, kterými se na svých webových stránkách prezentují německá města Quedlinburg a Goslar. Za překlad je připojen odborný komentář, v němž analyzuji výchozí text a upozorňuji na chyby v něm. Z provedené analýzy vychází aplikovaná metoda překladu a užití překladatelské postupy. V komentáři dále rozebírám překladatelské problémy na lexikální, morfologické, syntaktické a pragmatické rovině a jejich řešení dokládám řadou příkladů. Na závěr uvádím posuny, k nimž při překladu došlo, a usouvztažňuji je s typologií posunů podle Jiřího Levého.

Snažila jsem se vytvořit funkčně ekvivalentní překlad, který by odpovídal originálu a zároveň byl poutavý i pro českého příjemce a nalákal jej k návštěvě těchto měst.

Práce na překladu byla zajímavá v mnoha ohledech. Díky ní jsem rozšířila své znalosti německé kultury a historie a zároveň si vyzkoušela aplikovat teoretické modely na konkrétní text. Během vypracovávání bakalářské práce jsem se musela vypořádat s mnoha problémy vyplývajícími z rozdílů české a německé kultury i jazyků, ale také s problémy čistě technického rázu. To mě obohatilo o cenné zkušenosti do další práce.

5. Seznam použité literatury a internetových zdrojů

5.1 Primární zdroje

Quedlinburg Unesco-Welterbe. *Kultur & Tourismus*. [online] © 2015 [2015-08-01]

Dostupné z: http://quedlinburg.quedlinburg.braincms.de/de/kultur_tourismus.html

Goslar. *Sehenswertes*. [online] © 2015 [2015-08-01] Dostupné

z: <http://goslar.de/tourismus/sehenswertes>

5.2 Sekundární zdroje

5.2.1 Translatologické a lingvistické příručky

Čechová, Marie a kol.: *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2008.

Eroms, Hans-Werner: *Stil und Stilistik*. 2. vyd. Berlin: Erich Schmidt Verlag. 2014.

Helbig, Gerhard; Buscha, Joachim: *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig: Langenscheidt. 2001.

Jakobson, Roman: *Poetická funkce*. Jinočany: H&H. 1995.

Karlík, Petr; Nekula, Marek; Rusínová, Zdenka: *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2001.

Levý, Jiří: *Umění překlada*. 4. vyd. Praha: Miroslav Pošta – Apostrof. 2012.

Nord, Christiane: *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlage, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 3. vyd. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1995.

Povejšil, Jaromír: *Mluvnice současné němčiny*. 3. vyd. Praha: Academia. 2004.

Štícha, František: *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Argo. 2003.

5.2.2 Faktografická literatura k tématu zadaného textu

Beritling, Stefan; Gypfel, Jan: *Dějiny architektury: od antiky po současnost*. Praha: Slovart. 2013.

Koch, Wilfried: *Evropská architektura. Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. 2. vyd. Praha: Universum. 2008.

Kolb, František: *Dřevostavby: systémy nosných konstrukcí, obvodové pláště*. Praha: Grada. 2008.

Langer, Jiří: *Lidové stavby v Evropě*. Praha: Grada. 2010.

Škabrada, Jiří: *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo. 2003.

5.3 Slovníky a jazykové příručky

Blažiček, Oldřich; Kropáček Jiří: *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. 2. vyd. Praha: Aurora. 2013.

Kejvanová, Antonie: *Německo-český a česko-německý stavební a architektonický slovník*. Plzeň: Fraus. 2001.

Kraus, Jiří a kol.: *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*. Praha: Academia. 2007.

Pravdová, Markéta; Svobodová, Ivana: *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia. 2014.

Siebenschein, Hugo a kol.: *Velký německo-český slovník A–L*. Voznice: LEDA. 2006.

Siebenschein, Hugo a kol.: *Velký německo-český slovník M–Z*. Voznice: LEDA. 2006.

Sterzinger, Josef Václav: *Encyklopedický německo-český slovník. I. díl. [A–Ezechiel]*. Praha: Nakladatelství J. Otty. 1916.

Sterzinger, Josef Václav: *Encyklopedický německo-český slovník. II. díl. [F–L-Zug]*. Praha: Nakladatelství J. Otty. 1921.

Sterzinger, Josef Václav: *Encyklopedický německo-český slovník. III. díl. [M–Ryswyk]*. Praha: Nakladatelství J. Otty. 1931.

Sterzinger, Josef Václav; Kabeš Kamil: *Encyklopedický německo-český slovník. IV. díl. [S–z.Z.]*. Praha: Nakladatelství J. Otty. 1935.

Šefců, Ondřej: *Architektura: lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*. Praha: Grada. 2013.

Vařeka, Josef: *Česko-německý a německo-český slovník vybraného názvosloví lidového domu a bydlení*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV. 1977.

Autorský kolektiv pracovníků Lingea, s.r.o.: *Velký německo-český, česko-německý slovník: [--nejen pro překladatele]*. 2. vyd. Brno: Lingea. 2008.

Kolektiv pracovníků Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky: *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia. 2003.

5.4 Internetové slovníky a jazykové příručky

Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. [online] © 2016 [2016-04-02] Dostupné z: <http://dwds.de>

Bibliographisches Institut GmbH. *Duden* [online] © 2016 [2015-08-01–2016-05-18] Dostupné z: <http://www.duden.de>

Ústav Českého národního korpusu FF UK: *Český národní korpus – InterCorp* [online] © 2015 [2015-08-01–2016-05-18] Dostupné z: <http://www.korpus.cz/>

Ústav Českého národního korpusu FF UK: *Český národní korpus – Treq* [online] © 2015 [2015-08-01–2016-05-18] Dostupné z: <http://www.korpus.cz/>

Ústav pro jazyk český (Akademie věd ČR): *Internetová jazyková příručka*. [online] © 2008–2016 [2015-08-01–2016-05-18] Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

5.5 Internetové zdroje

Raymond Faure. *Goslar (Harz)*. [online]. © 2016 [2016-01-07–2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.raymond-faure.com/Goslar/goslar.htm>

Bildarchiv Foto Marburg. *Bildindex*. [online]. © 2016 [2016-03-04–2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.bildindex.de/#home>

Enzyklo.de. *Osterpfalz*. [online]. © 2014 [2015-12-08]. Dostupné z: <http://www.enzyklo.de/Begriff/Osterpfalz> (poznámka pod čarou č. 1)

Goslar-Marketing. *Die Marke Weihnachtswald*. [online]. © 2015 [2015-09-16]. Dostupné z: <http://www.goslar-marketing.de/erfolge/weihnachtswald> (poznámka pod čarou č. 2)

Brusttuch. *Geschichte*. [online]. © 2016 [2016-04-16]. Dostupné z: <http://www.brusttuch.de/home/geschichte> (poznámka pod čarou č. 4)

Wikipedia. *Es klappert die Mühle am rauschenden Bach*. [online]. © 2016 [2016-02-11]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Es_klappert_die_Mühle_am_rauschenden_Bach (poznámka pod čarou č. 5)

Frankenberg-Goslar. *Unser Profil*. [online]. © 2016 [2016-02-14]. Dostupné z: http://www.frankenberg-goslar.de/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=53). (poznámka pod čarou č. 6, 13)

Hnutí DUHA. *Unser Profil*. [online]. © 2004 [2016-04-01]. Dostupné z: http://www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/typo3/Zeleny_pas.pdf (poznámka pod čarou č. 7)

Wikipedia. *Sächsischer Westriegel*. [online]. © 2015 [2016-03-23]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Sächsischer_Westriegel (poznámka pod čarou č. 8)

Deutsche UNESCO-Kommission e. V. *Übereinkommen zum Schutz des Kultur- und Naturerbes der Welt*. [online]. © 2016 [2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.unesco.de/infothek/dokumente/uebereinkommen/welterbe-konvention.html> (poznámka pod čarou č. 9)

Investitionsprogramm Nationale UNESCO Welterbestätten. *Stiftskirche, Schloss und Altstadt von Quedlinburg* [online]. © 2013 [2016-04-01]. Dostupné z: http://www.welterbeprogramm.de/INUW/DE/Projekte/Kommune/Quedlinburg/quedlinburg_node.html;jsessionid=3A512AB83BFDB54985EEBD0944C237F2.live1042 (poznámka pod čarou č. 10)

Novinky.cz. *Quedlinburg od – základu jedinečný*. [online]. © 2014 [2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/nemecko/334440-quedlinburg-od-zakladu-jedinecny.html> (poznámka pod čarou č. 11)

Canoo.net. *Anführungszeichen*. [online]. © 2000–2016 [2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.canoo.net/services/GermanSpelling/Regeln/Interpunktion/Anfuehrungszeichen.html> (poznámka pod čarou č. 12)

6. Přílohy

6. 1 Výchozí text

Sehenswürdigkeiten

Quedlinburg - Welterbe der UNESCO

Herzlich willkommen in der Welterbestadt Quedlinburg. Lassen Sie sich einladen zu einem Gang durch Jahrhunderte Fachwerkbau. Tauchen Sie ein in mehr als tausend
5 Jahre deutscher Geschichte und erleben Sie den Zauber eines einmaligen mittelalterlichen Stadtbildes.

Am 17. Dezember 1994 wurde Quedlinburg, über 80 Hektar historische Innenstadt mit Stiftsberg, Münzenberg und Wiperti, zum universellen Erbe der Menschheit erklärt. Der außergewöhnliche Wert Quedlinburgs beruht auf seiner Bedeutung für die
10 Stadtbaugeschichte und die deutsche Geschichte. Der mittelalterlicher Stadtgrundriss, viele und der große Anteil mittelalterlichen Bebauung, sind bis heute authentisch erhalten. Von der UNESCO wurde der einzigartige Bestand mit über 2000 Fachwerkbauten aus mehreren Jahrhunderten gewürdigt.

Schloßberg und Münzenberg , Altstadt und historische Neustadt bilden ein
15 Gesamtkunstwerk von seltener Geschlossenheit. Es fällt schwer, aus der großen Fülle und Vielfalt Einzelnes heraus zugreifen und vorzustellen. Wir wollen es trotzdem versuchen.

UNESCO - Welterbe Quedlinburg

Mit einem historisch bebauten Stadtkern, der sich über mehr als 80 ha erstreckt, gehört Quedlinburg zu den größten Flächendenkmalen in Deutschland.

Sein geschlossener mittelalterlicher Stadtgrundriss und sein riesiger Bestand an Fachwerkhäusern dokumentieren mehr als sechs Jahrhunderte Fachwerkbau in einer einzigartigen Qualität und Quantität. Bauten aus allen Stil- und Zeitepochen machen Quedlinburg zu einem Musterbeispiel der Entwicklung des Fachwerkbaus schlechthin.

Die Stiftskirche St. Servatius mit ihrem berühmten Domschatz, die tausendjährige Wipertikirche und die Reste des Marienklosters auf dem Münzenberg erinnern an die
20 Priorität, die dieser Ort für die ottonischen Herrscher des 10. Jahrhunderts besaß. Mit

der Königswahl des Sachsenherzogs Heinrich im Jahre 919 wurden die Grundlagen für das Entstehen des ersten deutschen Staates gelegt. In seiner Lieblingspfalz auf dem Quedlinburger Schlossberg wurde er 936 begraben. Das im gleichen Jahr von seiner Witwe Mathilde gegründete reichsunmittelbare Frauenstift entwickelte sich zu einer
25 hochrangigen politischen und kulturellen Metropole des Reiches. Als Osterpfalz der ottonischen Kaiser, als Ort bedeutender Hoftage und Synoden stand Quedlinburg für mehr als 100 Jahre im Mittelpunkt des Geschehens.

Der Quedlinburger Schlossberg

Auf einem Sandsteinfelsen ragt die mehr als tausendjährige romanische Stiftskirche wie ein Wahrzeichen über der Stadt. Die im Jahr 1129 geweihte flachgedeckte Basilika besaß bereits drei Vorgängerbauten. Der monumentale Sandsteinbau zeigt sowohl an der Fassade als auch in der Ornamentik des Innenraumes starke lombardische Einflüsse. Die gotischen Formen des um 1320 über der Krypta errichteten hohen Chores, sind nur von außen sichtbar. Im Inneren wurde 1938 durch eine Apsiswand versucht, den romanischen Gesamteindruck wieder herzustellen. Der Innenraum wird durch den niedersächsischen Stützenwechsel gegliedert. Dieser Wechsel von Pfeiler und Säulen trennt Haupt- und Seitenschiffe, Im Westen begrenzt die Kaiserloge den sakralen Raum. Im Osten führt eine Treppe in den Hohen Chor und zu den Schatzkammern, die seit 1993 wieder den berühmten Quedlinburger Domschatz beherbergen. In der Krypta unter dem Hohen Chor befinden sich die Königsgräber des ersten deutschen Königs, Heinrich I. und seiner Gemahlin Mathilde.

Gegenüber der Stiftskirche befinden sich die ehemaligen Wohn-, Repräsentations- sowie Wirtschaftsräume der Äbtissinnen und Bediensteten des Quedlinburger Damenstiftes. Heute ist in dem Renaissanceschloss aus dem 16./17. Jahrhundert das Städtische Museum untergebracht.

Der Quedlinburger Schlossberg war in Gefahr. Davon waren nicht nur der
30 Sandsteinfelsen und mit ihm die berühmte romanische Stiftskirche St. Servatius sowie die Stiftsgebäuden sondern auch zahlreiche Fachwerkhäuser der 1994 in die UNESCO-Weltkultur- und Naturerbe-Liste aufgenommen Stadt Quedlinburg bedroht.

Schon mehrfach in seiner Geschichte gab es statische Probleme. Bereits 1571 musste die Südwand des Querschiffes der Stiftskirche und 1708 die Südwand des Langhauses
35 teilweise neu aufgerichtet werden.

Die Hauptprobleme sind das desolate Sandsteinmassiv und eine über die Jahrhunderte ständig größer gewordene Bebauung des Berges zum Teil über die Grenzen des eigentlichen Plateaus hinaus. Auf dem Kulturschutt wurden später noch größere Bauten errichtet und es fehlte eine Entwässerung.

40 Mit den Mitteln des Investitionsprogramms Nationale Welterbestätten des Bundes wurden Maßnahmen umgesetzt, die das Niederschlagswasser der Gebäudedächer des Schlossberges sowie vom Schlosshof zukünftig zuverlässig in die Kanalisation ableiten. Dazu wurde ein Niederschlagswasserkanal vom nächstmöglichen Anschlusspunkt bis auf den Schlossberg verlegt. Die Maßnahmen wurden durch eine vollständige
45 Erneuerung aller anderen Ver- und Entsorgungsleitungen (Gas-, Trinkwasser-, Straßenbeleuchtungs- und Stromleitungen) flankiert. Ergänzend dazu wurde der Bereich rund um den Schlossberg durch einen Lückenschluss an das Hochdruck-Trinkwassersystem der Stadt Quedlinburg angeschlossen. Dieser Ringschluss ermöglicht der neuen Trinkwasserhochdruckleitung eine ausreichende und
50 versorgungssichere Löschwassergewinnung für den Schlossberg und für das gesamte Umfeld des Schlossbergs. Ein willkommener Effekt dieser Maßnahmen ist, dass mit der Neuverlegung von gebrauchten Pflastersteinen sich die Oberflächenqualität verbesserte und ein denkmalgerechtes einheitliches Erscheinungsbild der gesamten Flächen erreicht wurde. Touristen und Einwohner können nunmehr den Schlossberg wieder ohne
55 Einschränkungen durch den Tiefbau betreten. Parallel wurden Mauerwerkssanierungen zur Sicherung des Schlossbergs durchgeführt.

Darüber hinaus wurden die nicht in der Ausstellung befindlichen Magazinbestände der historischen Stiftsbibliothek, der Gemäldesammlung und weitere kulturhistorisch bedeutenden Sammlungen des Schlossmuseums in ein umgenutztes Kasernengebäude
60 ausgelagert. Die Instandsetzung der Außenhülle des Kasernengebäudes, seines Westflügels und des Dachs, der Ausbau des Mittel- und Ostflügels, der Einbau eines Lagers für historische Bauelemente, die Einrichtung von Magazinräumen für das Ratsarchiv, Arbeitsräume für die Ausstellung und für die zeitweilig dort tätigen

Konservatoren und Wissenschaftler sowie ein Leseraum werden ebenfalls mit Mitteln
65 aus dem Investitionsprogramm gefördert.

Nachdem die Magazinbestände im umgenutzten Kasernengebäude gesichert wurden, beginnen die Brandschutzmaßnahmen im Schlossmuseum. Geplant sind die statische Ertüchtigung der Tragkonstruktion und die vertikale Unterteilung der Brandabschnitte als Grundlage und Maßstab der weiteren Ausbaumaßnahmen.

70 In der Stiftskirche wurden aus den 1960er Jahren stammende Abhängungen rückgebaut und der Dachstuhl wieder auf den gotischen Ursprungszustand zurückgeführt. Bevor diese Maßnahmen durchgeführt werden konnten, muss im Dachstuhl eine Schwammsanierung stattfinden.

Die Neustadt

75 Um 1200 entstand vor den Mauern der Altstadt, getrennt durch den Mühlgraben, die Quedlinburger Neustadt. Ihre Bewohner kamen aus den umliegenden Dörfern, mindestens 15 davon gab es vor den Toren der Stadt. Politische Wirren und wirtschaftliche Schwierigkeiten trieben ihre Bevölkerung vom flachen Land in den Schutz der befestigten Stadt. Hier errichteten sie ihre Anwesen mit Wohnhaus,
80 geräumiger Toreinfahrt und großem Hofgelände mit Scheunen und Stallungen. Aus Bauern wurden Ackerbürger, die von ihrem neuen Wohnort aus weiter ihre Felder bestellten. Die Nikolaikirche bildete den Kristallisationspunkt des entstehenden Stadtorganismus. Das Rathaus stand auf dem Mathildenbrunnen. Seine Grundmauern konnten bei Straßenbauarbeiten vor einigen Jahren nachgewiesen und wieder sichtbar
85 gemacht werden.

Die Neustadt hatte sowohl eine eigene Verwaltung als auch eigene Stadtmauern mit Toren und Türmen, von denen noch eine ganze Reihe erhalten sind. Hauptverkehrsader waren und sind der Steinweg und die Pölkenstraße, die sich am Mathildenbrunnen treffen. Vom Franziskanerkloster der Altstadt nur durch die enge Stobenstraße getrennt,
90 erinnert heute nur noch der Straßename "Augustinern" an das Augustinerkloster in der Neustadt.

Sehenswertes in der Neustadt

Kirche St. Nikolai

Die Pfarrkirche der Neustadt am Mathildenbrunnen ist die größte der Stadt und überragt
95 mit 72 m hohen Türmen alle übrigen. Sie wurde der Überlieferung nach auf
Ellernrosten - Baumstämmen, die in den sumpfigen Boden des Urstromtals der Bode
getrieben wurden, gebaut. Vom romanischen Ursprungsbau sind nur geringe Reste
erhalten. In mehreren Umbauphasen und nach wechselnden Planentwürfen entstand die
heutige gotische Hallenkirche. Die Inneneinrichtung ist größtenteils barock. Die Orgel
100 ist ebenso wie die der Marktkirche von der Firma Röver gebaut worden. Die
Nikolaikirche ist eine evangelische Pfarrkirche.

Stadttürme "Hinter der Mauer"

Am östlichen Abschnitt der Stadtmauer der Neustadt sind drei Wachtürme erhalten. Der
Schweinehirtenturm wurde später in eine kleine Häusergruppe eingebaut und für
105 Wohnzwecke genutzt. Der Gänsehirtenturm ist noch weitgehend im Originalzustand
erhalten. Der Turm "op 'n Tittenplan" ist um 1900 verändert worden.

St. Annen-Hospital (Zwischen den Städten 2 bis 3)

Das Hospital war eine Stiftung der Quedlinburger Gewandschneider "Allen Elenden zu
Nutz und Frommen". 1433 wurde es vom Weingarten an die heutige Stelle verlegt.
110 Nach umfangreicher Sanierung in den Jahren 2000/2001 gibt es hier altersgerechte
Wohnungen.

Geburthaus von Dorothea Christiana Erxleben (Steinweg 51)

In diesem Haus wurde am 13. November 1715 Dorothea Christiana Erxleben als
Tochter des Arztes Dr. Christian Polycarp Leporin geboren. Es wurde vom
115 Quedlinburger Klinikum umfassend saniert und zu einem kleinen, aber feinen Hotel
umgestaltet.

Wohnhaus von Dorothea Christiana Erxleben

Nach ihrer Heirat mit dem Diakon der Nikolaikirche bezog Dorothea das Pfarrhaus in
der Kaplanei 10. Hier lebte sie mit ihrer großen Familie. Hier verfaßte sie auch ihre
120 Dissertation. 1754 promovierte sie als erste Frau in Deutschland zur Doktorin der
Medizin.

Neustädter Kirchhof 7

Eines der ältesten Fachwerkhäuser in der Neustadt ist das Gebäude am Durchgang vom Neustädter Kirchhof zum Konvent. Es steht stilistisch gesehen am Übergang von der Ständerbauweise (siehe Wordgasse 3) zum nachfolgenden Stockwerkbau. Eine dendrochronologische Untersuchung eines Balkens datiert ihn in das Jahr 1420. Besonders schöne Fachwerkhäuser finden sich auf dem Steinweg, in der Ballstraße, der Kaiserstraße, dem Augustinern, der Pölkenstraße und am Mathildenbrunnen.

Der Außenring

130 Ende des 19., Anfang des 20. Jahrhunderts legte sich ein Ring von Villenstraßen der Gründerzeit und des Jugendstils um die Stadtmauern. Die durch Saatzucht und Samenhandel aufblühende Stadt wuchs über ihre mittelalterlichen Grenzen hinaus. Besonders sehenswert sind die Adelheidstraße, der Harzweg und die Wallstraße.

In südlicher Richtung verbindet der Abteigarten das Schloß mit dem historischen Brühl, einer denkmalgeschützten Parkanlage, das zum Projekt Gartenträume in Sachsen - Anhalt gehört.

Fachwerkbau in Quedlinburg

In seltener Geschlossenheit können Sie in Quedlinburg wie in einem Lehrbuch die aller Epochen des Fachwerkbaus verfolgen. Dieser Einmaligkeit verdankt die Stadt seit 1994 die Anerkennung als Weltkulturerbe der UNESCO.

Mit einem Haus in der **Ständerbauweise** aus den Jahren um 1350, verfügt Quedlinburg über eines der ältesten Fachwerkhäuser Deutschlands mit der Durchgängigkeit der Ständer von der Grundschwelle bis zum Dach.

145 Die darauf folgende **Spätgotische Epoche** entwickelte die vorkragenden Geschosse. In der Breiten Straße 33 erkennt man diese Bauweise auch an den charakteristischen Treppenfriesschnitzereien auf der Saumschwelle.

Typisch für den **Niedersächsischen Stil**, ab Mitte des 16. Jahrhunderts, sind die Sonnenornamente auf den Dreiecksfeldern an den Ständerfüßen. Balkenköpfe werden rollenförmig gestaltet. Geometrischen Formen, wie Sterne, Rosetten, Flechtbänder auf den Schwellen, sieht man am eindrucksvollsten an den Häusern in der "Hölle".

Am "Gildehaus zur Rose" in der Breiten Straße ist sehr schön die folgende **Renaissancezeit** durch reich geschnitzte Brüstungsplatten und Blendarkaden zu erkennen.

155 Nach dem Dreißigjährigen Krieg erlebte Quedlinburg eine rege Bautätigkeit, und es entwickelte sich der sogenannte **Quedlinburger Sonderstil**. Ein spezielles Merkmal ist der Diamantschnitt der Balkenköpfe. Auch Erker kommen in Mode.

Die **Barockzeit** hinterließ einen Stil mit Geschossen ohne Vorkragung. Balkenköpfe und Saumschwellen verschwinden hinter Schalbrettern. Die Betonung der horizontalen Linien, Giebel und Mansardendächer, kennzeichnen diesen Stil.

160 An dem stattlichen Haus Neuer Weg 7 wurde die Fachwerkbauweise der **Rokokozeit** angepasst.

Aus der Zeit des **Klassizismus** sieht man noch die Fassadengestaltung mit Doppelständern. Damit endete jedoch die hohe Zeit der Fachwerkbauweise.

Adventsstadt

165 **Detaillierte Informationen zur Adventsstadt Quedlinburg finden Sie unter www.adventsstadt.de**

Im Dezember verwandelt sich Quedlinburg in einen vorweihnachtlichen Traum der besonderen Art. Denn in der Kulisse auf historischem Markt inmitten alter Fachwerkhäuser finden all die Sinneseindrücke Raum, die wir seit unserer Kindheit mit
170 Weihnachten verbinden. Wenn aber Ihre Augen und Gaumen verwöhnt werden, dann sollen die Ohren nicht zu kurz kommen. Darum erklingt im Dezember weihnachtliche Musik. Im Rathaus, im Theater, in Kirchen und auf offenem Platz.

Wir empfehlen grundsätzlich die Anreise mit Bahn bzw. Bus bis Quedlinburg. Bitte beachten Sie hierzu unsere gesonderten Hinweise beim Button Anreise.

175 Der Weihnachtsmarkt bietet vor der großartigen Fachwerkkulisse auf dem Markt ein buntes Angebot. Besonders beliebt sind die mittelalterlichen Stände.

Einmalig in ganz Deutschland ist unser "Advent in den Höfen". Am ersten, zweiten und dritten Adventswochenende zeigen über zwanzig der schönsten Innenhöfe Quedlinburgs, was sich hinter ihren sonst verschlossenen Türen verbirgt. Auf historischem Pflaster

bieten wir Raritäten und kleine Kostbarkeiten, die wir extra für diese wenigen Tage suchen, sammeln und herstellen. Das Ganze in einer Atmosphäre, die den Namen »WEIHNACHTLICH« wirklich verdient. Und wenn sich Frau Advent und ein Engel persönlich die Ehre geben, dann darf Weihnachten ruhig noch warten. Die Züge auf der Strecke Magdeburg-Quedlinburg werden an diesen Tagen gezielt verstärkt. Es empfiehlt sich daher die Anreise mit der Bahn.

Der größte Adventkalender Deutschlands ist in Quedlinburg zu erleben. JEDEN Tag vom 1. - 24. Dezember öffnet sich jeweils eine Tür von 24 weihnachtlich geschmückten Häusern auf dem Quedlinburger Schloßberg. Welche märchenhafte und süße Überraschung sich dahinter verbirgt, erfahren die Kinder immer erst dann wenn die Türen geöffnet werden. Dazu treffen sich Quedlinburger Kinder mit ihren Eltern und Gäste jeden Tag um 16.30 Uhr auf dem unteren Schloßberg vor dem Klopstockhaus. Von dort aus suchen alle gemeinsam das Haus mit dem leuchtenden Stern. An welchem Haus der Stern jeden Tag leuchtet, wird vorher natürlich nicht verraten.

Parken im Advent: Quedlinburg hat inzwischen große Kapazitäten auf verschiedenen Parkplätzen. An den Wochenenden steht zusätzlich die Festwiese am Kleers (an der B6) für PKW zur Verfügung, nur 10 Fußminuten vom Markt entfernt. Busse sollten den Parkplatz Frachtstraße und den Parkplatz Walze sowie der P+R Parkplatz Bahnhof, Anfahrt über Frachtstraße, nutzen. Der Parkplatz Marschlinger Hof ist an den Wochenenden bereits ausgebucht (reserviert).

Goslar – Lebendiges Weltkulturerbe am Harz

180 Goslar, die tausendjährige Kaiserstadt am Harz, lädt ein zu einer erlebnisreichen Zeitreise vom Mittelalter bis in die Gegenwart. Wo einst Kaiser und Könige regierten, finden Besucher heute eine lebhafteste Stadt mit malerischen Gassen und Plätzen zum Bummeln, Verweilen, Shoppen, Genießen und Entspannen.

185 Die besondere Atmosphäre Goslars, die Mischung aus Tradition, Geschichte und Moderne, wird bei einem Streifzug durch die zum UNESCO-Weltkulturerbe ernannte Altstadt deutlich. Neben imposanten Bauwerken verschiedenster Epochen, Kirchen und Fachwerkhäusern finden sich Objekte zeitgenössischer Künstler aus der ganzen Welt. Historische Gebäude, wie das Große Heilige Kreuz, bieten heute Kunsthandwerkern Raum für kreative Arbeiten.

Einst machten die Erze des Rammelsberges die Stadt bedeutend für die Herrscher des Mittelalters. So wurde in der Kaiserpfalz bei Reichstagen deutsche Geschichte geschrieben. Heute erzählt hier ein imposantes Wandgemälde die Geschichte des "Heiligen Römischen Reiches". Das Erzbergwerk Rammelsberg, seit 1988 stillgelegt, zeigt als Museum und Besucherbergwerk die bedeutungsvolle Tradition des Bergbaus in Goslar und im Harz. 2010 wurde zudem die Oberharzer Wasserwirtschaft – ein weltweit einzigartiges Teich- und Grabensystem zur Energiegewinnung durch Wasserkraft – ergänzend zum Rammelsberg und zur Altstadt Goslar in die Liste des Weltkulturerbes aufgenommen.

Mit lebendigen Veranstaltungen - beispielsweise Walpurgis, Mittelalter- und Kunsthandwerkermarkt, Altstadtfest oder Weihnachtsmarkt mit Weihnachtswald - zieht Goslar jährlich tausende Besucher an. Unterhaltsame Stadt- und Kostümführungen machen die Geschichte lebendig. Vielfältige Cafés und Restaurants beleben die beliebten Plätze Goslars und laden zum Ausspannen ein. Goslars Gastgeber bieten ansprechende Unterkünfte von gemütlich bis modern – egal ob Ferienwohnung, Pension oder Hotel. Die herrliche Natur rund um Goslar und im Harz ist bei Wanderungen oder Mountainbike-Touren zu erleben.

Kurz: ob Tagesausflug, Einkaufsbummel, Urlaub oder Geschäftsreise – ein Besuch in der UNESCO-Welterbestadt Goslar lohnt sich immer!

Goslar - Entdecken Sie unsere Kulturschätze

Die meisten unserer Besucher beginnen ihre Sightseeing-Tour auf dem Marktplatz. Neben dem Rathaus mit dem prächtigen Huldigungssaal und der Kaiserworth, dem früheren Gildehaus der Tuchhändler, ist vor allem das Glockenspiel mit Figurenumlauf ein Besuchermagnet. Vier mal täglich erzählen zur Melodie des Steigerliedes die bunten Figuren die Geschichte des Bergbaus und der Stadt.

Nur wenige Schritte entfernt werden Besucher, die den Weg der „Himmelsleiter“ auf den Turm der Marktkirche auf sich nehmen, mit einem fantastischen Blick über die gesamte Stadt belohnt.

Ein Muss für jeden Goslar-Besucher ist die zwischen 1040 und 1050 unter Heinrich III erbaute Kaiserpfalz mit Wandmalereien des Historienmalers Hermann Wislicenus und

einer Ausstellung zur Geschichte des Wanderkaisertums. Nur unweit der Pfalz liegt die Domvorhalle, der Überrest der früheren Stiftskirche St. Simon und Judas.

220 Ebenfalls unbedingt besichtigen sollte jeder Goslar-Besucher das UNESCO-
Weltkulturerbe Rammelsberg, das 1000-jährige Bergbaugeschichte in vier
Museumshäusern und bei Führungen unter Tage zeigt. Je nach Interessenlage
empfehlen wir unseren Gästen auch einen Besuch in einem oder mehreren der weiteren
225 Sehenswürdigkeiten der Stadt, eine Besichtigung der mittelalterlichen Hospitäler und
Kirchen oder auch einen entspannten Spaziergang entlang der mittelalterlichen
Stadtbefestigung...

Marktplatz und Marktbrunnen

Der Marktplatz mit dem Rathaus wird überragt von den ungleichen Türmen der
Marktkirche. Die große Bedeutung des Marktbrunnens ist augenfällig: er markiert den
230 Mittelpunkt des Marktplatzes und damit der Stadt, er wird bekrönt vom Wahrzeichen
Goslars, dem Adler. Was sich dem Beschauer auf den ersten Blick als einheitliches
Kunstwerk präsentiert, ist in Wirklichkeit ein kompliziertes Puzzle: Die untere
Brunnenschale (12. Jahrhundert) ist der größte Bronzeguss der romanischen Zeit
überhaupt. Ungefähr 100 Jahre jünger ist die obere Schale, mit ihrem Sockel
235 ursprünglich ein eigenständiger Brunnen. Und sogar der Adler selbst: während der
Korpus aus dem frühen 13. Jahrhundert stammt, ist die jüngste Ergänzung seine Krone,
in der heutigen Form wohl erst aus dem 18. Jahrhundert.

Rathaus und Huldigungssaal

Das Goslarer Rathaus ist ein Jahrhundertbauwerk im ganz speziellen Wortsinn:
240 beginnend in der Mitte des 15. Jahrhunderts mit dem Ostflügel, dessen Arkaden sich
zum Marktplatz öffnen, wurde es über mehr als 400 Jahre durch immer neue Anbauten
vergrößert.

Bestimmend für den Gesamteindruck ist allerdings das 16. Jahrhundert, eine Blütezeit
Goslars, in der die Hansestadt und Freie Reichsstadt vom Aufschwung des Bergbaus
245 profitierte.

Seine ursprüngliche Zweckbestimmung erfüllt das Rathaus bis heute: es ist Amtssitz des Goslarer Oberbürgermeisters und unter dem wunderschönen hölzernen Sternenhimmel der Däle beraten die Ratsherren und -frauen über das Wohl der Stadt.

Der Huldigungssaal im Goslarer Rathaus wurde zwischen 1505 und 1520 als
250 Ratssitzungssaal eingerichtet. Er ist ein einzigartiges Kleinod spätgotischer Raumkunst: seine Wände, die Decke und sogar die Fensternischen sind vollständig mit Tafelgemälden ausgekleidet. Jedes einzelne Gemälde ist ein Kunstwerk von hoher Qualität, das sich in den überwältigenden Gesamteindruck einfügt. Abwechslungsreiches Rankenschnitzwerk bekrönt die einzelnen Wandtafeln. Nachdem
255 der Huldigungssaal über Jahre hinweg restauriert worden ist, schützt heute aufwändige Sicherheits-, Klima- und Lichttechnik dieses Kunstwerk vor dem Verfall. Eine Ausstellung führt den Besucher in Geschichte und Bedeutung ein.

Besichtigungen

Das Ausstellungskonzept basiert auf der Idee, das verloren gegangene Raumgefühl
260 wieder erlebbar zu gestalten. Sie werden in einer verkleinerten, aber getreuen Nachbildung des Huldigungssaals durch eine multimediale Präsentation in die Vergangenheit entführt. Nehmen Sie Platz auf den Bänken, wie einst die Ratsherren der freien Reichsstadt Goslar vor 500 Jahren.

Glocken- und Figurenspiel am Markt

265 Vier Mal täglich richten sich alle Blicke und Fotoapparate auf den Zwerchgiebel des "Kämmereigebäudes" an der Ostseite des Marktplatzes. Drei Türchen öffnen sich, und ein Figurenumlauf erzählt – untermalt vom Glockenspiel, das bergbauliche Weisen intoniert – die Geschichte des Rammelsberger Bergbaus von der sagenhaften Entdeckung durch den Ritter Ramm bis zur Neuzeit. Gestiftet wurden Glockenspiel und
270 Figurenumlauf von der Preussag 1968 anlässlich des Jubiläums 1000 Jahre Rammelsberger Bergbau. Zusätzlich erklingen um 08.30 Uhr das Morgenlied sowie um 18:30 Uhr das Abendlied (ohne Figurenumlauf).

Kaiserworth

Das Hauptgebäude des Rathauses war noch nicht lange fertiggestellt, da bauten die
275 Kaufherren 1494 in seiner unmittelbaren Nachbarschaft ihr Gildehaus. Sie waren die

wohlhabendsten und einflussreichsten Bürger der Stadt und demonstrierten das mit diesem Bauwerk, mit dem sie das Rathaus fast ein wenig in den Schatten stellten. Die Fassade wurde im Laufe der Jahrhunderte mehrfach überbaut, wobei das so entstandene stilgeschichtliche Nebeneinander durchaus zum reizvollen Charakter beiträgt: die
280 barocken Kaiserfiguren fühlen sich wohl im gotischen Schmuck ihrer Nischen.

Seit fast 200 Jahren residiert hier das Hotel "Kaiserworth", dessen Gäste das Treiben auf dem Markt von einem Logenplatz erleben.

Schuhhof

Nicht weit entfernt vom Marktplatz befindet sich der Schuhhof, der älteste Platz in
285 Goslar.

Ihn umrahmen stattliche Fachwerkhäuser und die Arkaden des Schuhmacher-Gildehauses. Die Erstehung der Häuser aus den ehemaligen schmalen Marktbuden ist noch heute zu erkennen.

Zur Weihnachtszeit findet man auf diesem Platz den wunderschönen Weihnachtswald,
290 der jährlich viele tausende Besucher nach Goslar zieht und mit seinem wunderschönen Ambiente immer wieder verzaubert.

Bäckergildehaus

An der östlichen Front des Bäckergildehauses kann man das Wappen des Bäckergildezeichens sehen, den ungekrönten Goslarer Adler mit einem Wecken als
295 Herzschild und anderem Backwerk.

Ein wunderschöner Erker, breit vorgebaut auf Holzstreben, ziert das Fachwerk des Obergeschosses, das erst später im Jahre 1557 auf das massive Untergeschoss aufgestockt wurde. An diesen Häusern kann man ablesen, wie das Bürgertum immer mehr erstarkte und aufblühte.

300 Brusttuch

Das 1521 erbaute Brusttuch ist eines der schönsten Patrizierhäuser Goslars. Kaum ein rechter Winkel findet sich an diesem Haus auf trapezförmigem Grundriss, und der Zimmermann musste alle Kunstfertigkeit für das Fachwerk und die Dachkonstruktion

aufbieten. Am Fachwerk des Obergeschosses hat ein Bildschnitzer seiner Phantasie
305 freien Lauf gelassen. In buntem Miteinander finden sich Figuren aus der antiken
Mythologie, Tiergestalten und Szenen, deren Symbolgehalt heute nur schwer zu
entschlüsseln ist.

Fast ein Wahrzeichen Goslars ist die "Butterhanne", eine Magd, die mit einer Hand
"buttert" und mit der anderen Hand ihren Rock bis über das Gesäß geschoben hat. Heute
310 wird das Haus als Hotel und Restaurant genutzt. Die Gasträume vermitteln mit ihrem
ungewöhnlichen Schmuck ein mittelalterliches Ambiente.

Moritz-von-Sachsen-Platz

Der Moritz-von-Sachsen-Platz liegt zwischen den Straßen An der Abzucht, Schulstraße,
Rundenienstraße und Kornstraße. Er ist erst im Jahr 1996 nach dem gleichnamigen
315 Kurfürsten von Sachsen benannt worden. Auf dem Platz steht ein Standbild mit seinen
Geburts- und Sterbedaten.

Moritz von Sachsen wurde am 28.10.1696 als unehelicher Sohn von August dem
Starken und der Gräfin Marie Aurora von Königsmarck in Goslar geboren, und zwar als
eines von - überliefert - 355 (!!!) Kindern dieses Königs, von denen jedoch nur eines
320 ehelich war. Im Alter von 15 Jahren wurde er von seinem Vater als leiblicher Sohn
anerkannt und erhielt den Titel eines Grafen von Sachsen. 1720 siedelte Moritz von
Sachsen nach Frankreich über. Hier stieg er unter Ludwig dem Fünfzehnten bis zum
obersten Feldherrn des französischen Kriegsheeres auf. Am 30. November 1750 starb
Moritz von Sachsen auf seinem Schloss Chambourg an der Loire, das ein Geschenk des
325 Königs war.

Der Moritz-von-Sachsen-Platz war im Mittelalter der Schlachthof Goslars. Durch Gose
und Abzucht war eine fließende Frischwasserversorgung vorhanden, was ein nicht zu
unterschätzender Vorteil war. Ganz in der Nähe lag die Knochenhauerstraße, die Wohn-
und Geschäftsstraße der Schlachter.

330 Ab dem 19. Jahrhundert befanden sich hier dann ein Sägewerk und Holzhandelsbetrieb.
Als diese ihren Betrieb einstellten, lag der Bereich lange brach und verkam zusehends.
Schließlich nahm man die Umgestaltung als Grünanlage in Angriff. Seit 1989 steht dort
eine original englische Telefonzelle. Sie war ein Geschenk von Goslars englischer

Partnerstadt Windsor-Maidenhead, das anlässlich des 20-jährigen Jubiläums der
335 Partnerschaft überreicht wurde.

Breites Tor

Weithin sichtbar symbolisierten die Befestigungsanlagen einer mittelalterlichen Stadt –
Wälle und Gräben, Mauern, Türme und Zwinger – ihre Wehrhaftigkeit. Die Stadttore
stellten eine Schwachstelle dar, die es besonders zu schützen galt. Im 16. Jahrhundert
340 wurde die Stadtbefestigung Goslars ein letztes Mal verstärkt, die Tore wurden zu
regelrechten "Torburgen" ausgebaut. Diese Situation lässt sich am "Breiten Tor" mit
seinen Flankierungszwingern und der Torwächterkaserne "Werderhof" noch gut
ablesen. Große Teile der Stadtbefestigung wurden im 18./19. Jahrhundert abgebrochen
– sie hatte "ausgedient" und stand der Vergrößerung und Modernisierung der Stadt im
345 Wege.

Wallanlagen

Der Stadtmauer vorgelagert waren ein innerer Graben, ein hoher und steiler Wall, ein
äußerer Graben, der teilweise mit aufgestautem Wasser gesumpft wurde und die
Feldmauer, die die Befestigung nach außen abschloss. Im späten 18. Jahrhundert hatte
350 der technische Fortschritt die Zweckmäßigkeit einer solchen Befestigungsanlage
überholt. Deshalb wurden die Stadttore zurückgebaut und die Wallanlagen in Gärten
und Parks umgewandelt, die heute einen idyllischen Grüngürtel rings um die Stadt
bilden.

Lohmühle

355 An Gose und Abzucht finden sich über Stellen, an denen im Laufe der letzten 1000
Jahre das Wasser zum Antrieb von Mühlrädern genutzt wurde.

Heute klappert nur noch eine Mühle "am rauschenden Bach". Die Mühle am
"Klapperhagen" wurde im frühen 16. Jahrhundert erbaut und beherbergte in der letzten
Phase des Betriebs eine Zement- und eine Lohmühle. Im westlichen Flügel sind große
360 Teile der historischen Antriebstechnik und des Stampfwerkes erhalten. Hier wurde aus
Baumrinde ("Lohe") Säure gewonnen, die für die Gerberei genutzt wurde. Das Goslarer
Museum ermöglicht die Besichtigung dieses herausragenden technischen Denkmals.

... und das Zinnfigurenmuseum

In der restaurierten Lohmühle befindet sich Deutschlands schönstes
365 Zinnfigurenmuseum. Hier erleben die Besucher das Weltkulturerbe Goslar, Altstadt und
Bergbau "en miniature" in etwa 50 Dioramen (bildlichen Darstellungen).

Großes Heiliges Kreuz

Im Jahr 1254 wurde das Große Heilige Kreuz als Einrichtung der städtischen
Armenfürsorge gegründet. Hier fanden Bedürftige, Gebrechliche und Waisen, aber auch
370 Pilger und andere Durchreisende ein Nachtlager und Versorgung mit Nahrung. In ganz
Deutschland einzigartig: mit modernen Altenwohnungen in einem Seitenflügel erfüllt
die Einrichtung noch heute, Jahre nach der Gründung, ihre soziale Aufgabe.

In den kleinen "Pfründnerstübchen", die in der Barockzeit von der Däle abgetrennt
wurden, haben heute Kunsthandwerker ihre Verkaufswerkstätten eingerichtet und
375 machen aus dem bedeutenden Denkmal einen Ort lebendiger Kultur.

Jäger-Erinnerungsstätte im Seitenflügel des Großen Heiligen Kreuz

Seit 1989 werden in der Kemenate militärhistorischen Exponate ausgestellt, die von der
Kameradschaft ehemaliger Goslarer Jäger gesammelt und der Stadt Goslar zur
Verfügung gestellt wurden.

380 Kaiserpfalz

Die zwischen 1040 und 1050 unter Heinrich III. errichtete Kaiserpfalz ist ein
einzigartiges Denkmal weltlicher Baukunst. Über 200 Jahre wurde hier auf zahlreichen
Reichs- und Hoftagen deutsche und europäische Geschichte "gemacht".

Die südlich anschließende Pfalzkapelle St. Ulrich birgt unter einer Grabplatte mit einer
385 figürlichen Darstellung Heinrichs III. das Herz des 1056 gestorbenen Kaisers. Beide
Gebäude wurden im späten 19. Jahrhundert umfassend restauriert, der Saal des
Kaiserhauses durch den Historienmaler H. Wislicenus ausgemalt.

Mit ihrer umfangreichen Ausstellung zur Geschichte des Wanderkaisertums ist die
Kaiserpfalz ein "Muss" für jeden Goslar-Besucher.

390 Das Siemenshaus

Das Stammhaus der Industriellenfamilie Siemens in der Schreiberstraße, erbaut im Jahr 1693, gehört zu den größten und am besten erhaltenen Bürgerhäusern Goslars.

Eindrucksvoll vermittelt es den für die Zeit typischen "multifunktionalen" Charakter des Hauses: es war nicht nur Wohnsitz, sondern bot Raum für die wirtschaftlichen
395 Aktivitäten der Familie. Das Dälentor und die gepflasterte Durchfahrt ermöglichten die Einfahrt mit dem Fuhrwerk, der mehrgeschossige Dachboden und Anbauten boten Speicherkapazität in Hülle und Fülle. Das Brauhaus ist ein Denkmal Goslarer Wirtschaftsgeschichte: auf über 380 Häusern lag im 17. Jahrhundert das Recht, Bier zu brauen und auf den Markt zu bringen.

400 **Kemenate Röver**

Ein um 1500 erbautes Ackerbürgerhaus in der Frankenberger Straße 11 birgt einen noch älteren Kern: das Kellergeschoss, zweigeschossig zum Einlagern von Gosebier eingerichtet, geht auf eine romanische Kemenate zurück. Die Däle wird geprägt von dem rundbogigen Durchfahrtstor und den gotischen Fenstern mit den Sitzen in der
405 Innenleibung. Däle und Kemenate hat der Goslarer Künstler Hans-Joachim Röver erworben. Ausstellungen, Kammerkonzerte und Rezitationsabende im einmaligen Ambiente dieses Hauses sollen den Goslarer Kulturkalender bereichern.

Kleines Heiliges Kreuz

Ebenso wie das Große Heilige Kreuz und das St. Annenhaus dient auch das Kleine
410 Heilige Kreuz heute nicht mehr als Altersheim. Das städtische Gebäude wird inzwischen von der Frankenberger Gemeinde genutzt. Hier findet nach den Sonntagsgottesdiensten eine Begegnung der Gemeindeglieder statt. Die kleinen Stuben und die Däle sind Treffpunkt für Jugendgruppen, Bastelkreise und Mütter mit Kindern. Die Däle bietet sich außerdem für Vorträge und kleine Konzerte an. Ein Förderkreis
415 innerhalb der Gemeinde kommt für die notwendigen Unterhaltungskosten auf.

Das ehemalige Hospital ist heute ein nicht mehr wegzudenkender Bestandteil des Gemeindelebens der Frankenberger Kirche. Die kirchliche Nutzung des städtischen Gebäudes entspricht den ursprünglichen Absichten. Es ist zu hoffen, dass die Zusammenarbeit von Stadt und Kirchengemeinde den Erhalt des Gebäudes auch für

420 kommende Generationen bewahrt. Neben der Kirche nutzen auch andere Institutionen das Haus, erwähnt seien Kurse der Kreisvolkshochschule und Kunsthandwerkmärkte.

Eine der Kammern ist als Erinnerungsraum an den Bibelübersetzer Herman Menge eingerichtet. Menge wurde 1841 in Seesen geboren, studierte 1860 bis 1864 in Göttingen alte Sprachen und Geschichte und war bis 1900 als Gymnasiallehrer und -
425 direktor in Helmstedt, Holzminden und Sangerhausen tätig. Nach seiner vorzeitigen Pensionierung ließ er sich 1905 endgültig in Goslar nieder, wo er sich in seinem Haus in der Thomasstraße der Übersetzung der Bibel widmete.

Anschließend sei auf eine Fotodokumentation in der Däle des Kleinen Heiligen Kreuzes hingewiesen, die Bilder aus der Frankenberger Kirche und der Klauskapelle zeigt.
430 Außerdem verdient ein romanischer Stein aus der Stadtmauer Beachtung, der erst vor einigen Jahren im Kleinen Heiligen Kreuz aufgestellt wurde. Der stark verwitterte Stein stellt zwei Heiligenfiguren dar - möglicherweise Petrus und Paulus - die Schutzpatrone der Frankenberger Kirche.

Frankenberger Plan mit Brunnen

435 Der Frankenberger Plan ist eine der besonders schönen Platzanlagen Goslars. Die eindrucksvolle Lage des Hospitals Kleines Heiliges Kreuz, der bauliche Zusammenklang mit den Gebäuden der Kirche und des Frankenberger Kloster machen den besonderen Reiz der Gesamtanlage aus, deren Stille und vergleichsweise Abgeschlossenheit sich deutlich von den anderen Goslarer Platzanlagen unterscheidet.

440 Den Mittelpunkt des Frankenberger Plans markiert der Brunnen, der – unter Einbeziehung einer wohl spätmittelalterlichen Brunnenschale – 1951 umgestaltet wurde und eine von Prof. Fürstenberg geschaffene Brunnenfigur erhielt. Das Kleine Heilige Kreuz auf der Westseite, das mit seiner Giebelfront den Platz beherrscht, war eines von ca. 10 Hospitälern im mittelalterlichen Goslar (1394 erstmalig erwähnt). Das rechts
445 anschließende Küsterhaus (1504) und die Frankenberger Kirche im Hintergrund vervollständigen ein Bild, das der Zeit entrückt scheint.

Zwinger

Neben dem Breiten Tor, einem der Goslarer Stadttore, ist es der dicke Zwinger, der schon im Vorbeifahren an den Wallanlagen einen besonderen Anziehungspunkt ausmacht.

Auch die Spaziergänger, die Goslar auf einem Gang über den Wall erleben, können nicht umhin, ihn zu bestaunen. Zum Schutze des Rammelsberges und zur Deckung der Ostflanke des Stadtwalles bis zum Breiten Tor wurde er als eines der stärksten Bauwerke Europas errichtet. Im Belagerungsfall konnten bis zu 1000 Mann auf den vier Etagen untergebracht werden. Sein Durchmesser misst stattliche 26 Meter, wobei die Mauerstärke allein über 6 Meter beträgt. Vom Dach hat man aus 20 m Höhe einen lohnenden Ausblick auf die Goslarer Dächer und die angrenzenden Höhen.

Museum im Zwinger

Im Zwinger ist heute das privat geführte "Museum des späten Mittelalters" untergebracht, welches Rüstzeug für Ritter und Musketiere, Foltergeräte sowie Kriegsgeräte der Bauern, Anno domini 1524, zeigt.

Der Harlyturm

Der Harlyturm ist ein beliebtes Wanderziel und hat eine lange Geschichte. Im 19. Jahrhundert hat der Jude Jakobsen den Aussichtsturm auf dem höchsten Punkt des Höhenzuges errichten lassen. Jakobsen setzte sich damals vor allem für das Wohl der Bürger ein. 1845 bewirtschaftete Förster Ahrens den Turm und ließ später Zelte und eine kleine Kegelbahn erbauen. Schon damals war der Turm ein Besuchermagnet. Das Zelt und später die Kegelbahn wurden wieder abgerissen. Danach folgte ein stetiger Verfall des Gebäudes.

Bis 1986 die Interessengemeinschaft Handel, Handwerk und Gewerbe Vienenburg e. V. (IGV) mit aufwendigen Restaurierungsarbeiten den Erhalt des Turmes sicherte. Seitdem öffnet der Turm an Sonn- und Feiertagen von 10:00 – 17:00 Uhr. Ebenfalls sollte man auf die Fahne achten. Ist diese gehisst, so kann man den Turm besichtigen. Wandergruppen können auf Anfrage eine Sonderöffnung veranlassen.

Der Harly – Ein Wander- und Naturschutzgebiet

Der Harly ist ein kleiner Höhenzug, welcher nahezu parallel zum Harzgebirge verläuft. Nordwestlich von dem Goslarer Ortsteil Vienenburg gelegen, verläuft der Harly entlang des Grünen Bandes. An der südlichen Seite befinden sich Spuren des ehemaligen Vienenburger Kalibergwerks „Hercynia“. Die Gründung der Gewerkschaft Hercynia
480 sorgte dafür, dass die Entwicklung des Kalibergbaus rapide anstieg. Die Blütezeit war zum Ersten Weltkrieg als rund 200 aktive Kalischächte in Betrieb waren.

Die Namensgebung hat eine lange Geschichte. Der Höhenzug wurde nach der ehemaligen Harli-Burg benannt, die 1203 vom westfälischen Kaiser Otto IV. errichtet wurde. Heutzutage findet man dort nur noch eine Ruine vor.

485 Die zahlreichen Gesteine und die vielfältige Tier- und Pflanzenwelt lädt zum Wandern und erholen ein. Mit etwas Glück kann man die dort lebenden Wildkatzen und verschiedenen Fledermausarten beobachten. Auf der Bergkuppe hat man einen weiten Blick auf den Harz und dessen Landschaft. Diese naturnahen Zustände veranlassten die Naturschutzbehörde dazu den Harly 1966 als Landschaftsschutzgebiet auszuweisen.

490 Verschiedene Wandermöglichkeiten bietet das Gebiet ebenfalls. Die Einstiege befinden sich beim Parkplatz des Klostersguts Wöltingerode. Dort werden mit mehreren Wandertafeln, die Wege rund um den Harly ausgewiesen.

Goslar - Stadt mit Geist: Erleben Sie spirituelle Orte

Fünf große Pfarrkirchen und ihre Türme prägen auf beeindruckende Weise das Goslarer
495 Stadtbild. Im Mittelalter nannte man die Stadt das "Nordische Rom" – die Stadt war ein Zentrum des Glaubens mit 47 Kirchen, Klöstern und Kapellen.

Auf den Spuren der Jakobspilger in Goslar

Goslar ist Station am Jakobsweg von Magdeburg nach Köln

Der Jakobsweg ist ein alter Pilgerweg nach Santiago de Compostela zum Grabe des
500 Apostels Jakobus, der sich in ganz Europa steigender Beliebtheit erfreut. Ein über Goslar führender Fernwanderweg verbindet die alten Handelsstädte Magdeburg, Paderborn mit Köln. Schon bald soll dieser Weg bis nach Berlin und an die polnische Grenze nach Frankfurt/oder verlängert werden und den Osten an das europäische Wegenetz anbinden.

505 Die aus dem Osten von der Magdeburger Börde über Hadmersleben, Halberstadt,
Osterwiek und Vienenburg nach Goslar ziehenden Pilger betreten heute die Altstadt
durch die mächtige Toranlage des Breiten Tores aus dem 13. Jh. und sie verlassen sie
wieder am Rosentor mit Achtermann bei der Neuwerkkirche. Von hier zieht man weiter
nach Westen zu den nächsten großen Städten Bad Gandersheim, Höxter Paderborn und
510 Köln.

An die Anwesenheit der Pilger im Mittelalter erinnern in der Stadt noch die Jacobistraße
und die St. Jakobikirche. Mit ihrem romanischem Westwerk zählt sie zu den ältesten
dreischiffigen kreuzförmigen Basiliken in Niedersachsen. Durch das gotische
Pilgerportal, das mit stilisierten Pilgerstäben und Muscheln verziert ist, betraten sie einst
515 die Kirche. Im Scheitel des Eingangsbogens vom Südportal befindet sich ein Medaillon
mit der Darstellung des hl. Jakobus d. Ä. und im Spitzgiebel darüber eine
Jakobsmuschel. Die heutigen Pilger werden von einer zeitgenössischen Plastik des
Kirchenpatrons in einer Nische an der nördlichen Außenwand begrüßt.

Ein weitere Wegmarke für die Jakobspilger in der Stadt ist die nördliche Domvorhalle
520 aus der zweiten Hälfte des 12. Jh.. Sie ist der einzige Rest des baufällig gewordenen und
1819 abgerissenen Domes. Die Säule der Vorhalle, die auf einem liegenden Löwen
steht, zeigt Spuren von den Wetzrillen frommer Pilger, die hier heilkräftigen Staub
abgeschabt haben. Im Innern des Domes befand sich einst der berühmte Krodo-Altar,
ein kostbarer Reliquien-Schrein, der die Gebeine der Apostel Simonis und
525 Judäumschloss. Apostelreliquien wie diese waren für vorbeiziehende Pilger immer
wichtige Anziehungspunkte. Der Schrein, ein bedeutendes Werk der romanischen
liturgischen Kunst und ein Geschenk Kaiser Heinrichs III. befindet sich nach
wechsellvoller Geschichte heute im Städtischen Museum.

Ein Gang durch die Stadt versetzt jeden Besucher zurück in eine mittelalterliche Welt,
530 die immer auch die Welt der Jakobspilger war. Mit einem Bestand von ca. 1000
denkmalgeschützten Häusern zählt Goslar heute in der Architektur zu den
Schatzkammern ersten Ranges der deutschen Kunst. Gerade hier fällt es besonders
leicht, sich vorzustellen, wie sehr einst das Straßenbild der Städte von den
durchziehenden Jakobspilgern geprägt worden ist.

535 Vor dem Verlassen der Stadt Goslar kommen die Jakobspilger beim ehemaligen
Rosentor an der Neuwerk-Kirche vorbei. Als Stiftskirche aus der Salier- und

Frühstauerzeit von 1186 atmet sie noch heute den Geist des Mittelalters als Idealtyp einer dreischiffigen Basilika mit zweitürmigem Westwerk. Auch hier haben - wie in der Krypta von Stift Riechenberg - lombardische Steinmetze vor allem an den äußeren
540 Teilen der Chorapsiden und innen an den Kapitellen kunstvolle plastische Verzierungen von hoher Ausdruckskraft geschaffen, die von den Pilgern ebenso ehrfurchtsvoll bestaunt wurden.

Hinter Goslar führt die Route am Harzrand weiter über das ehem. Kloster Riechenberg nach Langelsheim. In Gedanken sind die Pilger schon bei ihrem nächsten großen
545 Etappenpunkt Ziel: Der Stadt Bad Gandersheim. Dorthin gelangen sie über Seesen auf alten Kaiser Routen und Handelsrouten, die ihnen ein sicheres Fortkommen gewährleisten auf ihrer langen Reise zu sich selbst und zum heiligen Jakob. Die gute Aufnahme in der Stadt Goslar wird ihnen sicher in guter Erinnerung bleiben.

Marktkirche St. Cosmas und Damian

Mit dem nicht mehr existierenden Dom als Vorbild errichtete man die 1151 erstmalig urkundlich erwähnte Goslarer Marktkirche, dessen ursprüngliche Form eine dreischiffige, kreuzförmige Pfeilerbasilika mit zwei Westtürmen gewesen ist. Im 14. und 15. Jahrhundert wurde ihr Chor vergrößert und an beiden Seiten jeweils ein neues Schiff hinzugefügt. Heute fällt sie nicht nur wegen ihrer zentralen Lage am Marktplatz
555 auf, sondern ist mit ihren hohen und sehr unterschiedlichen Türmen sowohl Orientierungshilfe als auch reizvoller Blickpunkt aus vielen Winkeln der Altstadt. Besonders sehenswert sind die neun mittelalterlichen Glasfenster aus dem ersten Drittel des 13. Jahrhunderts, die alte Bibliothek, ein Taufbecken aus Bronze (1573), die Reste spätgotischer Wandmalereien (um 1440) und der barocke Schnitzaltar (1659).

Dank einer Initiative ist der Nordturm der Marktkirche für Besucher bis zur Türmerstube begehbar gemacht worden.

Jakobikirche

Mit ihren wuchtigen Türmen des Westriegels ragt die Jakobikirche nahe dem Kloster Neuwerk auf. Die ehemalige Basilika aus dem Jahre 1073 erlebte neben eingreifenden
565 baulichen Veränderungen um 1500 die religiösen Wirren der Reformation. Luther händigte 1529 einer Abordnung aus Goslar einen Brief an die Jakobikirche aus, die ein

Jahr zuvor in den Articuli Jacobitarum vom Rat die Einführung der Reformation gefordert hatte. In seinem Brief bestärkt Luther die Bürger in ihrer reformatorischen Tätigkeit, tritt aber gewaltsamen Auswüchsen entschieden entgegen. Die Articuli
570 Jacobifarum sind heute im Besitz des Stadtarchivs, der Lutherbrief befindet sich in der Marktkirche.

1803 wurde die Kirche wieder katholisch und erhielt aus dem später zerstörten Riechenberger Kloster Teile der wertvollen Innenausstattung. Eine kunsthistorische Besonderheit ist die Marienklage (Pieta) aus dem Jahr 1510 von Hans Witten. Heute ist
575 die Jakobikirche die älteste noch genutzte Kirche Goslars. Zur Jakobigemeinde gehören auch die Kirchen St. Barbara (Goslar-Sudmerberg) und St. Konrad (Goslar-Oker).

Stephanikirche

Die Stephanikirche ist eine dreischiffige Hallenkirche von 1734 mit einem Westturm. Vorher stand dort eine kreuzförmige Basilika aus dem 12. Jahrhundert, die durch einen
580 Brand zerstört wurde.

Besonders sehenswert sind:

- die geschnitzten gewendelten Säulen, die die Orgelepore tragen,
- die Altarwand von 1767 mit der Abendmahlsdarstellung in der Predella von 1610,
- 585 • die Kanzel mit verziertem Schalldeckel.

Neuwerkkirche

Die ehemalige Klosterkirche des im 12. Jahrhunderts gegründeten Zisterzienserfrauenklosters folgt in ihrem Grundriss dem Vorbild des "Domes" und ist wie ursprünglich alle Kirchen Goslars, eine dreischiffige kreuzförmige Basilika. Die
590 Tatsache, dass sie in allen architektonischen Teilen noch den Zustand der Entstehungszeit aufweist, macht sie zu einer Seltenheit im norddeutschen Raum.

Besonders sehenswert sind:

- die Steinmetzarbeiten an der Hauptapsis,
- die Malereien (-reste) im Hauptportal,
- 595 • die Orgelepore,

- das Grab des Reichsvogtes Volkmar im nördlichen Querschiffarm,
- die Marienklage und der Freskenschmuck des Chores.

Frankenberger Kirche

Die Kirche St. Peter und Paul auf dem Frankenberge wurde im 12. Jh. als dreischiffige, kreuzförmige, flachgedeckte Pfeilerbasilika errichtet. Sie steht am höchsten Punkt der Stadt. Ihre Türme waren Teil der Stadtbefestigung. 1108 wird eine Kirche urkundlich erwähnt, ab 1234 wird sie auch von den Schwestern des benachbarten Klosters der Hl. Maria Magdalena genutzt. Um 1240 Einwölbung, 14. und 15. Jh. gotische Veränderungen an Chor und südlichem Kreuzarm, 1783 Abtragung der baufälligen Türme, Bau der barocken Holzhaube, 1873/80 gründliche Sanierung außen und innen.

Die Frankenberger Kirche ist die Pfarrkirche der Bergleute, die im bergwerksnahen Frankenberger Viertel lebten. Daran erinnern noch heute die Glockeninschriften und die Feier des Bergdankfestes am Sonntag vor Aschermittwoch.

Besonders sehenswert sind:

- die romanische Basilika
- der Konsolbogenfries und das Tympanon von 1230 am Südeingang
- romanische Kapitell- und Säulenplastik im Inneren der Kirche
- die Westempore (Nonnenempore)
- die Wandmalereien, besonders an der Innenseite der Westempore (13. Jh. - original)
- Grabstein eines Stifterpaares (13. Jh.)
- die barocken Schnitzwerke Hauptaltar (1675), Bergmannsprieche (1689), Kanzel (1698), Orgelprospekt

St. Annenhaus

Es liegt ca. 5 Minuten vom Marktplatz entfernt in der Glockengießstraße an der Abzucht. Es ist das älteste vollständig erhaltene Fachwerkhaus in Goslar und besteht seit 1488. Das Stift wurde 1494 gegründet. Neben Resten einer romanischen Kemenate beherbergt das Stift auch eine mittelalterliche Küche in der Diele, sowie eine Kapelle, die von einer zwei Meter hohen Schranke abgeschlossen wird. Besonders

625 erwähnenswert ist der Barockaltar des Goslarer Meisters Jobst Heinrich Lessen und die Margaretendecke, die auf 32 Feldern Darstellungen aus dem Leben der Heiligen zeigt.

Jüdischer Friedhof

Hinter einer unscheinbaren Pforte in der Stadtmauer liegt am unteren Ende der Glockengießerstraße der jüdische Friedhof.

630 Mit seinen bis in das frühe 17. Jahrhundert rückreichenden Grabstellen dokumentiert er die Kontinuität jüdischen Lebens in unserer Stadt, die durch die Vertreibung und Vernichtung unter den Nationalsozialisten ein Ende fand. Die heute noch erhaltenen 145 Grabsteine sind herausragende Dokumente jüdischer Grabkultur, der Friedhof in seiner Gesamtheit ein wichtiges Denkmal weitgehend vergessener und verdrängter
635 Geschichte.

6.2 Tisková verze webových stránek, z nichž pochází výchozí text

Sehenswürdigkeiten

Quedlinburg - Welterbe der UNESCO

Herzlich willkommen in der Welterbestadt Quedlinburg. Lassen Sie sich einladen zu einem Gang durch Jahrhunderte Fachwerkbau. Tauchen Sie ein in mehr als tausend Jahre deutscher Geschichte und erleben Sie den Zauber eines einmaligen mittelalterlichen Stadtbildes.

Am 17. Dezember 1994 wurde Quedlinburg, über 80 Hektar historische Innenstadt mit Stiftsberg, Münzenberg und Wiperti, zum universellen Erbe der Menschheit erklärt. Der außergewöhnliche Wert Quedlinburgs beruht auf seiner Bedeutung für die Stadtbaugeschichte und die deutsche Geschichte. Der mittelalterliche Stadtgrundriss, viele und der große Anteil mittelalterlichen Bebauung, sind bis heute authentisch erhalten. Von der UNESCO wurde der einzigartige Bestand mit über 2000 Fachwerkbauten aus mehreren Jahrhunderten gewürdigt. Schloßberg und Münzenberg, Altstadt und historische Neustadt bilden ein Gesamtkunstwerk von seltener Geschlossenheit. Es fällt schwer, aus der großen Fülle und Vielfalt Einzelnes heraus zugreifen und vorzustellen. Wir wollen es trotzdem versuchen.

Ein Stadtrundgang durch die UNESCO-Welterbe...

-
[Der Schlossberg](#)

[Die Altstadt](#)

[Die Neustadt](#)

[Der Münzenberg](#)

[Der Außenring](#)

[Fachwerk](#)

[Denkmäler in der Stadt](#)

Haben Sie Lust bekommen, unsere schöne Stadt einmal zu besuchen?

Wir betreuen Sie gern auf Stadtrundgängen und Führungen zu vielen verschiedenen Themen, unsere gut ausgebildeten Gästeführerinnen und Gästeführer wissen viel Interessantes zu erzählen.

Sie erreichen uns über die Quedlinburg-Information, Markt 4, 06484 Quedlinburg; Tel: 03946/905625.

Weitere Sehenswürdigkeiten im Harz:

Harz Trailer

Der Quedlinburger Schlossberg

Auf einem Sandsteinfelsen ragt die mehr als tausendjährige romanische Stiftskirche wie ein Wahrzeichen über der Stadt. Die im Jahr 1129 geweihte flachgedeckte Basilika besaß bereits drei Vorgängerbauten. Der monumentale Sandsteinbau zeigt sowohl an der Fassade als auch in der Ornamentik des Innenraumes starke lombardische Einflüsse. Die gotischen Formen des um 1320 über der Krypta errichteten hohen Chores, sind nur von außen sichtbar. Im Inneren wurde 1938 durch eine Apsiswand versucht, den romanischen Gesamteindruck wieder herzustellen. Der Innenraum wird durch den niedersächsischen Stützenwechsel gegliedert. Dieser Wechsel von Pfeiler und Säulen trennt Haupt- und Seitenschiffe, Im Westen begrenzt die Kaiserloge den sakralen Raum. Im Osten führt eine Treppe in den Hohen Chor und zu den Schatzkammern, die seit 1993 wieder den berühmten Quedlinburger Domschatz beherbergen. In der Krypta unter dem Hohen Chor befinden sich die Königsgräber des ersten deutschen Königs, Heinrich I. und seiner Gemahlin Mathilde.

Stiftskirche St. Servatius & Krypta in Quedlinbur... [↗](#)

[Blick vom Schlossberg](#)

Panorama [Stiftskirche Innenansicht](#)

Panorama [Schlossberg](#)

Gegenüber der Stiftskirche befinden sich die ehemaligen Wohn-, Repräsentations- sowie Wirtschaftsräume der Äbtissinnen und Bediensteten des Quedlinburger Damenstiftes. Heute ist in dem Renaissanceschloss aus dem 16./17. Jahrhundert das Städtische Museum untergebracht.

Der Quedlinburger Schlossberg war in Gefahr. Davon waren nicht nur der Sandsteinfelsen und mit ihm die berühmte romanische Stiftskirche St. Servatius sowie die Stiftsgebäude sondern auch zahlreiche Fachwerkhäuser der 1994 in die UNESCO-Weltkultur- und Naturerbeliste aufgenommenen Stadt Quedlinburg bedroht.

Schon mehrfach in seiner Geschichte gab es statische Probleme. Bereits 1571 musste die Südwand des Querschiffes der Stiftskirche und 1708 die Südwand des Langhauses teilweise neu aufgerichtet werden. Die Hauptprobleme sind das desolate Sandsteinmassiv und eine über die Jahrhunderte ständig größer gewordene Bebauung des Berges zum Teil über die Grenzen des eigentlichen Plateaus hinaus. Auf dem Kulturschutt wurden später noch größere Bauten errichtet und es fehlte eine Entwässerung.

Mit den Mitteln des Investitionsprogramms Nationale Welterbestätten des Bundes wurden Maßnahmen umgesetzt, die das Niederschlagswasser der Gebäudedächer des Schlossberges sowie vom Schlosshof zukünftig zuverlässig in die Kanalisation ableiten. Dazu wurde ein Niederschlagswasserkanal vom nächstmöglichen Anschlusspunkt bis auf den Schlossberg verlegt. Die Maßnahmen wurden durch eine vollständige Erneuerung aller anderen Ver- und Entsorgungsleitungen (Gas-, Trinkwasser-, Straßenbeleuchtungs- und Stromleitungen) flankiert. Ergänzend dazu wurde der Bereich rund um den Schlossberg durch einen Lückenschluss an das Hochdruck-Trinkwassersystem der Stadt Quedlinburg angeschlossen. Dieser Ringschluss ermöglicht der neuen Trinkwasserhochdruckleitung eine ausreichende und versorgungssichere Löschwassergewinnung für den Schlossberg und für das gesamte Umfeld des Schlossbergs. Ein willkommener Effekt dieser Maßnahmen ist, dass mit der Neuverlegung von gebrauchten Pflastersteinen sich die Oberflächenqualität verbesserte und ein denkmalgerechtes einheitliches Erscheinungsbild der gesamten Flächen erreicht wurde. Touristen und Einwohner können nunmehr den Schlossberg wieder ohne Einschränkungen durch den Tiefbau betreten. Parallel wurden Mauerwerkssanierungen zur Sicherung des Schlossbergs durchgeführt.

Darüber hinaus wurden die nicht in der Ausstellung befindlichen Magazinbestände der historischen Stiftsbibliothek, der Gemäldesammlung und weitere kulturhistorisch bedeutenden Sammlungen des Schlossmuseums in ein umgenutztes Kasernengebäude ausgelagert. Die Instandsetzung der Außenhülle des Kasernengebäudes, seines Westflügels und des Dachs, der Ausbau des Mittel- und Ostflügels, der Einbau eines Lagers für historische Bauelemente, die Einrichtung von Magazinräumen für das Ratsarchiv, Arbeitsräume für die Ausstellung und für die zeitweilig dort tätigen Konservatoren und Wissenschaftler sowie ein Leseraum werden ebenfalls mit Mitteln aus dem Investitionsprogramm gefördert.

Nachdem die Magazinbestände im umgenutzten Kasernengebäude gesichert wurden, beginnen die Brandschutzmaßnahmen im Schlossmuseum. Geplant sind die statische Ertüchtigung der Tragkonstruktion und die vertikale Unterteilung der Brandabschnitte als Grundlage und Maßstab der weiteren Ausbaumaßnahmen.

In der Stiftskirche wurden aus den 1960er Jahren stammende Abhängungen rückgebaut und der Dachstuhl wieder auf den gotischen Ursprungszustand zurückgeführt. Bevor diese Maßnahmen durchgeführt werden konnten, muss im Dachstuhl eine Schwammsanierung stattfinden.

Die Neustadt

Um 1200 entstand vor den Mauern der Altstadt, getrennt durch den Mühlgraben, die Quedlinburger Neustadt. Ihre Bewohner kamen aus den umliegenden Dörfern, mindestens 15 davon gab es vor den Toren der Stadt. Politische Wirren und wirtschaftliche Schwierigkeiten trieben ihre Bevölkerung vom flachen Land in den Schutz der befestigten Stadt. Hier errichteten sie ihre Anwesen mit Wohnhaus, geräumiger Toreinfahrt und großem Hofgelände mit Scheunen und Stallungen. Aus Bauern wurden Ackerbürger, die von ihrem neuen Wohnort aus weiter ihre Felder bestellten. Die Nikolaikirche bildete den Kristallisationspunkt des entstehenden Stadtorganismus. Das Rathaus stand auf dem Mathildenbrunnen. Seine Grundmauern konnten bei Straßenbauarbeiten vor einigen Jahren nachgewiesen und wieder sichtbar gemacht werden.

[Mathildenbrunnen](#)

[Mathildenbrunnen](#)

Die Neustadt hatte sowohl eine eigene Verwaltung als auch eigene Stadtmauern mit Toren und Türmen, von denen noch eine ganze Reihe erhalten sind. Hauptverkehrsader waren und sind der Steinweg und die Pölkenstraße, die sich am Mathildenbrunnen treffen. Vom Franziskanerkloster der Altstadt nur durch die enge Stobenstraße getrennt, erinnert heute nur noch der Straßenname "Augustinern" an das Augustinerkloster in der Neustadt.

Panorama [Augustinern](#)

Sehenswertes in der Neustadt

Kirche St. Nikolai

Die Pfarrkirche der Neustadt am Mathildenbrunnen ist die größte der Stadt und überragt mit 72 m hohen Türmen alle übrigen. Sie wurde der Überlieferung nach auf Erlenrosten - Baumstämmen, die in den sumpfigen Boden des Urstromtals der Bode getrieben wurden, gebaut. Vom romanischen Ursprungsbau sind nur geringe Reste erhalten. In mehreren Umbauphasen und nach wechselnden Planentwürfen entstand die heutige gotische Hallenkirche. Die Inneneinrichtung ist größtenteils barock. Die Orgel ist ebenso wie die der Marktkirche von der Firma Röver gebaut worden. Die Nikolaikirche ist eine evangelische Pfarrkirche.

Stadttürme "Hinter der Mauer"

Am östlichen Abschnitt der Stadtmauer der Neustadt sind drei Wachtürme erhalten. Der Schweinehirtenturm wurde später in eine kleine Häusergruppe eingebaut und für Wohnzwecke genutzt. Der Gänsehirtenturm ist noch weitgehend im Originalzustand erhalten. Der Turm "op 'n Tittenplan" ist um 1900 verändert worden.

St. Annen-Hospital (Zwischen den Städten 2 bis 3)

Das Hospital war eine Stiftung der Quedlinburger Gewandschneider "Allen Elenden zu Nutz und Frommen". 1433 wurde es vom Weingarten an die heutige Stelle verlegt. Nach umfangreicher Sanierung in den Jahren 2000/2001 gibt es hier altersgerechte Wohnungen.

Geburthaus von Dorothea Christiana Erxleben (Steinweg 51)

In diesem Haus wurde am 13. November 1715 Dorothea Christiana Erxleben als Tochter des Arztes Dr. Christian Polycarp Leporin geboren. Es wurde vom Quedlinburger Klinikum umfassend saniert und zu einem kleinen, aber feinen Hotel umgestaltet.

Wohnhaus von Dorothea Christiana Erxleben

Nach ihrer Heirat mit dem Diakon der Nikolaikirche bezog Dorothea das Pfarrhaus in der Kaplanei 10. Hier lebte sie mit ihrer großen Familie. Hier verfaßte sie auch ihre Dissertation. 1754 promovierte sie als erste Frau in Deutschland zur Doktorin der Medizin.

Neustädter Kirchhof 7

Eines der ältesten Fachwerkhäuser in der Neustadt ist das Gebäude am Durchgang vom Neustädter Kirchhof zum Konvent. Es steht stilistisch gesehen am Übergang von der Ständerbauweise (siehe Wordgasse 3) zum nachfolgenden Stockwerkbau. Eine dendrochronologische Untersuchung eines Balkens datiert ihn in das Jahr 1420.

Besonders schöne Fachwerkhäuser finden sich auf dem Steinweg, in der Ballstraße, der Kaiserstraße, dem Augustinern, der Pölkenstraße und am Mathildenbrunnen.

Der Außenring

Der Außenring

Ende des 19., Anfang des 20. Jahrhunderts legte sich ein Ring von Villenstraßen der Gründerzeit und des Jugendstils um die Stadtmauern. Die durch Saatzucht und Samenhandel aufblühende Stadt wuchs über ihre mittelalterlichen Grenzen hinaus. Besonders sehenswert sind die Adelheidstraße, der Harzweg und die Wallstraße.

In südlicher Richtung verbindet der Abteigarten das Schloß mit dem historischen Brühl, einer denkmalgeschützten Parkanlage, das zum Projekt Gartenträume in Sachsen - Anhalt gehört.

Fachwerkbau in Quedlinburg

In seltener Geschlossenheit können Sie in Quedlinburg wie in einem Lehrbuch die aller Epochen des Fachwerkbaus verfolgen. Dieser Einmaligkeit verdankt die Stadt seit 1994 die Anerkennung als Weltkulturerbe der UNESCO.

Mit einem Haus in der **Ständerbauweise** aus den Jahren um 1350, verfügt Quedlinburg über eines der ältesten Fachwerkhäuser Deutschlands mit der Durchgängigkeit der Ständer von der Grundschwelle bis zum Dach.

Die darauf folgende **Spätgotische Epoche** entwickelte die vorkragenden Geschosse. In der Breiten Straße 33 erkennt man diese Bauweise auch an den charakteristischen Treppenfriesschnitzereien auf der Saumschwelle.

Typisch für den **Niedersächsischen Stil**, ab Mitte des 16. Jahrhunderts, sind die Sonnenornamente auf den Dreiecksfeldern an den Ständerfüßen.

Balkenköpfe werden rollenförmig gestaltet. Geometrischen Formen, wie Sterne, Rosetten, Flechtbänder auf den Schwellen, sieht man am eindrucksvollsten an den Häusern in der "Hölle".

Am "Gildehaus zur Rose" in der Breiten Straße ist sehr schön die folgende **Renaissancezeit** durch reich geschnitzte Brüstungsplatten und Blendarkaden zu erkennen.

Nach dem Dreißigjährigen Krieg erlebte Quedlinburg eine rege Bautätigkeit, und es entwickelte sich der sogenannte **Quedlinburger Sonderstil**. Ein spezielles Merkmal ist der Diamantschnitt der Balkenköpfe. Auch Erker kommen in Mode.

Die **Barockzeit** hinterließ einen Stil mit Geschossen ohne Vorkragung. Balkenköpfe und Saumschwellen verschwinden hinter Schalbrettern. Die Betonung der horizontalen Linien, Giebel und Mansardendächer, kennzeichnen diesen Stil.

An dem stattlichen Haus Neuer Weg 7 wurde die Fachwerkbauweise der **Rokokozeit** angepasst.

Aus der Zeit des **Klassizismus** sieht man noch die Fassadengestaltung mit Doppelständern. Damit endete jedoch die hohe Zeit der Fachwerkbauweise.

Adventsstadt

Detaillierte Informationen zur Adventsstadt Quedlinburg finden Sie unter www.adventsstadt.de

Im Dezember verwandelt sich Quedlinburg in einen vorweihnachtlichen Traum der besonderen Art. Denn in der Kulisse auf historischem Markt inmitten alter Fachwerkhäuser finden all die Sinneseindrücke Raum, die wir seit unserer Kindheit mit Weihnachten verbinden. Wenn aber Ihre Augen und Gaumen verwöhnt werden, dann sollen die Ohren nicht zu kurz kommen. Darum erklingt im Dezember weihnachtliche Musik. Im Rathaus, im Theater, in Kirchen und auf offenem Platz.

Wir empfehlen grundsätzlich die Anreise mit Bahn bzw. Bus bis Quedlinburg. Bitte beachten Sie hierzu unsere gesonderten Hinweise beim Button Anreise.

Der Weihnachtsmarkt bietet vor der großartigen Fachwerkkulisse auf dem Markt ein buntes Angebot. Besonders beliebt sind die mittelalterlichen Stände.

Einmalig in ganz Deutschland ist unser "Advent in den Höfen". Am ersten, zweiten und dritten Adventswochenende zeigen über zwanzig der schönsten Innenhöfe Quedlinburgs, was sich hinter ihren sonst verschlossenen Türen verbirgt. Auf historischem Pflaster bieten wir Raritäten und kleine Kostbarkeiten, die wir extra für diese wenigen Tage suchen, sammeln und herstellen. Das Ganze in einer Atmosphäre, die den Namen »WEIHNACHTLICH« wirklich verdient. Und wenn sich Frau Advent und ein Engel persönlich die Ehre geben, dann darf Weihnachten ruhig noch warten. Die Züge auf der Strecke Magdeburg-Quedlinburg werden an diesen Tagen gezielt verstärkt. Es empfiehlt sich daher die Anreise mit der Bahn.

Der größte Adventkalender Deutschlands ist in Quedlinburg zu erleben. JEDEN Tag vom 1. - 24. Dezember öffnet sich jeweils eine Tür von 24 weihnachtlich geschmückten Häusern auf dem Quedlinburger Schloßberg. Welche märchenhafte und süße Überraschung sich dahinter verbirgt, erfahren die Kinder immer erst dann wenn die Türen geöffnet werden. Dazu treffen sich Quedlinburger Kinder mit ihren Eltern und Gäste jeden Tag um 16.30 Uhr auf dem unteren Schloßberg vor dem Klopstockhaus. Von dort aus suchen alle gemeinsam das Haus mit dem leuchtenden Stern. An welchem Haus der Stern jeden Tag leuchtet, wird vorher natürlich nicht verraten.

Parken im Advent: Quedlinburg hat inzwischen große Kapazitäten auf verschiedenen Parkplätzen. An den Wochenenden steht zusätzlich die Festwiese am Kleers (an der B6) für PKW zur Verfügung, nur 10 Fußminuten vom Markt entfernt. Busse sollten den Parkplatz Frachtstraße und den Parkplatz Walze sowie der P+R Parkplatz Bahnhof, Anfahrt über Frachtstraße, nutzen. Der Parkplatz Marschlinger Hof ist an den Wochenenden bereits ausgebucht (reserviert).

(siehe auch: [Parken zum Advent in den Höfen](#))

Arrangements rund um die Adventsstadt Quedlinburg finden Sie unter: [Kurzreiseangebote](#)

siehe auch <http://www.adventsstadt.de/>

Goslar – Lebendiges Weltkulturerbe am Harz

Goslar, die tausendjährige Kaiserstadt am Harz, lädt ein zu einer erlebnisreichen Zeitreise vom Mittelalter bis in die Gegenwart. Wo einst Kaiser und Könige regierten, finden Besucher heute eine lebhafte Stadt mit malerischen Gassen und Plätzen zum Bummeln, Verweilen, Shoppen, Genießen und Entspannen.

Die besondere Atmosphäre Goslars, die Mischung aus Tradition, Geschichte und Moderne, wird bei einem Streifzug durch die zum **UNESCO-Weltkulturerbe** ernannte Altstadt deutlich. Neben imposanten

Bauwerken verschiedenster Epochen, Kirchen und Fachwerkhäusern finden sich Objekte zeitgenössischer Künstler aus der ganzen Welt. Historische Gebäude, wie das Große Heilige Kreuz, bieten heute Kunsthandwerkern Raum für kreative Arbeiten.

Einst machten die Erze des Rammelsberges die Stadt bedeutend für die Herrscher des Mittelalters. So wurde in der Kaiserpfalz bei Reichstagen deutsche Geschichte geschrieben. Heute erzählt hier ein imposantes Wandgemälde die Geschichte des "Heiligen Römischen Reiches". Das Erzbergwerk Rammelsberg, seit 1988 stillgelegt, zeigt als Museum und Besucherbergwerk die bedeutungsvolle Tradition des Bergbaus in Goslar und im Harz. 2010 wurde zudem die Oberharzer Wasserwirtschaft – ein weltweit einzigartiges Teich- und Grabensystem zur Energiegewinnung durch Wasserkraft – ergänzend zum Rammelsberg und zur Altstadt Goslar in die Liste des Weltkulturerbes aufgenommen.

Mit **lebendigen Veranstaltungen** - beispielsweise Walpurgis, Mittelalter- und Kunsthandwerkermarkt, Altstadtfest oder **Weihnachtsmarkt mit Weihnachtswald** - zieht Goslar jährlich tausende Besucher an. Unterhaltsame Stadt- und Kostümführungen machen die Geschichte lebendig. Vielfältige **Cafés und Restaurants** beleben die beliebten Plätze Goslars und laden zum Ausspannen ein. **Goslars Gastgeber** bieten ansprechende Unterkünfte von gemütlich bis modern – egal ob Ferienwohnung, Pension oder Hotel. Die herrliche Natur rund um Goslar und im Harz ist bei Wanderungen oder Mountainbike-Touren zu erleben.

Kurz: ob Tagesausflug, Einkaufsbummel, Urlaub oder Geschäftsreise – ein Besuch in der UNESCO-Welterbestadt Goslar lohnt sich immer!

Weitere Informationen für Ihre Urlaubsplanung

GOSLAR marketing gmbh
Markt 7, 38640 Goslar
Tel. 05321-78060, Fax 05321-780655

Goslar - Entdecken Sie unsere Kulturschätze

Die meisten unserer Besucher beginnen ihre Sightseeing-Tour auf dem Marktplatz. Neben dem Rathaus mit dem prächtigen Huldigungssaal und der Kaiserworth, dem früheren Gildehaus der Tuchhändler, ist vor allem das Glockenspiel mit Figurenumlauf ein Besuchermagnet. Vier mal täglich erzählen zur Melodie des Steigerliedes die bunten Figuren die Geschichte des Bergbaus und der Stadt.

Nur wenige Schritte entfernt werden Besucher, die den Weg der „Himmelsleiter“ auf den Turm der Marktkirche auf sich nehmen, mit einem fantastischen Blick über die gesamte Stadt belohnt.

Ein Muss für jeden Goslar-Besucher ist die zwischen 1040 und 1050 unter Heinrich III erbaute Kaiserpfalz mit Wandmalereien des Historienmalers Hermann Wislicenus und einer Ausstellung zur Geschichte des Wanderkaisertums. Nur unweit der Pfalz liegt die Domvorhalle, der Überrest der früheren Stiftskirche St. Simon und Judas.

Ebenfalls unbedingt besichtigen sollte jeder Goslar-Besucher das UNESCO-Weltkulturerbe Rammelsberg, das 1000-jährige Bergbaugeschichte in vier Museumshäusern und bei Führungen unter Tage zeigt. Je nach Interessenlage empfehlen wir unseren Gästen auch einen Besuch in einem oder mehreren der weiteren Sehenswürdigkeiten der Stadt, eine Besichtigung der mittelalterlichen Hospitäler und Kirchen oder auch einen entspannten Spaziergang entlang der mittelalterlichen Stadtbefestigung...

ab-in-den-urlaub.de über die "märchengleiche Kaiserstadt"...

Marktplatz und Marktbrunnen

Der Marktplatz mit dem **Rathaus** wird überragt von den ungleichen Türmen der **Marktkirche**. Die große Bedeutung des Marktbrunnens ist augenfällig: er markiert den Mittelpunkt des Marktplatzes und damit der Stadt, er wird bekrönt vom Wahrzeichen Goslars, dem Adler. Was sich dem Beschauer auf den ersten Blick als einheitliches Kunstwerk präsentiert, ist in Wirklichkeit ein kompliziertes Puzzle: Die untere Brunnenschale (12. Jahrhundert) ist der größte Bronzeguss der romanischen Zeit überhaupt. Ungefähr 100 Jahre jünger ist die obere Schale, mit ihrem Sockel ursprünglich ein eigenständiger Brunnen. Und sogar der Adler selbst: während der Korpus aus dem frühen 13. Jahrhundert stammt, ist die jüngste Ergänzung seine Krone, in der heutigen Form wohl erst aus dem 18. Jahrhundert.

Audio clip: Adobe Flash Player (version 9 or above) is required to play this audio clip. Download the latest version [here](#). You also need to have JavaScript enabled in your browser.

- [Marktplatz im Stadtplan anzeigen...](#)

Rathaus und Huldigungssaal

Das Goslarer Rathaus ist ein Jahrhundertbauwerk im ganz speziellen Wortsinn: beginnend in der Mitte des 15. Jahrhunderts mit dem Ostflügel, dessen Arkaden sich zum Marktplatz öffnen, wurde es über mehr als 400 Jahre durch immer neue Anbauten vergrößert.

Bestimmend für den Gesamteindruck ist allerdings das 16. Jahrhundert, eine Blütezeit Goslars, in der die Hansestadt und Freie Reichsstadt vom Aufschwung des Bergbaus profitierte.

Seine ursprüngliche Zweckbestimmung erfüllt das Rathaus bis heute: es ist Amtssitz des Goslarer Oberbürgermeisters und unter dem wunderschönen hölzernen Sternenhimmel der Däle beraten die Ratsherren und -frauen über das Wohl der Stadt.

- [Das Rathaus im Stadtplan anzeigen...](#)

Der Huldigungssaal im Goslarer Rathaus wurde zwischen 1505 und 1520 als Ratssitzungssaal eingerichtet. Er ist ein einzigartiges Kleinod spätgotischer Raumkunst: seine Wände, die Decke und sogar die Fensternischen sind vollständig mit Tafelgemälden ausgekleidet. Jedes einzelne Gemälde ist ein Kunstwerk von hoher Qualität, das sich in den überwältigenden Gesamteindruck einfügt. Abwechslungsreiches Rankenschnitzwerk bekrönt die einzelnen Wandtafeln. Nachdem der Huldigungssaal über Jahre hinweg restauriert worden ist, schützt heute aufwändige Sicherheits-, Klima- und Lichttechnik dieses Kunstwerk vor dem Verfall. Eine Ausstellung führt den Besucher in Geschichte und Bedeutung ein.

Besichtigungen

Das Ausstellungskonzept basiert auf der Idee, das verloren gegangene Raumgefühl wieder erlebbar zu gestalten. Sie werden in einer verkleinerten, aber getreuen Nachbildung des Huldigungssaals durch eine multimediale Präsentation in die Vergangenheit entführt. Nehmen Sie Platz auf den Bänken, wie einst die Ratsherren der freien Reichsstadt Goslar vor 500 Jahren.

- [Details zur Besichtigung des Huldigungssaals](#)

Glocken- und Figurenspiel am Markt

Vier Mal täglich richten sich alle Blicke und Fotoapparate auf den Zwerchgiebel des "Kämmereigebäudes" an der Ostseite des Marktplatzes. Drei Türchen öffnen sich, und ein Figurenumlauf erzählt – untermalt vom Glockenspiel, das bergbauliche Weisen intoniert – die Geschichte des Rammelsberger Bergbaus von der sagenhaften Entdeckung durch den Ritter Ramm bis zur Neuzeit. Gestiftet wurden Glockenspiel und Figurenumlauf von der Preussag 1968 anlässlich des Jubiläums 1000 Jahre Rammelsberger Bergbau. Zusätzlich erklingen um 08.30 Uhr das Morgenlied sowie um 18:30 Uhr das Abendlied (ohne Figurenumlauf).

Audio clip: Adobe Flash Player (version 9 or above) is required to play this audio clip. Download the latest version [here](#). You also need to have JavaScript enabled in your browser.

Spielzeiten:

täglich 09.00, 12.00, 15.00 und 18.00 Uhr

- [Glocken- und Figurenspiel am Markt im Stadtplan anzeigen...](#)

Kaiserworth

Das Hauptgebäude des Rathauses war noch nicht lange fertiggestellt, da bauten die Kaufherren 1494 in seiner unmittelbaren Nachbarschaft ihr Gildehaus. Sie waren die wohlhabendsten und einflussreichsten Bürger der Stadt und demonstrierten das mit diesem Bauwerk, mit dem sie das Rathaus fast ein wenig in den Schatten stellten. Die Fassade wurde im Laufe der Jahrhunderte mehrfach überbaut, wobei das so entstandene stilgeschichtliche Nebeneinander durchaus zum reizvollen Charakter beiträgt: die barocken Kaiserfiguren fühlen sich wohl im gotischen Schmuck ihrer Nischen.

Seit fast 200 Jahren residiert hier das Hotel "Kaiserworth", dessen Gäste das Treiben auf dem Markt von einem Logenplatz erleben.

Besichtigung nur von außen möglich

- [Die Kaiserworth im Stadtplan anzeigen...](#)

Schuhhof

Nicht weit entfernt vom **Marktplatz** befindet sich der Schuhhof, der älteste Platz in Goslar.

Ihn umrahmen stattliche Fachwerkhäuser und die Arkaden des Schuhmacher-Gildehauses. Die Ersterung der Häuser aus den ehemaligen schmalen Marktbuden ist noch heute zu erkennen.

Zur Weihnachtszeit findet man auf diesem Platz den wunderschönen Weihnachtswald, der jährlich viele tausende Besucher nach Goslar zieht und mit seinem wunderschönen Ambiente immer wieder verzaubert.

- [Schuhhof im Stadtplan anzeigen...](#)

Bäckergildehaus

An der östlichen Front des Bäckergildehauses kann man das Wappen des Bäckergildezeichens sehen, den ungekrönten Goslarer Adler mit einem Wecken als Herzschild und anderem Backwerk.

Ein wunderschöner Erker, breit vorgebaut auf Holzstreben, ziert das Fachwerk des Obergeschosses, das erst später im Jahre 1557 auf das massive Untergeschoss aufgestockt wurde. An diesen Häusern kann man ablesen, wie das Bürgertum immer mehr erstarke und aufblühte.

- [Das Bäckergildehaus im Stadtplan anzeigen...](#)

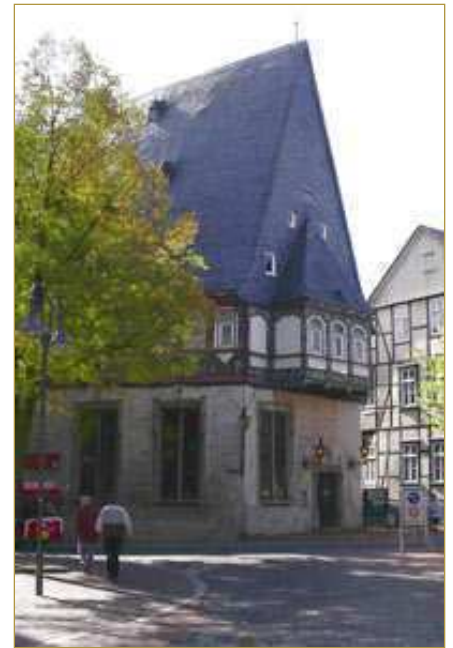

Brusttuch

Das 1521 erbaute Brusttuch ist eines der schönsten Patrizierhäuser Goslars. Kaum ein rechter Winkel findet sich an diesem Haus auf trapezförmigem Grundriss, und der Zimmermann musste alle Kunstfertigkeit für das Fachwerk und die Dachkonstruktion aufbieten. Am Fachwerk des Obergeschosses hat ein Bildschnitzer seiner Phantasie freien Lauf gelassen. In buntem Miteinander finden sich Figuren aus der antiken Mythologie, Tiergestalten und Szenen, deren Symbolgehalt heute nur schwer zu entschlüsseln ist.

Fast ein Wahrzeichen Goslars ist die "Butterhanne", eine Magd, die mit einer Hand "buttert" und mit der anderen Hand ihren Rock bis über das Gesäß geschoben hat. Heute wird das Haus als Hotel und Restaurant genutzt. Die Gasträume vermitteln mit ihrem ungewöhnlichen Schmuck ein mittelalterliches Ambiente.

- [Das Brusttuch im Stadtplan anzeigen...](#)

Moritz-von-Sachsen-Platz

Der Moritz-von-Sachsen-Platz liegt zwischen den Straßen An der Abzucht, Schulstraße, Rundenienstraße und Kornstraße. Er ist erst im Jahr 1996 nach dem gleichnamigen Kurfürsten von Sachsen benannt worden. Auf dem Platz steht ein Standbild mit seinen Geburts- und Sterbedaten.

Moritz von Sachsen wurde am 28.10.1696 als unehelicher Sohn von August dem Starken und der Gräfin Marie Aurora von Königsmarck in Goslar geboren, und zwar als eines von - überliefert - 355 (!!!) Kindern dieses Königs, von denen jedoch nur eines ehelich war. Im Alter von 15 Jahren wurde er von seinem Vater als leiblicher Sohn anerkannt und erhielt den Titel eines Grafen von Sachsen. 1720 siedelte Moritz von Sachsen nach Frankreich über. Hier stieg er unter Ludwig dem Fünfzehnten bis zum obersten Feldherrn des französischen Kriegsheeres auf. Am 30. November 1750 starb Moritz von Sachsen auf seinem Schloss Chambourg an der Loire, das ein Geschenk des Königs war.

Der Moritz-von-Sachsen-Platz war im Mittelalter der Schlachthof Goslars. Durch Gose und Abzucht war eine fließende Frischwasserversorgung vorhanden, was ein nicht zu unterschätzender Vorteil war. Ganz in der Nähe lag die Knochenhauerstraße, die Wohn- und Geschäftsstraße der Schlachter.

Ab dem 19. Jahrhundert befanden sich hier dann ein Sägewerk und Holzhandelsbetrieb. Als diese ihren Betrieb einstellten, lag der Bereich lange brach und verkam zusehends. Schließlich nahm man die Umgestaltung als Grünanlage in Angriff. Seit 1989 steht dort eine original englische Telefonzelle. Sie war ein Geschenk von Goslars englischer Partnerstadt Windsor-Maidenhead, das anlässlich des 20-jährigen Jubiläums der Partnerschaft überreicht wurde.

- [Moritz-von-Sachsen-Platz im Stadtplan anzeigen](#)

Breites Tor

Weithin sichtbar symbolisierten die Befestigungsanlagen einer mittelalterlichen Stadt – Wälle und Gräben, Mauern, Türme und Zwinger – ihre Wehrhaftigkeit. Die Stadttore stellten eine Schwachstelle dar, die es besonders zu schützen galt. Im 16. Jahrhundert wurde die Stadtbefestigung Goslars ein letztes Mal verstärkt, die Tore wurden zu regelrechten "Torburgen" ausgebaut. Diese Situation lässt sich am "Breiten Tor" mit seinen Flankierungszwingern und der Torwächterkaserne "Werderhof" noch gut ablesen. Große Teile der Stadtbefestigung wurden im 18./19. Jahrhundert abgebrochen – sie hatte "ausgedient" und stand der Vergrößerung und Modernisierung der Stadt im Wege.

Öffnungszeiten:

Besichtigung nur im Rahmen einer Stadtführung möglich

Kontakt:

Tel. 05321-780620

E-Mail stadtfuehrungen@goslar.de

- [Das Breite Tor im Stadtplan anzeigen...](#)

Wallanlagen

Der Stadtmauer vorgelagert waren ein innerer Graben, ein hoher und steiler Wall, ein äußerer Graben, der teilweise mit aufgestautem Wasser gesumpft wurde und die Feldmauer, die die Befestigung nach außen abschloss. Im späten 18. Jahrhundert hatte der technische Fortschritt die Zweckmäßigkeit einer solchen Befestigungsanlage überholt. Deshalb wurden die Stadttore zurückgebaut und die Wallanlagen in Gärten und Parks umgewandelt, die heute einen idyllischen Grüngürtel rings um die Stadt bilden.

- [Die Wallanlagen im Stadtplan anzeigen...](#)

Lohmühle

An Gose und Abzucht finden sich über 40 Stellen, an denen im Laufe der letzten 1000 Jahre das Wasser zum Antrieb von Mühlrädern genutzt wurde.

Heute klappert nur noch eine Mühle "am rauschenden Bach". Die Mühle am "Klapperhagen" wurde im frühen 16. Jahrhundert erbaut und beherbergte in der letzten Phase des Betriebs eine Zement- und eine Lohmühle. Im westlichen Flügel sind große Teile der historischen Antriebstechnik und des Stampfwerkes erhalten. Hier wurde aus Baumrinde ("Lohe") Säure gewonnen, die für die Gerberei genutzt wurde. Das Goslarer Museum ermöglicht die Besichtigung dieses herausragenden technischen Denkmals.

- [Lohmühle im Stadtplan anzeigen...](#)

... und das Zinnfigurenmuseum

In der restaurierten Lohmühle befindet sich Deutschlands schönstes Zinnfigurenmuseum. Hier erleben die Besucher das Weltkulturerbe Goslar, Altstadt und Bergbau "en miniature" in etwa 50 Dioramen (bildlichen Darstellungen).

- [Details zur Besichtigung des Zinnfigurenmuseums](#)

Großes Heiliges Kreuz

Im Jahr 1254 wurde das Große Heilige Kreuz als Einrichtung der städtischen Armenfürsorge gegründet. Hier fanden Bedürftige, Gebrechliche und Waisen, aber auch Pilger und andere Durchreisende ein Nachtlager und Versorgung mit Nahrung. In ganz Deutschland einzigartig: mit modernen Altenwohnungen in einem Seitenflügel erfüllt die Einrichtung noch heute, 750 Jahre nach der Gründung, ihre soziale Aufgabe.

In den kleinen "Pfründnerstübchen", die in der Barockzeit von der Däle abgetrennt wurden, haben heute Kunsthandwerker ihre Verkaufswerkstätten eingerichtet und machen aus dem bedeutenden Denkmal einen Ort lebendiger Kultur.

- [Das Große Heilige Kreuz im Stadtplan anzeigen...](#)

Jäger-Erinnerungsstätte im Seitenflügel des Großen Heiligen Kreuz

Seit 1989 werden in der Kemenate militärhistorischen Exponate ausgestellt, die von der Kameradschaft ehemaliger Goslarer Jäger gesammelt und der Stadt Goslar zur Verfügung gestellt wurden.

[Mehr Informationen zur Jäger-Erinnerungsstätte...](#)

Kunsthandwerk im Großen Heiligen Kreuz

Im Großen Heiligen Kreuz lernen Sie lebendige Werkstattatmosphäre in historischer Umgebung kennen:

- Sieben kleine Türen führen von der mittelalterlichen Däle in kleine Stübchen, in denen einheimische Kunsthandwerker wie Glas- und Papierkünstler, Töpfer und Goldschmiede sowie Textilgestalter ihre selbst gefertigten Waren anbieten.

Öffnungszeiten:

Täglich (außer montags) von 11.00 - 17.00 Uhr

Januar bis März: sonntags geschlossen

Schließungen bei Sonderveranstaltungen sind vorbehalten. Hinweise finden Sie im [Terminkalender](#).

Kontakt:

Kunsthandwerk im Großen Heiligen Kreuz

Hoher Weg 7, 38640 Goslar

Tel. 05321-21800

Mehr Informationen unter: www.kunsthandwerk-goslar.de (externer Link)

Geschäfte im Hof des Großen Heiligen Kreuzes

- **Glas-Studio mit Glasgalerie & Holz-Studio**

Unikate bekannter Künstler, Glasschmuck, Glastiere, Glas zur Dekoration und zum Gebrauch. Kunsthandwerklich angefertigte Dekorations- und Gebrauchsgegenstände. Taschen, Uhren, Schreibgeräte und vieles mehr.

Kontakt: Tel. 05321-26829

- **"Max Horte" - das liebevolle Fachgeschäft für Geschenkideen**

mit folgenden Kollektionen: "Willow Tree" von Susan Lordi, "Heartwood Creek" und "Disney Traditions" von Jim Shore, "Uhren Kollektion" von Allen Designs, "Sculpturen der Francis Collection" und "Frühstücksbretter" von GILDE Handwerk und vieles mehr.

Kontakt: E-Mail maxhorte@t-online.de, Tel. 05321-306006

Kaiserpfalz

Die zwischen 1040 und 1050 unter Heinrich III. errichtete Kaiserpfalz ist ein einzigartiges Denkmal weltlicher Baukunst. Über 200 Jahre wurde hier auf zahlreichen Reichs- und Hoftagen deutsche und europäische Geschichte "gemacht".

Die südlich anschließende Pfalzkapelle St. Ulrich birgt unter einer Grabplatte mit einer figürlichen Darstellung Heinrichs III. das Herz des 1056 gestorbenen Kaisers. Beide Gebäude wurden im späten 19. Jahrhundert umfassend restauriert, der Saal des Kaiserhauses durch den Historienmaler H. Wislicenus ausgemalt.

Mit ihrer umfangreichen Ausstellung zur Geschichte des Wanderkaisertums ist die Kaiserpfalz ein "Muss" für jeden Goslar-Besucher.

Tipp! Das [Online-Reisemagazin ab-in-den-urlaub.de](http://ab-in-den-urlaub.de) berichtet über die Kaiserpfalz Goslar in seiner aktuellen Urlaubsserie unter dem Motto "Burgen und Schlösser".

Öffnungszeiten

April bis Oktober: 10.00 - 17.00 Uhr

November bis März: 10.00 - 16.00 Uhr

Schließungen bei Sonderveranstaltungen sind vorbehalten

Die Kaiserpfalz hat an folgenden Terminen geschlossen:

- **23. Juni 2016 ab 15 Uhr**

[Die Kaiserpfalz im Stadtplan anzeigen...](#)

Eintrittspreise

Einzelpersonen:

- Erwachsene EUR 7,50
- Kinder/Jugendliche EUR 4,50

Gruppen ab 10 Personen (pro Person):

- Erwachsene EUR 6,00
- Kinder/Jugendliche EUR 4,00

Familienkarte

- 2 Erwachsene, alle Kinder EUR 16,50

Kontakt & Informationen

Kaiserpfalz

Kaiserbleek 6, 38640 Goslar

Tel. (Kasse) 05321-3119693

Tel. (Shop) 05321-3119694

Fax 05321-3119699

E-Mail: kaiserpfalz@goslar.de

Das Siemenshaus

Das Stammhaus der Industriellenfamilie Siemens in der Schreiberstraße, erbaut im Jahr 1693, gehört zu den größten und am besten erhaltenen Bürgerhäusern Goslars.

Eindrucksvoll vermittelt es den für die Zeit typischen "multifunktionalen" Charakter des Hauses: es war nicht nur Wohnsitz, sondern bot Raum für die wirtschaftlichen Aktivitäten der Familie. Das Dälentor und die gepflasterte Durchfahrt ermöglichten die Einfahrt mit dem Fuhrwerk, der mehrgeschossige Dachboden und Anbauten boten Speicherkapazität in Hülle und Fülle. Das Brauhaus ist ein Denkmal Goslarer Wirtschaftsgeschichte: auf über 380 Häusern lag im 17. Jahrhundert das Recht, Bier zu brauen und auf den Markt zu bringen.

Kontakt:

Besichtigung auf Anfrage oder im Rahmen einer Gruppenführung möglich

Tel. 05321-780620 oder 780621

E-Mail stadtfuehrungen@goslar.de

www.siemenshaus.de

- [Das Siemenshaus im Stadtplan anzeigen...](#)

Kemenate Röver

Ein um 1500 erbautes Ackerbürgerhaus in der Frankenberger Straße 11 birgt einen noch älteren Kern: das Kellergeschoss, zweigeschossig zum Einlagern von Gosebier eingerichtet, geht auf eine romanische Kemenate zurück. Die Däle wird geprägt von dem rundbogigen Durchfahrtstor und den gotischen Fenstern mit den Sitzen in der Innenleibung. Däle und Kemenate hat der Goslarer Künstler Hans-Joachim Röver erworben. Ausstellungen, Kammerkonzerte und Rezitationsabende im einmaligen Ambiente dieses Hauses sollen den Goslarer Kulturkalender bereichern.

Mehr Informationen unter: www.h-j-roever.de (externer Link)

Kontakt

Kemenate Röver Kunstgalerie
Frankenberger Straße 11, 38640 Goslar
Tel. 05321-20764

- [Die Kemenate Röver im Stadtplan anzeigen...](#)

Kleines Heiliges Kreuz

Ebenso wie das **Große Heilige Kreuz** und das **St. Annenhaus** dient auch das Kleine Heilige Kreuz heute nicht mehr als Altersheim. Das städtische Gebäude wird inzwischen von der Frankenerberger Gemeinde genutzt. Hier findet nach den Sonntagsgottesdiensten eine Begegnung der Gemeindeglieder statt. Die kleinen Stuben und die Däle sind Treffpunkt für Jugendgruppen, Bastelkreise und Mütter mit Kindern. Die Däle bietet sich außerdem für Vorträge und kleine Konzerte an. Ein Förderkreis innerhalb der Gemeinde kommt für die notwendigen Unterhaltungskosten auf.

Das ehemalige Hospital ist heute ein nicht mehr wegzudenkender Bestandteil des Gemeindelebens der **Frankenberger Kirche**. Die kirchliche Nutzung des städtischen Gebäudes entspricht den ursprünglichen Absichten. Es ist zu hoffen, dass die Zusammenarbeit von Stadt und Kirchengemeinde den Erhalt des Gebäudes auch für kommende Generationen bewahrt. Neben der Kirche nutzen auch andere Institutionen das Haus, erwähnt seien Kurse der Kreisvolkshochschule und Kunsthandwerkmärkte.

Eine der Kammern ist als Erinnerungsraum an den Bibelübersetzer Herman Menge eingerichtet. Menge wurde 1841 in Seesen geboren, studierte 1860 bis 1864 in Göttingen alte Sprachen und Geschichte und war bis 1900 als Gymnasiallehrer und -direktor in Helmstedt, Holzminden und Sangerhausen tätig. Nach seiner vorzeitigen Pensionierung ließ er sich 1905 endgültig in Goslar nieder, wo er sich in seinem Haus in der Thomasstraße der Übersetzung der Bibel widmete.

Anschließend sei auf eine Fotodokumentation in der Däle des Kleinen Heiligen Kreuzes hingewiesen, die Bilder aus der Frankenberger Kirche und der Klauskapelle zeigt. Außerdem verdient ein romanischer Stein aus der Stadtmauer Beachtung, der erst vor einigen Jahren im Kleinen Heiligen Kreuz aufgestellt wurde. Der stark verwitterte Stein stellt zwei Heiligenfiguren dar - möglicherweise Petrus und Paulus - die Schutzpatrone der **Frankenberger Kirche**.

Öffnungszeiten:

in den Sommermonaten vormittags geöffnet. Besichtigung nach Vereinbarung mit der Gemeinde.

Kontakt:

Tel. 05321-22464 oder 22566, Fax 05321-1566

- [Das kleine Heilige Kreuz im Stadtplan anzeigen...](#)

Frankenberger Plan mit Brunnen

Der Frankenberger Plan ist eine der besonders schönen Platzanlagen Goslars. Die eindrucksvolle Lage des Hospitals **Kleines Heiliges Kreuz**, der bauliche Zusammenklang mit den Gebäuden der Kirche und des Frankenberger Kloster machen den besonderen Reiz der Gesamtanlage aus, deren Stille und vergleichsweise Abgeschlossenheit sich deutlich von den anderen Goslarer Platzanlagen unterscheidet.

Den Mittelpunkt des Frankenberger Plans markiert der Brunnen, der – unter Einbeziehung einer wohl spätmittelalterlichen Brunnenschale – 1951 umgestaltet wurde und eine von Prof. Fürstenberg geschaffene Brunnenfigur erhielt. Das Kleine Heilige Kreuz auf der Westseite, das mit seiner Giebelfront den Platz beherrscht, war eines von ca. 10 Hospitälern im mittelalterlichen Goslar (1394 erstmalig erwähnt). Das rechts anschließende Küsterhaus (1504) und die **Frankenberger Kirche** im Hintergrund vervollständigen ein Bild, das der Zeit entrückt scheint.

- [Frankenberger Plan im Stadtplan anzeigen...](#)

Zwinger

Neben dem **Breiten Tor**, einem der Goslarer Stadttore, ist es der dicke Zwinger, der schon im Vorbeifahren an den Wallanlagen einen besonderen Anziehungspunkt ausmacht.

Auch die Spaziergänger, die Goslar auf einem Gang über den Wall erleben, können nicht umhin, ihn zu bestaunen. Zum Schutze des Rammelsberges und zur Deckung der Ostflanke des Stadtwalles bis zum Breiten Tor wurde er als eines der stärksten Bauwerke Europas errichtet. Im Belagerungsfall konnten bis zu 1000 Mann auf den vier Etagen untergebracht werden. Sein Durchmesser misst stattliche 26 Meter, wobei die Mauerstärke allein über 6 Meter beträgt. Vom Dach hat man aus 20 m Höhe einen

lohnenden Ausblick auf die Goslarer Dächer und die angrenzenden Höhen.

- [Den Zwinger im Stadtplan anzeigen...](#)

Museum im Zwinger

Im Zwinger ist heute das privat geführte "Museum des späten Mittelalters" untergebracht, welches Rüstzeug für Ritter und Musketiere, Foltergeräte sowie Kriegsgeräte der Bauern, Anno domini 1524, zeigt.

- [Details zur Besichtigung des Museums im Zwinger](#)

Der Harlyturm

Der Harlyturm ist ein beliebtes Wanderziel und hat eine lange Geschichte. Im 19. Jahrhundert hat der Jude Jakobsen den Aussichtsturm auf dem höchsten Punkt des Höhenzuges errichten lassen. Jakobsen setzte sich damals vor allem für das Wohl der Bürger ein. 1845 bewirtschaftete Förster Ahrens den Turm und ließ später Zelte und eine kleine Kegelbahn erbauen. Schon damals war der Turm ein Besuchermagnet. Das Zelt und später die Kegelbahn wurden wieder abgerissen. Danach folgte ein stetiger Verfall des Gebäudes.

Bis 1986 die Interessengemeinschaft Handel, Handwerk und Gewerbe Vienenburg e. V. (IGV) mit aufwendigen Restaurierungsarbeiten den Erhalt des Turmes sicherte. Seitdem öffnet der Turm an Sonn- und Feiertagen von 10:00 – 17:00 Uhr. Ebenfalls sollte man auf die Fahne achten. Ist diese gehisst, so kann man den Turm besichtigen. Wandergruppen können auf Anfrage eine Sonderöffnung veranlassen.

Der Harly – Ein Wander- und Naturschutzgebiet

Der Harly ist ein kleiner Höhenzug, welcher nahezu parallel zum Harzgebirge verläuft. Nordwestlich von dem Goslarer Ortsteil Vienenburg gelegen, verläuft der Harly entlang des Grünen Bandes. An der südlichen Seite befinden sich Spuren des ehemaligen Vienenburger Kalibergwerks „Hercynia“. Die Gründung der Gewerkschaft Hercynia sorgte dafür, dass die Entwicklung des Kalibergbaus rapide anstieg. Die Blütezeit war zum Ersten Weltkrieg als rund 200 aktive Kalischächte in Betrieb waren.

Die Namensgebung hat eine lange Geschichte. Der Höhenzug wurde nach der ehemaligen Harli-Burg benannt, die 1203 vom westfälischen Kaiser Otto IV. errichtet wurde. Heutzutage findet man dort nur noch eine Ruine vor.

Die zahlreichen Gesteine und die vielfältige Tier- und Pflanzenwelt lädt zum Wandern und erholen ein. Mit etwas Glück kann man die dort lebenden Wildkatzen und verschiedenen Fledermausarten beobachten. Auf der Bergkuppe hat man einen weiten Blick auf den Harz und dessen Landschaft. Diese naturnahen Zustände veranlassten die Naturschutzbehörde dazu den Harly 1966 als Landschaftsschutzgebiet auszuweisen.

Verschiedene Wandermöglichkeiten bietet das Gebiet ebenfalls. Die Einstiege befinden sich beim Parkplatz des Klostersguts Wöltingerode. Dort werden mit mehreren Wandertafeln, die Wege rund um den Harly ausgewiesen.

Weitere Informationen zu der Gesteins- und Naturvielfalt erhalten Sie in der Broschüre "[Der Harly - Von Wöltingerode zum Muschelkalkkamm](#)"

Weitere Informationen:

Vienenburg-Tourismus e.V. , Peter Fischer
Kattowitzer Str. 10, 38690 Goslar
Tel. 05324 - 4044
www.vienenburg-tourismus.de

Bund für Umwelt und Naturschutz (BUND) e.V.
Kreisgruppe Goslar
Petersilienstr. 23, 38640 Goslar
Tel. 05321- 43968, Fax 05321 - 20577
<http://goslar.bund.net>

Goslar - Stadt mit Geist: Erleben Sie spirituelle Orte

Fünf große Pfarrkirchen und ihre Türme prägen auf beeindruckende Weise das Goslarer Stadtbild. Im Mittelalter nannte man die Stadt das "Nordische Rom" – die Stadt war ein Zentrum des Glaubens mit 47 Kirchen, Klöstern und Kapellen.

Auf den Spuren der Jakobspilger in Goslar

Goslar ist Station am Jakobsweg von Magdeburg nach Köln

Der Jakobsweg ist ein alter Pilgerweg nach Santiago de Compostela zum Grabe des Apostels Jakobus, der sich in ganz Europa steigender Beliebtheit erfreut. Ein über Goslar führender Fernwanderweg verbindet die alten Handelsstädte Magdeburg, Paderborn mit Köln. Schon bald soll dieser Weg bis nach Berlin und an die polnische Grenze nach Frankfurt/oder verlängert werden und den Osten an das europäische Wegenetz anbinden.

Die aus dem Osten von der Magdeburger Börde über Hadmersleben, Halberstadt, Osterwiek und Vienenburg nach Goslar ziehenden Pilger betreten heute die Altstadt durch die mächtige Toranlage des Breiten Tores aus dem 13. Jh. und sie verlassen sie wieder am Rosentor mit Achtermann bei der Neuwerkkirche. Von hier zieht man weiter nach Westen zu den nächsten großen Städten Bad Gandersheim, Höxter Paderborn und Köln.

An die Anwesenheit der Pilger im Mittelalter erinnern in der Stadt noch die Jacobistraße und die St. Jakobikirche. Mit ihrem romanischem Westwerk zählt sie zu den ältesten dreischiffigen kreuzförmigen Basiliken in Niedersachsen. Durch das gotische Pilgerportal, das mit stilisierten Pilgerstäben und Muscheln verziert ist, betraten sie einst die Kirche. Im Scheitel des Eingangsbogens vom Südportal befindet sich ein Medaillon mit der Darstellung des hl. Jakobus d. Ä. und im Spitzgiebel darüber eine Jakobsmuschel. Die heutigen Pilger werden von einer zeitgenössischen Plastik des Kirchenpatrons in einer Nische an der nördlichen Außenwand begrüßt.

Ein weitere Wegmarke für die Jakobspilger in der Stadt ist die nördliche Domvorhalle aus der zweiten Hälfte des 12. Jh.. Sie ist der einzige Rest des baufällig gewordenen und 1819 abgerissenen Domes. Die Säule der Vorhalle, die auf einem liegenden Löwen steht, zeigt Spuren von den Wetzrillen frommer Pilger, die hier heilkräftigen Staub abgeschabt haben. Im Innern des Domes befand sich einst der berühmte Krodo-Altar, ein kostbarer Reliquien-Schrein, der die Gebeine der Apostel Simonis und Judäumschloss. Apostelreliquien wie diese waren für vorbeiziehende Pilger immer wichtige Anziehungspunkte. Der Schrein, ein bedeutendes Werk der romanischen liturgischen Kunst und ein Geschenk Kaiser Heinrichs III. befindet sich nach wechselvoller Geschichte heute im Städtischen Museum.

Ein Gang durch die Stadt versetzt jeden Besucher zurück in eine mittelalterliche Welt, die immer auch die Welt der Jakobspilger war. Mit einem Bestand von ca. 1000 denkmalgeschützten Häusern zählt Goslar heute in der Architektur zu den Schatzkammern ersten Ranges der deutschen Kunst. Gerade hier fällt es besonders leicht, sich vorzustellen, wie sehr einst das Straßenbild der Städte von den durchziehenden Jakobspilgern geprägt worden ist.

Vor dem Verlassen der Stadt Goslar kommen die Jakobspilger beim ehemaligen Rosentor an der Neuwerk-Kirche vorbei. Als Stiftskirche aus der Salier- und Frühstaufferzeit von 1186 atmet sie noch heute den Geist des Mittelalters als Idealtyp einer dreischiffigen Basilika mit zweitürmigem Westwerk. Auch hier haben - wie in der Krypta von Stift Riechenberg - lombardische Steinmetze vor allem an den äußeren Teilen der Chorapsiden und innen an den Kapitellen kunstvolle plastische Verzierungen von hoher Ausdruckskraft geschaffen, die von den Pilgern ebenso ehrfurchtsvoll bestaunt wurden.

Hinter Goslar führt die Route am Harzrand weiter über das ehem. Kloster Riechenberg nach Langelsheim. In Gedanken sind die Pilger schon bei ihrem nächsten großen Etappenpunkt Ziel: Der Stadt Bad Gandersheim. Dorthin gelangen sie über Seesen auf alten Kaiser Routen und Handelsrouten, die ihnen ein sicheres Fortkommen gewährleisteten auf ihrer langen Reise zu sich selbst und zum heiligen Jakob. Die gute Aufnahme in der Stadt Goslar wird ihnen sicher in guter Erinnerung bleiben.

Weitere Informationen erhalten Sie in dem Buch:

17. 5. 2016

Auf den Spuren der Jakobspilger in Goslar - GOSLAR am Harz, UNESCO-Weltkulturerbe

Walter Töpner, Wege der Jakobspilger - Band 1 - Magdeburger Börde, Harz, Solling, Sauerland, Rheinland (Band 1), Paulinus Verlag, Maximineracht 11c; 54295 Trier, ISBN 3-7902-1316-0, € 19,90

Marktkirche St. Cosmas und Damian

Mit dem nicht mehr existierenden Dom als Vorbild errichtete man die 1151 erstmalig urkundlich erwähnte Goslarer Marktkirche, dessen ursprüngliche Form eine dreischiffige, kreuzförmige Pfeilerbasilika mit zwei Westtürmen gewesen ist. Im 14. und 15. Jahrhundert wurde ihr Chor vergrößert und an beiden Seiten jeweils ein neues Schiff hinzugefügt. Heute fällt sie nicht nur wegen ihrer zentralen Lage am Marktplatz auf, sondern ist mit ihren hohen und sehr unterschiedlichen Türmen sowohl Orientierungshilfe als auch reizvoller Blickpunkt aus vielen Winkeln der Altstadt. Besonders sehenswert sind die neun mittelalterlichen Glasfenster aus dem ersten Drittel des 13. Jahrhunderts, die alte Bibliothek, ein Taufbecken aus Bronze (1573), die Reste spätgotischer Wandmalereien (um 1440) und der barocke Schnitzaltar (1659).

Dank einer Initiative ist der Nordturm der Marktkirche für Besucher bis zur Türmerstube begehbar gemacht worden. Nähere Informationen zu diesem Projekt "Ab in die Höhe!", über die weiteren Ziele sowie über die Marktkirche selbst finden Sie auf der Website www.marktkirche-goslar.de.

Audio-Erlebnis

Hören Sie die Schritte auf den Treppenstufen des Nordturms:

Audio clip: Adobe Flash Player (version 9 or above) is required to play this audio clip. Download the latest version [here](#). You also need to have JavaScript enabled in your browser.

Öffnungszeiten:

Kirchenöffnung: ganzjährig, 10.00 - 17.00 Uhr

Kirchenführungen: Montag und Samstag, 12.30 Uhr

Besteigung des Nordturms:

- Januar bis März: Samstag und Sonntag von 11.00 bis 17.00 Uhr

Gottesdienst: Sonntag 10.00 Uhr, in der Regel mit Hl. Abendmahl

Andachten: Dienstags 11.30 Uhr (April bis Oktober) und Freitags 11.30 Uhr (ganzjährig)

Kontakt:

Marktkirche

Kaiserbleek 5, 38640 Goslar

Telefon: 05321-22922

Fax: 05321-302787

E-Mail: marktkirche@goslar.de

- [Die Marktkirche im Stadtplan anzeigen...](#)

Jakobikirche

Mit ihren wuchtigen Türmen des Westriegels ragt die Jakobikirche nahe dem Kloster Neuwerk auf. Die ehemalige Basilika aus dem Jahre 1073 erlebte neben eingreifenden baulichen Veränderungen um 1500 die religiösen Wirren der Reformation. Luther händigte 1529 einer Abordnung aus Goslar einen Brief an die Jakobikirche aus, die ein Jahr zuvor in den *Articuli Jacobitarum* vom Rat die Einführung der Reformation gefordert hatte. In seinem Brief bestärkt Luther die Bürger in ihrer reformatorischen Tätigkeit, tritt aber gewaltsamen Auswüchsen entschieden entgegen. Die *Articuli Jacobifarum* sind heute im Besitz des Stadtarchivs, der Lutherbrief befindet sich in der Marktkirche.

1803 wurde die Kirche wieder katholisch und erhielt aus dem später zerstörten Riechenberger Kloster Teile der wertvollen Innenausstattung. Eine kunsthistorische Besonderheit ist die Marienklage (Pieta) aus dem Jahr 1510 von Hans Witten. Heute ist die Jakobikirche die älteste noch genutzte Kirche Goslars. Zur Jakobigemeinde gehören auch die Kirchen St. Barbara (Goslar-Sudmerberg) und St. Konrad (Goslar-Oker).

Mehr Informationen unter: www.st-jakobi.de (externer Link)

- [Die Jakobikirche im Stadtplan anzeigen...](#)

Stephanikirche

Die Stephanikirche ist eine dreischiffige Hallenkirche von 1734 mit einem Westturm. Vorher stand dort eine kreuzförmige Basilika aus dem 12. Jahrhundert, die durch einen Brand zerstört wurde.

Besonders sehenswert sind:

- die geschnitzten gewendelten Säulen, die die Orgelempore tragen,
- die Altarwand von 1767 mit der Abendmahlsdarstellung in der Predella von 1610,
- die Kanzel mit verziertem Schalldeckel.

Öffnungszeiten:

Palmsonntag bis Ende Oktober:

Montag 11.00 - 12.30 Uhr, Dienstag und Mittwoch 15.00 - 16.30 Uhr

Freitag und Samstag 11.00 - 12.30 und 15.00 - 16.30 Uhr

Sonntag 10.30 - 12.00 und 15.00 - 16.30 Uhr

Führung nach Voranmeldung möglich.

Kontakt:

Tel. 05321-22647, Fax 05321-42594

- [Die Stephanikirche im Stadtplan anzeigen...](#)

Neuwerkkirche

Die ehemalige Klosterkirche des im 12. Jahrhunderts gegründeten Zisterzienserfrauenklosters folgt in ihrem Grundriss dem Vorbild des "Domes" und ist wie ursprünglich alle Kirchen Goslars, eine dreischiffige kreuzförmige Basilika. Die Tatsache, dass sie in allen architektonischen Teilen noch den Zustand der Entstehungszeit aufweist, macht sie zu einer Seltenheit im norddeutschen Raum.

Besonders sehenswert sind:

- die Steinmetzarbeiten an der Hauptapsis,
- die Malereien (-reste) im Hauptportal,
- die Orgelepore,
- das Grab des Reichsvogtes Volkmar im nördlichen Querschiffarm,
- die Marienklage und der Freskenschmuck des Chores.

Weitere Informationen unter: www.neuwerkkirche-goslar.de (externer Link).

Öffnungszeiten:

März bis Oktober: Montag - Samstag 10.00 - 12.00 Uhr und 14.30 - 16.30 Uhr
Sonntag 14.30 - 16.30 Uhr

Kontakt:

Tel. 05321-22839

- [Die Neuwerkkirche im Stadtplan anzeigen...](#)

Frankenberger Kirche

Die Kirche St. Peter und Paul auf dem Frankenberge wurde im 12. Jh. als dreischiffige, kreuzförmige, flachgedeckte Pfeilerbasilika errichtet. Sie steht am höchsten Punkt der Stadt. Ihre Türme waren Teil der Stadtbefestigung. 1108 wird eine Kirche urkundlich erwähnt, ab 1234 wird sie auch von den Schwestern des benachbarten Klosters der Hl. Maria Magdalena genutzt. Um 1240 Einwölbung, 14. und 15. Jh. gotische Veränderungen an Chor und südlichem Kreuzarm, 1783 Abtragung der baufälligen Türme, Bau der barocken Holzhaube, 1873/80 gründliche Sanierung außen und innen.

Die Frankenberger Kirche ist die Pfarrkirche der Bergleute, die im bergwerksnahen Frankenberger Viertel lebten. Daran erinnern noch heute die Glockeninschriften und die Feier des Bergdankfestes am Sonntag vor Aschermittwoch.

Besonders sehenswert sind:

- die romanische Basilika
- der Konsolbogenfries und das Tympanon von 1230 am Südeingang
- romanische Kapitell- und Säulenplastik im Inneren der Kirche
- die Westempore (Nonnenempore)
- die Wandmalereien, besonders an der Innenseite der Westempore (13. Jh. - original)
- Grabstein eines Stifterpaares (13. Jh.)
- die barocken Schnitzwerke Hauptaltar (1675), Bergmannsprieche (1689), Kanzel (1698), Orgelprospekt

Öffnungszeiten:

April bis Oktober 09.00 – 18.00 Uhr

November bis März nach Vereinbarung

Führung auf Anfrage

Kontakt:

Tel. 05321-22464 und 22566, Fax 05321-1566

E-Mail gemeinde@frankenberg-goslar.de

www.frankenberg-goslar.de

- [Die Frankenberger Kirche im Stadtplan anzeigen...](#)

St. Annenhaus

Es liegt ca. 5 Minuten vom **Marktplatz** entfernt in der Glockengießerstraße an der Abzucht. Es ist das älteste vollständig erhaltene Fachwerkhaus in Goslar und besteht seit 1488. Das Stift wurde 1494 gegründet. Neben Resten einer romanischen Kemenate beherbergt das Stift auch eine mittelalterliche Küche in der Diele, sowie eine Kapelle, die von einer zwei Meter hohen Schranke abgeschlossen wird. Besonders erwähnenswert ist der Barockaltar des Goslarer Meisters Jobst Heinrich Lessen und die Margaretendecke, die auf 32 Feldern Darstellungen aus dem Leben der Heiligen zeigt.

Öffnungszeiten:

Samstag: 11.00 bis 13.00 Uhr

Das Haus kann darüber hinaus besichtigt werden, wenn die Gartenpforte geöffnet ist.

Kontakt:

St. Annenhaus

38640 Goslar

Tel. 05321-398700

- [Das St. Annenhaus im Stadtplan anzeigen...](#)

Jüdischer Friedhof

Hinter einer unscheinbaren Pforte in der Stadtmauer liegt am unteren Ende der Glockengießerstraße der jüdische Friedhof.

Mit seinen bis in das frühe 17. Jahrhundert zurückreichenden Grabstellen dokumentiert er die Kontinuität jüdischen Lebens in unserer Stadt, die durch die Vertreibung und Vernichtung unter den Nationalsozialisten ein Ende fand. Die heute noch erhaltenen 145 Grabsteine sind herausragende Dokumente jüdischer Grabkultur, der Friedhof in seiner Gesamtheit ein wichtiges Denkmal weitgehend vergessener und verdrängter Geschichte.

Öffnungszeiten:

Besichtigung nur im Rahmen einer Stadtführung möglich

Kontakt:

Tel. 05321-780620

E-Mail stadtfuehrungen@goslar.de